

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای معلم هدیه‌های آسمان

تعلیم و تربیت دینی | پنجم دبستان |

۱۳۹۶

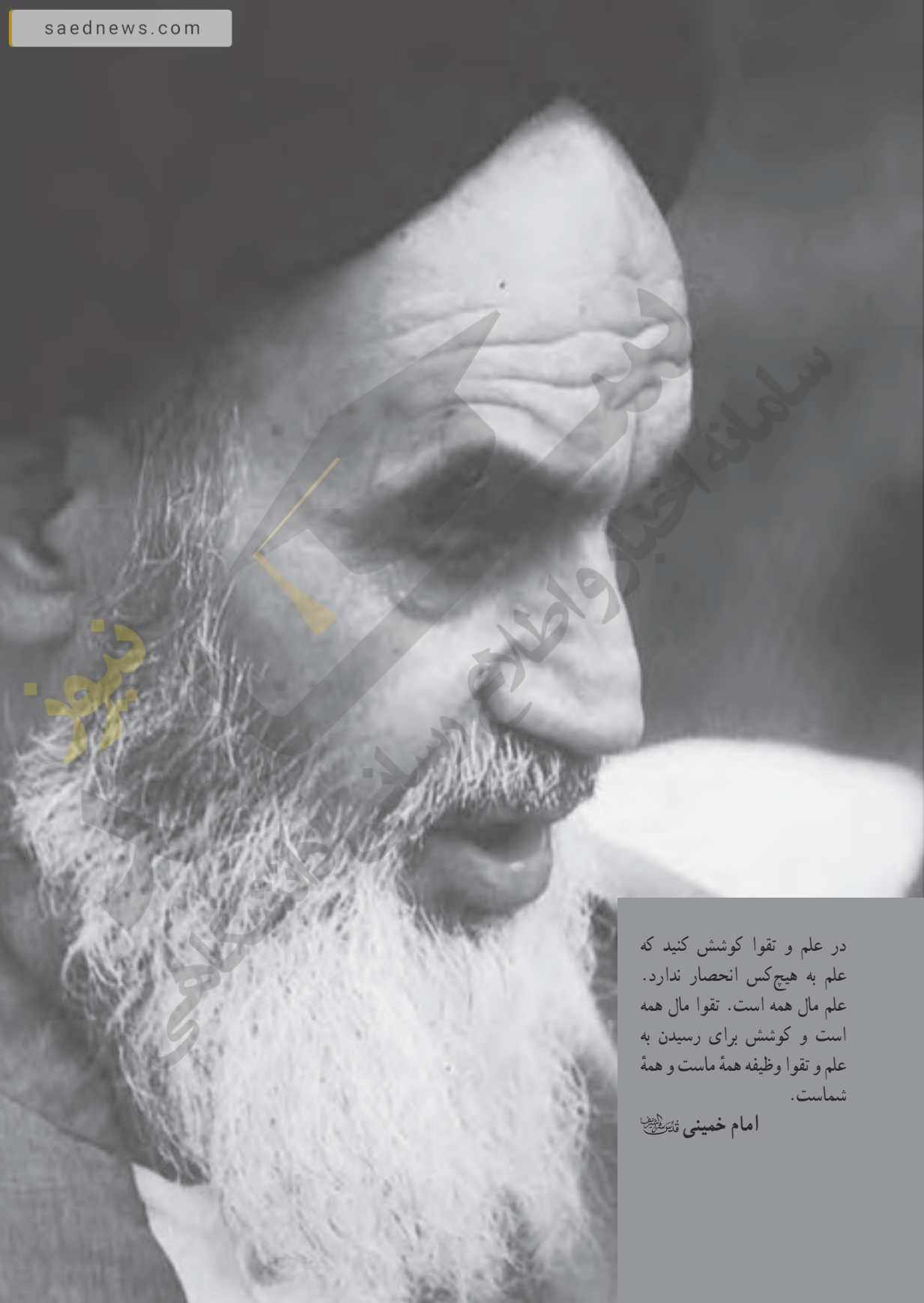
دبیر

سازمان انتشارات و اطلاع رسانی دانشگاه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- نام کتاب: راهنمای معلم هدیه‌های آسمان پنجم دبستان - ۷۲/۱
- پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: فریال آمار، معصومه سلطانی‌مطلق، سید محمد دلیری (اعضای گروه تألیف)
- مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- شناسه افزوده آماده‌سازی: لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - جواد صفری (مدیر هنری) - سورش سعادت‌مندی (صفحه‌آرا) - فاطمه باقری مهر، پری ایلخانی‌زاده، شهلا دالایی، زینت بهشتی‌شیرازی، ناهید خیام‌باشی و فاطمه رئیس‌یان فیروزآباد (امور آماده‌سازی)
- نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
- تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
- وبگاه: www.chap.sch.ir و www.irtxtbook.ir
- ناشر: شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده آبی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳
- دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۱۱۱۵۵-۴۹۷۹
- چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
- سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۶

در علم و تقوا کوشش کنید که
علم به هیچ کس انحصار ندارد.
علم مال همه است. تقوا مال همه
است و کوشش برای رسیدن به
علم و تقوا وظیفه همه ماست و همه
شماست.

امام خمینی قدس سره

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

نیوز

سامانه اخبار و اطلاع رسانی دانشگاهی

فهرست

مقدمه

- بخش اول : کلیات ۱
- فصل اول : رویکرد برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی ۲
- فصل دوم : کلیاتی در زمینه تعلیم و تربیت دینی ۶
- الف) روش ها و فنون یاددهی - یادگیری ۶
- ب) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۸
- ج) یادآوری چند نکته ۱۰
- بخش دوم : راهنمای تدریس ۱۱
- فصل اول : کلیاتی درباره موضوعات هدیه های آسمان ۱۲
- الف) اهداف و جدول مفاهیم و مهارت های درس هدیه های آسمان پایه پنجم ابتدایی ۱۲
- ب) معرفی موضوعات کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ابتدایی ۱۸
- فصل دوم : راهنمای تدریس (مشمول بر توضیحات مربوط به هر درس) ۲۵
- درس اول : دسته گلی از آسمان ۲۸
- درس دوم : تنها او ۳۴
- درس سوم : بانویی که یک سوره قرآن به نام اوست ۴۱

۴۶	درس چهارم : از نوزاد پرسید.....
۵۲	درس پنجم : گل صد برگ.....
۵۷	درس ششم : مال مردم.....
۶۵	درس هفتم : رنگین کمان جمعه.....
۷۰	درس هشتم : دو نامه.....
۷۵	درس نهم : یک جهان جشن.....
۸۴	درس دهم : در ساحل دجله.....
۸۸	درس یازدهم : سرو سربلند سامرا.....
۹۳	درس دوازدهم : خورشید پشت ابر.....
۹۸	درس سیزدهم : کوچک های بزرگ.....
۱۰۴	درس چهاردهم : بزرگ مرد تاریخ.....
۱۱۰	درس پانزدهم : بهمن همیشه بهار.....
۱۱۴	درس شانزدهم : روزنامه های دیواری.....
۱۱۹	درس هفدهم : اینها و آنها.....

مقدمه

دوران کودکی به دلیل اینکه کودک انسانی است مستقل با پاک‌ترین ویژگی‌ها و احساسات انسانی، مرحله‌ای است که باید به خودی خود، به رسمیت شناخته شود؛ با این همه، مقدمه نوجوانی، جوانی و بزرگسالی است و اساس زندگی در دوره‌های دیگر، به کیفیت این دوران بستگی دارد. کیفیت این دوره نیز به چگونگی تعلیم و تربیت ارائه شده در آن، وابسته است.

در سال‌های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصه آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، توجه بیش از پیش به جنبه‌های نگرشی آموزه‌های دینی، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به کارگیری تربیت دینی به منظور شکل‌گیری رفتارهای دینی و تقویت احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و...، که همه برخاسته و برگرفته از نظرات و پیشنهادهای آموزگاران مجرب، صاحب نظران و کارشناسان امر تعلیم و تربیت است، همچنین تدوین برنامه درسی ملی و ضرورت به کارگیری مفاد آن در تألیف کتاب‌های درسی، متخصصان تعلیم و تربیت دینی را بر آن داشت تا با برنامه‌ریزی دقیق در این خصوص، دست به کار تألیف جدید کتاب‌های درسی بزنند. بر این اساس کتاب درسی پایه چهارم ابتدایی به صورت جدید التالیف و با محتوایی تکمیلی نسبت به پایه دوم و سوم به رشته تحریر درآمد. در پی آن نیاز به تألیف کتاب راهنمای معلم به عنوان پلی ارتباطی میان برنامه‌ریزان و مؤلفان از یک سو و معلمان از سوی دیگر برای این پایه ضروری گردید.

گروه درسی تعلیم و تربیت دینی ضمن آرزوی توفیق روز افزون همکاران عزیز در رشد و پرورش دینی آینده‌سازان کشور اسلامی ایران، امیدوار است این کتاب شما را در روند تدریس دروس هدیه‌های آسمان یاری نماید.

پایگاه اینترنتی گروه تعلیم و تربیت دینی با قرار دادن اخبار، بخش‌نامه‌ها، نسخه الکترونیکی کتاب‌های درسی، متون کمک آموزشی، کتاب راهنمای معلم و شیوه‌نامه ارزشیابی در پایه‌های مختلف؛ در خدمت شما معلمان گرامی می‌باشد. آدرس وبگاه عبارت است از :

http://qm_dept.talif.sch.ir

بخش اوّل کلیات

زینور

سازمانه اخبار و اطلاع رسانی دانشگاهی

فصل اول

رویکرد برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی^۱

انسان با ویژگی‌های منحصر به فردی که از آن به «فطرت» تعبیر می‌شود، از سایر مخلوقات متمایز می‌گردد. دین که راه سعادت و کمال انسان است، بر این فطرت بنا شده است و این فطرت توحیدی محور همه اجزا و مؤلفه‌های برنامه تعلیم و تربیت اسلامی را شکل و جهت می‌دهد. بنابراین تعلیم و تربیت دینی زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده مسیر شکوفایی فطرت به منظور دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است. در این رویکرد دانش‌آموز:

- ۱- امانت الهی و دارای کرامت ذاتی است.
- ۲- فطرت الهی در وجود او نهفته است و قابلیت شکوفایی و فعلیت یافتن دارد.
- ۳- همواره در موقعیت است و می‌تواند آن را درک کرده و با انتخاب احسن خویش در راستای اصلاح مداوم آن حرکت نماید.
- ۴- توانایی انتخاب تصمیم‌گیری و خوشتن‌داری دارد و می‌تواند با محیط یادگیری رابطه تعاملی برقرار کند و تابع بی چون و چرا و مقهور محیط نیست.
- ۵- از اراده و انگیزه برخوردار است که در فرایند یاددهی - یادگیری نقش اساسی دارد.
- ۶- در فرایند یاددهی - یادگیری و تربیت‌پذیری و توسعه شایستگی‌های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارد.
- ۷- دارای قابلیت‌ها، تجربیات، ظرفیت‌ها و توانایی‌های گوناگون است.

اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی

- ۱- محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره معصومین (علیهم‌السلام)
- این اصل بر همه مراحل برنامه، به خصوص تعیین اولویت‌های آموزشی، اهداف کلی پایه‌های تحصیلی،

۱- برگرفته از راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی گروه درسی تعلیم و تربیت دینی

روش‌های تعلیمی و تربیتی و تدوین محتوا و رسانه‌های آموزشی حاکم است.

۲ توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه

روش‌های فعال و مشارکتی زمینه ایجاد فرصت برای مشارکت دانش‌آموزان در امر یادگیری را فراهم می‌کند. در این شیوه، معلم نیز نقش راهنما و راهبر را ایفا می‌کند و دانش‌آموزان با راهنمایی او، مفاهیم جدید را دریافت می‌کنند.

۳ توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان دوره ابتدایی

در این برنامه علاوه بر بهره‌گیری از محسوسات و نمونه‌های عینی، بر تربیت استعداد های کودک جهت مرتبط ساختن مطالب درسی با مظاهر زندگی در محیط خاص کودک تأکید شده است. شایان ذکر است که تأکید بر آموزش محسوس و ملموس صرفاً روشی است برای تقویت ایمان به غیب، زیرا بذل ایمان به غیب در همین دوره در وجود کودک افشانه می‌شود.

۴ توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن به باورها

در تعلیم و تربیت دینی، ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست به‌نحوی که دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود بتواند به نظرگاه صحیح برسد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری را بیابد و در نهایت از این رهگذر به ایمان و اعتقاد برسد، مدنظر می‌باشد. چنین ایمان و اعتقادی، می‌تواند مقدمه عمل آگاهانه و انتخاب شده قرار گیرد. بنابراین در برنامه جدید، ادراک مفاهیم دینی به‌عنوان مقدمه‌ای برای رشد عاطفی و تغییر نگرش‌های دانش‌آموزان نسبت به آنها و انس با این مفاهیم مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به «عمل صحیح» به‌عنوان حاصل تبعی «نگرش‌های صحیح» تأکید شده است.^۱

۵ اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال

برای نیل به زیستن دینی که هدف اصلی تربیت دینی است، لازم است دانش‌آموختگان، فرایند یادگیری را به خوبی آموخته باشند تا در مواجهه با هر مسئله تازه‌ای، راه حل مناسب آن را پیدا کنند و جریان یادگیری را تداوم بخشند. بر این اساس، فقط نتیجه یادگیری مهم نیست بلکه آنچه طی فرایند آموزش اتفاق می‌افتد، نیز از اهمیت فراوان برخوردار است. ثمره این بحث آن است که اولاً درگیری دانش‌آموزان در جریان یادگیری، موجب عمیق‌تر و پایدارتر شدن آموخته‌های آنان می‌شود؛ ثانیاً معلم را یاری می‌دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ ثالثاً اینکه به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانش‌آموزان احساس خوب و خوشایندی ایجاد می‌کند که به ویژه برای درس دینی، فوق‌العاده حائز اهمیت است.

۱- با توجه به تحقیقات انجام شده توسط دکتر ناصر باهنر، دکتر حسین اسکندری و دکتر دادستان

۶ تقویت احساس نیاز به دین

دانش‌آموز در این برنامه درمی‌یابد که بدون تکیه بر اعتقادات دینی، زندگی دارای خلأ بوده، و از معنا و جهت تهی است؛ در حالی که زندگی با دین انسان را از سردرگمی‌ها نجات می‌دهد و او را به شخصی فعال و هدفمند و مفید در زندگی تبدیل می‌کند.

۷ توجه به هنر برای ترسیم چهره زیبای الگوهای دینی

توجه به زیبایی‌های دین و دین زیبا سبب می‌شود در درجه اول، فطرت زیباپرست دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته و پرورش یابد؛ دوم اینکه از دین و آموزه‌های آن، تصویری زیبا در ذهن آنان ترسیم شود و سوم اینکه چهره زیبای الگوهای رفتاری و شخصیت پیشوایان بزرگ دینی در جان و اندیشه آنان نقش بندد.

۸ توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان

در برنامه جدید نیز تا آنجا که به محتوا، اصالت مفاهیم و ساختار آموزشی مواد درسی لطمه وارد نشود، از آموزه‌های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه بهره گرفته شده است.

۹ ارتباط آموزش با نیاز و علاقه دانش‌آموز و توجه به او به عنوان منبع اطلاعات برنامه

درسی

استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره دانش‌آموزان، انتخاب مطالب، نمونه‌ها و مثال‌هایی از زندگی آنها، فراهم ساختن فرصت تمرین و تعمیم آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده آن و... از جمله نکاتی است که مورد نظر قرار گرفته‌اند تا آموزش‌ها با زندگی روزمره دانش‌آموزان کاملاً مرتبط باشند. همچنین از آنجا که کودکان، جست‌وجو، کشف و ساختن را دوست دارند، از بازی و فعالیت‌های نشاط‌آور و... لذت می‌برند، در این برنامه، سعی شده این‌گونه علایق در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مورد توجه قرار گیرد.

۱۰ حضور اندیشه‌های حضرت امام خمینی علیه السلام در کالبد محتوای آموزش

استفاده از پیام‌ها، سخنرانی‌ها و کتاب‌های امام خمینی و آوردن مصادیق نمونه‌ها و شواهد از آنها و نیز ارجاع دانش‌آموز به این آثار در برنامه‌های تحقیقی، زمینه توجه دانش‌آموزان به اندیشه‌های آن بزرگوار را فراهم می‌نماید.

۱۱ بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین

دستاوردهای علمی دانشمندان اسلامی معاصر، به‌خصوص آثار فرهنگی حضرت امام خمینی، علامه طباطبایی و شهید مطهری علیهم‌السلام و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی فرا راه حرکت‌های آموزشی قرار گرفته و زمینه غنای برنامه را فراهم ساخته است.

۱۲ توجه به اهداف ویژه دختران و پسران

تفاوت‌های موجود در احکام دختر و پسر در اموری مانند سن بلوغ، معاشرت، پوشش و حجاب، نظام خانواده، نقش مرد و زن در خانه و جامعه، همچنین جنبه‌های روان‌شناختی زن و مرد در مجموعه آموزش‌ها باید مد نظر قرار بگیرد.

۱۳ سمت‌گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی

محور آموزش بر تعلیمات قرآن کریم و سنت پیامبر ﷺ و اهل بیت بزرگوار ایشان قرار گرفته تا با تقویت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذاهب مختلف اسلامی، مودت و رحمت میان آنان مستحکم گردد.

۱۴ آموزش اقلیت‌های دینی (مسیحی، یهودی و زرتشتی)

چارچوب کلی برنامه درسی اقلیت‌های دینی بر حقیقت دین که خداگرایی و معنویت‌گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است، بنا گردیده، اما محتوای آموزشی آنان با توجه به تعلیمات خاص آن ادیان و هماهنگ با قوانین جمهوری اسلامی ایران تدوین می‌شود.

کلیاتی در زمینه تعلیم و تربیت دینی

فصل دوم

الف) روش‌ها و فنون یاددهی – یادگیری

هدایت اسلامی، هدایتی برای رشد و تعالی همه ابعاد وجودی و گرایش‌های فطری است و در شخصیت یکپارچه آدمی تحقق می‌یابد. تنوع موضوعات دینی که شامل موضوعات اعتقادی، اخلاقی، عرفانی، رفتار و آداب، سلوک عبادی و برنامه‌های اجتماعی است، از یک طرف و ساحت‌های وجودی انسان از طرف دیگر، تنوعی در روش‌ها ایجاد می‌کند که در آموزش‌های دیگر کمتر می‌توان سراغ آن را گرفت. نگاهی مختصر به قرآن کریم، این تنوع در شیوه را به ما نشان می‌دهد. به کارگیری صحیح یک روش وقتی ممکن است که درک و توازنی درست میان موضوع و ساحتی از وجود انسان که بیشتر با آن موضوع درگیر است، پدید آید. به همین جهت، انتخاب روش مناسب نیازمند شناخت دقیق موضوع و مخاطب است. اما از آنجا که هدف تعلیم و تربیت «رشد» انسان است و رشد او جز از طریق تلاش و کوشش خود او میسر نیست، رویکرد جهت‌دهنده به همه روش‌ها، رویکرد فعال است. در این رویکرد، مخاطب، با مجموعه توانایی‌ها، استعدادها و گرایش‌ها، مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصی خود حضور دارد و از همه آنها در جهت کمال خود بهره می‌برد.

انتخاب این رویکرد تعلیمی و تربیتی با رویکرد انتخاب شده در درس یعنی رویکرد فطرت‌گرا، هماهنگ و متناسب است. البته انتخاب رویکرد فعال به معنی فروکاهی نقش معلم و تبدیل وی از هدایت‌گر و راهنما به ابزاری در کنار سایر ابزارها نیست زیرا در هدایت و تربیت، نقش الگویی معلم و تأثیرات انسانی و عاطفی وی بر یادگیرنده به مراتب عمیق‌تر از درس‌های دیگر است؛ بنابراین، فعال شدن دانش‌آموز به معنی کم‌شدن نقش معلم نیست بلکه این روش رسالت و مسئولیت وی را بیشتر می‌کند و نقش هدایت‌گری او را جدی‌تر می‌سازد. با عنایت به مراتب فوق و با بهره‌مندی از قرآن کریم و سنت و سیره معصومین (علیهم‌السلام) و نیز تجربیات مراکز آموزشی، روش‌ها، مهارت‌ها و فنون متنوعی برای این درس پیشنهاد می‌شود. این روش‌ها می‌توانند در موضوعات مختلف و در تلفیق با یکدیگر به کار گرفته شوند به‌طور مثال، کسی که در یک بحث اخلاقی،

می‌خواهد از موعظه استفاده کند، در موعظه خود می‌تواند از پرسش و پاسخ، استدلال و یا داستان کمک بگیرد. در عین حال، این پیشنهادها معلم را برای به‌کارگیری این روش‌ها در موضوعات مختلف محدود نمی‌کند، بلکه آموزگار می‌تواند با استفاده از تجربه‌های خود روش‌هایی را ابداع کند و از آنها در کلاس بهره‌برد یا در موضوعات مختلف، روش‌ها در تلفیق با یکدیگر به‌کار گرفته شوند. برخی از این روش‌ها عبارت‌اند از:

۱ پرسش و پاسخ: این روش در مباحث خداشناسی، جهان آخرت، مراسم اسلامی، قرآن کریم و خودشناسی کارایی بیشتری دارد. این روش می‌تواند میان دو دانش‌آموز یا معلم و دانش‌آموز اتفاق بیفتد.

۲ قصه‌گویی و داستان: این روش در مباحث خداشناسی، سیره پیامبران و امامان، خودشناسی و آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی مؤثر است. داستان می‌تواند وسیله شروع فعالیت‌های مختلف دانش‌آموزان قرار گیرد.

۳ نمایش و ایفای نقش: اجرای نمایش توسط دانش‌آموزان، هم بر مجریان نمایش تأثیر می‌گذارد و هم تماشاگر را به‌گونه‌ای زنده با داستان نمایش مواجه می‌کند. از این‌رو، به او حضوری فعال می‌دهد به‌خصوص که اگر با روش‌های فعال دیگر توأم شود و پس از اجرا، محتوای نمایش مورد نقد و بررسی قرار گیرد. این روش در مباحث سیره پیامبران و امامان، اخلاق، احکام و شخصیت‌های دینی کارایی بیشتری دارد.

۴ توضیحی: این روش بیشتر در تبیین اصول اعتقادی به ویژه جهان آخرت کاربرد دارد. در بیان احکام دینی و معرفی شخصیت‌های دینی نیز می‌توان از این روش استفاده کرد.

۵ بارش فکری: در این روش با طراحی یک موضوع یا طرح یک مسئله که سعی می‌شود موضوع بکر و نویی باشد تلاش می‌شود تا فراگیران به پاسخ فرا خوانده شده و هرکس به تناسب اندیشه خود در ارتباط با موضوع اظهار نظر نماید. نکاتی در این روش باید رعایت شود که بسیار مهم است؛ از جمله اینکه در مرحله اول این روش، کمیت یعنی تعداد ایده‌ها و پاسخ‌ها برای یک جواب بسیار مهم است. در هر مرحله بعد از این پاسخ‌ها آنهایی را که مناسب‌ترند انتخاب و با یکدیگر تلفیق می‌کنیم تا جواب و پاسخ مناسب‌تری برای موضوع و یا مسئله مورد نظر بیابیم. در این روش باید توجه شود که هر گونه پاسخی مهم است و از انتقاد و سرزنش جداً باید پرهیز شود. چه بسا پاسخی که در ابتدا بیهوده به نظر می‌رسد با تلفیق دیگر پاسخ‌ها نتایج خوبی را عاید کند. این روش در مبحث خودشناسی کارایی بیشتری دارد.

۶ انجام تحقیق، مطالعه و فعالیت‌های پروژه‌ای: این روش که در همه موضوعات دینی کاربرد دارد، در صورتی که همراه با مهارت‌های صحیح تحقیق و مطالعه باشد، به دانش‌آموز کمک می‌کند که به عادت پسندیده تفکر و خردورزی دست یابد و بدین‌وسیله بتواند دایره دانش خود را از محدوده کتاب‌های درسی فراتر ببرد. این روش، قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر و استنباط را افزایش می‌دهد و به آموخته‌ها عمق

می‌بخشد. این روش در مبحث مراسم اسلامی و شخصیت‌های دینی کارایی بیشتری دارد.

توجه: با توجه به اینکه روش تدریس، امری تجربی است و روزه‌روز توسعه می‌یابد، ذکر این روش‌ها به معنی محدود کردن معلم نیست و در صورتی که معلم با روش‌های دیگری آشناست و در آنها مهارت دارد، در صورتی که آن روش‌ها با اصول این برنامه منافاتی نداشته باشند، می‌تواند از آنها استفاده کند.^۱

(ب) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

چند نکته مهم در ارزشیابی^۲

- ارزشیابی، با هدف رشد دانش‌آموزان انجام شود.
- ارزشیابی وسیله‌ای برای مشخص ساختن موارد اشتباه و ضعف‌هایی است که باید تصحیح شوند، در جهت تشویق دانش‌آموزان به یادگیری بیشتر.
- اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که براساس ایمان و تمایل قلبی باشند و اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهد؛ بنابراین همه قلمروهای یادگیری، از اهمیت و ویژگی‌های خاص برخوردارند.
- برای قضاوت نهایی در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، آموزگار باید به جمع‌بندی مشاهدات خود در طول سال تحصیلی اقدام نماید؛ زیرا هر دانش‌آموزی، احساسات دینی خود را به‌گونه‌ای بروز می‌دهد؛ به‌طوری‌که می‌توان در رفتار، گفتار و حرکات او ردپایی از تحقق اهداف برنامه درسی را مشاهده کرد.
- توجه به قلمروهای نگرشی و مهارتی دانش‌آموزان بدین معنا نیست که به میزان دین داری آنها نمره بدهیم. این امور اساساً قابل نمره دادن نیستند.
- نباید با آزمون‌های مشکل و دلهره‌آور، احساس ناخوشایندی نسبت به درس دینی در دانش‌آموزان، ایجاد شود و یا موفقیت در این زمینه را برای خود، امری دشوار و یا ناممکن تلقی کنند؛ زیرا چنین احساسی، آنها را از یادگیری‌های بعدی باز می‌دارد.
- آنچه مهم است، رقابت هر دانش‌آموز با خود اوست، نه با دانش‌آموزان دیگر، به همین دلیل شایسته است وضعیت هر کودک، نسبت به خودش و پیشرفتی که حاصل کرده، سنجیده و برآورده گردد نه نسبت به دیگران.

۱- برای آشنایی بیشتر با روش‌های تدریس به کتاب روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارت‌ها و راهبردهای تفکر)، نوشته حسن شعبانی، نشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) (۱۳۹۳) مراجعه کنید.

۲- برای آشنایی بیشتر مراجعه کنید به کتاب ارزشیابی خلاق در تعلیم و تربیت دینی بصیرت‌گرا، نوشته علیرضا رحیمی، سعید راصد، فاطمه رضائی، انتشارات نهج

ارزشیابی با چه روشی صورت می‌گیرد؟

ارزشیابی در درس هدیه‌های آسمان به صورت مستمر و از طریق مشاهده عملکرد دانش‌آموزان و محصول عملکرد آنها در طول فرایند یادگیری صورت می‌گیرد.

کیفیت ارزشیابی مستمر در طول سال تحصیلی

ارزشیابی مستمر با استفاده از روش‌ها و ابزارهای گوناگون صورت می‌گیرد. برای آشنایی با روش‌ها و ابزارها می‌توانید به کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی کد ۵۳/۵» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایید.

چه مواردی مورد ارزشیابی مستمر قرار می‌گیرد و نشانه‌های بروز هر یک چیست؟

۱ درک مفاهیم: درک مفاهیم پیش‌بینی شده در محتوای برنامه و بسط آنها، استفاده از این مفاهیم در موارد تعیین شده و به کارگیری قوه خلاقیت دانش‌آموزان برای فهم بهتر و گسترش مفاهیم، یکی از بخش‌های عمده برنامه است که نظام ارزشیابی باید بدان بپردازد.

برای ارزشیابی دانستنی‌های دانش‌آموزان، باید به آنها فرصت دهیم تا برداشت و ادراک خود را از مفاهیم آموخته شده، با سازمان ذهنی و زبان خاص خود بیان کنند؛ مثال‌ها، نمونه‌ها و مصداق‌های جدیدی علاوه بر مثال‌ها و نمونه‌های تدریس شده، بیان نمایند؛ مصداق یک مفهوم را از غیر آن تشخیص دهند؛ مصداق مفهوم را در قالب‌ها و شکل‌های گوناگون شناسایی کنند؛ ارتباط آن را با مفاهیم و موضوعات دیگر جست‌وجو و بیان نمایند؛ در موقعیت‌های عملی و به شیوه‌های مختلف، آن را به کار ببرند، بتوانند برخی از نتایج و تبعات آن را پیش‌بینی کنند و مفاهیم متضاد آنها را شناسایی و بیان کنند و...

۲ تقویت نگرش‌ها: بررسی دلایل دانش‌آموزان برای انجام یک فعالیت، یکی از راه‌های پی بردن به احساسات و نگرش‌های آنها می‌باشد. تکمیل جملات ناقص، تفسیر تصاویر، تکمیل داستان، نوشتن جملات و عبارات ساده و... از دیگر شیوه‌های ارزشیابی در این زمینه هستند. همچنین بروز نشانه‌هایی مانند انجام فعالیت‌های انتخابی و داوطلبانه در مقابل وظایف و تکالیف مشخص، انجام فعالیت در حدی فراتر از آنچه از دانش‌آموزان خواسته شده، ابراز احساسات مثبت و یا هیجان به هنگام انجام یک فعالیت، دوام و استمرار یک رفتار در شرایط و موقعیت‌های مختلف و... می‌تواند به عنوان علامت وجود علاقه و احساس مثبت نسبت به یک فعالیت، تلقی گردد.

۳ کسب مهارت‌ها: در این حوزه که شامل مهارت‌های مربوط به اعمال دینی، مشارکت فعال در فعالیت‌های دینی و مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی یادگیری می‌شود، دانش‌آموزان از طریق تکرار و تمرین، مهارت‌هایی را در زمینه آداب و اعمال دینی کسب می‌نمایند. ایشان همچنین می‌آموزند که برای

فهم مطالب، جست‌وجوی مفاهیم و یادگیری بهتر، با دیگران مشارکت کنند، به نظر دیگران احترام بگذارند، نظرهای خود را مطرح کنند و عضو فعالی در گروه باشند. اهداف مربوط به یادگیری برخی از احکام عملی و آداب اخلاقی و ممارست در انجام آنها نظیر وضو گرفتن و نماز خواندن در این گروه قرار دارند.

معیار در ارزشیابی مستمر چیست؟

معیار در ارزشیابی مستمر، همان اهداف و انتظارات یادگیری است که در آغاز هر درس ذکر شده است. انتظار می‌رود هر دانش‌آموز در هر نیم‌سال دست کم در چهار درس مورد ارزشیابی قرار گرفته و امتیازی را کسب نموده باشد. نتیجه ارزشیابی مستمر دانش‌آموز در پایان هر نیم‌سال تحصیلی، عبارت است از میانگین چهار مرتبه ثبت شده از وی.^۱

ج) یادآوری چند نکته

نکته اول: تولید بسته آموزشی معلمان: در جهت توسعه شایستگی و صلاحیت‌های پایه‌های جدیدالتألیف، علاوه بر کتب درسی، برنامه‌های آموزشی در قالب بسته‌ای به نام «بر فراز آسمان» ارائه می‌شود تا معلمان گرامی بتوانند با استفاده از آن، توسعه فردی پیدا کرده و مطالعات عمیقی داشته باشند. بسته آموزشی شامل نرم‌افزارهای درسی و آموزشی، مجلات، فیلم‌های آموزشی و چند رسانه‌ای است. در بخشی از این نرم‌افزار، مؤلفین کتاب کلیاتی را در مورد تألیف جدید بیان می‌کنند. در بخش دیگر جهت تحقق اهداف آموزشی به تحلیل محتوای درس‌ها پرداخته و شیوه‌ها و روش‌های تدریس پیشنهادی را ارائه می‌نمایند. یک بخش دیگر این نرم‌افزار، بخش مرور است که کتاب‌ها و موضوعاتی که در سال‌های گذشته بیان شده مرور می‌شود و بخش دیگر گنجینه نام دارد که به منظور توسعه و تقویت پایه معلمان است. نرم‌افزار بر فراز آسمان دوره‌های ضمن خدمت معلمان را تکمیل می‌کند و اگر معلمی دوره ضمن خدمت ندیده باشد با این نرم‌افزار آموزش می‌بیند.

نکته دوم: تلفیق با سایر دروس: دروس هدیه‌های آسمان در برخی موضوعات با دروس دیگر از قبیل ادبیات فارسی، مطالعات اجتماعی، و... تبادل آموزشی دارد که در توضیح مربوط به هر درس به آن تصریح شده است.

نکته سوم: ارتباط با خانواده: با توجه به تأثیر غیر قابل انکار خانواده در تثبیت هویت دینی آموخته شده، فعالیت‌هایی تحت عنوان «با خانواده» طراحی گردیده است. در این فعالیت‌ها انتظار می‌رود والدین گرامی، حس مذهبی دانش‌آموزان را در جهت اهداف دینی تحریک نمایند. از معلمان گرامی نیز انتظار می‌رود در جلسه بعدی از نحوه انجام این فعالیت در خانه پیگیری به عمل آورند.

۱- معلمان گرامی جهت آشنایی بیشتر می‌توانند به جدول ارزشیابی که در پایان هر درس در راهنمای معلم ارائه شده است، مراجعه نمایند.

بخش دوم راهنمای تدریس

نیوز

سامانه اخبار و اطلاع رسانی دانشگاهی

کلیاتی دربارهٔ موضوعات هدیه‌های آسمان

فصل اول

الف) اهداف و جدول مفاهیم و مهارت‌های درس هدیه‌های آسمان پایه پنجم ابتدایی

ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست، در تعلیم و تربیت دینی بیش از هر چیز دیگری مورد نظر است. در چنین موقعیتی دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود به یک موضع و نظرگاه معین و ضرورتاً صحیح دست می‌یابد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری رایج می‌کند و از این رهگذر به ایمان و اعتقادی که مقدمه عمل آگاهانه و انتخاب شده است، نائل می‌شود.

بر این اساس گروه تعلیم و تربیت دینی، اهداف پایه پنجم ابتدایی را در ده بخش و در هفته درس به شرح جدول صفحه بعد تدوین نمود. در این جدول ابتدا به اهداف پایه دوم و سوم و چهارم اشاره می‌شود تا آموزگاران محترم ضمن عنایت به ارتباط طولی مطالب، به سیر فرایند یاددهی — یادگیری توجه داشته باشند. در ادامه جدول، اهداف و مفاهیم پایه پنجم و دروس مرتبط با آن ارائه می‌شود؛ تا معلمان گرامی با اشراف به اهداف و وسعت و توالی مفاهیم هدیه‌های آسمان پایه پنجم ابتدایی و به کارگیری روش‌های مناسب در آموزش، برای تربیت همه جانبه دانش‌آموزان در راستای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه متناسب با موقعیت‌ها و نیازهای جدید و پاسخ به اقتضات آن و کسب آداب و مهارت‌های ضروری برای تأمین زندگی اقدام نمایند.

عنوان و شماره درس	اهداف پایه پنجم	اهداف پایه چهارم	اهداف پایه سوم	اهداف پایه دوم	پایه موضوعات
درس دوم : تنها او	- آشنایی با نظام و هدف‌های پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند - آشنایی با یگانگی و بی‌همتایی خداوند - احساس علاقه تمام با تقدیس نسبت به خداوند - تقدیس خداوند را ادای برخی جملات و انجام برخی اعمال - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	- آشنایی با دانایی و توانایی خداوند - از طریق توجه به نعمت‌های خداوند - به عنوان رفیع کننده نیازهای مختلف انسان و سایر موجودات - آشنایی با برخی دعا‌های مناسب - با تأکید بر ادعیه قرآنی	- آشنایی با بخشندگی خداوند از طریق توجه به نعمت‌های او - آشنایی با دعا به عنوان به عنوان راه گفتگو با خداوند و بیان خواسته‌های ما با او	- آشنایی با مهربانی خدا از طریق آگاهی از نعمت‌های بی‌شمار او - آشنایی با دعا به عنوان راه گفتگو با خدا و بیان خواسته‌های خود با او	خداشناسی
درس چهارم : از نوزاد پیرسید گل صبر بگ	- آشنایی با حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی - آشنایی با حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان بشارت دهنده بعثت پیامبر خاتم (علیه السلام) - آشنایی با حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان یکی از همراهان امام زمان (علیه السلام) به هنگام ظهور ایشان - احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت عیسی (علیه السلام) تلاش برای الگوگیری از اعمال و رفتار حضرت عیسی (علیه السلام) - آشنایی با تأثیر اخلاق و رفتار پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بر مردم - احساس علاقه نسبت به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای سرمشق گرفتن از رفتار و زندگی نبی مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله) - شناخت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان جامع صفات پسندیده - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	آشنایی با حضرت موسی (علیه السلام) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی	- یکی از پیامبران بزرگ الهی - آشنایی با زندگی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در دوران کودکی	- بزرگ الهی (آشنایی با نام پیامبران بزرگ) - حضرت نوح (علیه السلام) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی - آگاهی از مهربانی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نسبت به کودکان	پیامبری

[illegible]

[illegible]

[illegible]

خود شناسی	- آشنایی با خود به عنوان مخلوق محبوب و مورد توجه خداوند - آگاهی از نیاز به پاکیزگی خود	۱- آشنایی با حضرت زینب علیها السلام به عنوان یکی از زنان مؤمن	۱- آشنایی با حضرت خدیجه علیها السلام به عنوان یکی از زنان مؤمن - آشنایی با آسبه به عنوان یکی از زنان مؤمن	- شناخت آثار و نتایج اعمال خود در زندگی - آشنایی با نیاز خود به ارتباط با همسالان	- آشنایی با حضرت مریم علیها السلام به عنوان یکی از زنان بزرگ تاریخ، مادر حضرت عیسی علیه السلام و زنی خداپرست - احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم علیها السلام و رفتار ایشان - تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت مریم علیها السلام - آشنایی با امام خمینی علیه السلام ، به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و یکی از پیروان واقعی ائمه اطهار علیهم السلام - آشنایی با پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام - احساس علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام خمینی علیه السلام - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	درس موضوع: پیامبری، امامت و شخصیت‌های دینی
شخصیت‌های دینی	- آشنایی با حضرت مریم علیها السلام به عنوان یکی از زنان بزرگ تاریخ، مادر حضرت عیسی علیه السلام و زنی خداپرست - احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم علیها السلام و رفتار ایشان - تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت مریم علیها السلام - آشنایی با امام خمینی علیه السلام ، به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و یکی از پیروان واقعی ائمه اطهار علیهم السلام - آشنایی با پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام - احساس علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام خمینی علیه السلام - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۱- آشنایی با حضرت زینب علیها السلام به عنوان یکی از زنان مؤمن	۱- آشنایی با حضرت خدیجه علیها السلام به عنوان یکی از زنان مؤمن - آشنایی با آسبه به عنوان یکی از زنان مؤمن	- شناخت آثار و نتایج اعمال خود در زندگی - آشنایی با نیاز خود به ارتباط با همسالان	درس موضوع: پیامبری، امامت و شخصیت‌های دینی	

(ب) معرفی موضوعات کتاب هدیه‌های آسمان پایه پنجم

* موضوع خداشناسی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به خداشناسی به دانش‌آموزان پایه پنجم : رشد معنوی یعنی فراگیری ارزش‌ها و رویکردی اندیشمندانه به زندگی و در یک کلام، یادگیری برخورداری از ایمان، هدف غایی تعلیم و تربیت، است. آموزش مفاهیم دینی و خداشناسی با دیگر اموری که بین معلم و شاگرد روی می‌دهد تفاوت آشکاری دارد. این آموزش برخورداری از زندگی همراه با معنا، امید و تعهدات فطری است و نیازی به اثبات ندارد، اما حتی در کودکی نباید از تقویت زیر بنای اعتقادی غافل ماند. بنابراین در خصوص این آموزش باید به نکات زیر توجه داشت.

۱ تصور کودک از خدا آمیخته‌ای از تجسم و تخیل است؛ بنابراین نباید در صدد تلقین مفهوم غیرمادی بودن خدا به او باشیم چون این تصورات موجب برقراری ارتباط او با خدا می‌شود.

۲ به جای صحنه گذاشتن بر روی تصورات ذهنی کودک از خدا، بهتر است بیشتر دربارهٔ مهربان و دوست داشتنی بودن خدا و مخلوقات او گفت‌وگو کنیم.

۳ برای آشنایی دانش‌آموز با خدا از طریق نعمت‌های او وارد شویم.

۴ متناسب با محتوای دروس، کودک را با صفات خداوند از قبیل دانایی، توانایی، بخشنده بودن و... آشنا نماییم.

۵ در آموزش مفهوم خداشناسی استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری با بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیشتر می‌نماید.

۶ با بیان دعا‌های مناسب در قالب‌های جذاب در حد کودک موجب ایجاد علاقه و تقویت احساس محبت به خدا در کودک شویم.

دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش با یگانگی و بی‌همتایی خداوند آشنا می‌شود و خدا را به‌عنوان یگانه یار و پشتیبان معرفی می‌کند. بر این اساس به تشکر و قدردانی و محبت نسبت به خداوند علاقه‌مند شده و می‌آموزد که دعا راه سخن گفتن با خدا برای بیان خواسته‌های خود و دیگران است.

* موضوع پیامبری

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به پیامبری به دانش‌آموزان پایه پنجم : در دوره ابتدایی تصور دانش‌آموزان از پیامبران این است که آنها انسان‌هایی خوب، مهربان و مفید بوده‌اند. پیامبر در نظر آنان انسانی فداکار، مهربان و دوست‌داشتنی است که در بیشتر امور به کمک مردم می‌آید. این تصور در خصوص امامان (علیهم‌السلام) نیز این گونه است. بنابراین در آموزش مفاهیم پیامبری به کودکان در دوره ابتدایی باید به نکات زیر توجه کرد :

- ۱ تلاش در جهت ایجاد علاقه‌مندی به اولیای دین از طریق داستان‌های شیرین ارتباط آنها با کودکان
- ۲ تأکید بر ویژگی‌های اخلاقی پیامبران (صبر، تلاش، خوش اخلاقی و...) در برخورد با انسان‌ها در زندگی از طریق داستان‌هایی از زندگی آنها و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها
- ۳ آگاهی دادن از ارتباط پیامبران با خداوند و راهنما بودن آنها برای انسان‌ها در دنیا
- ۴ عدم تأکید بر مفاهیمی مانند عصمت، وحی و معجزه در سنین دبستان^۱
- ۵ هم‌زمانی آموزش دروس مربوط به پیامبری با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی
- ۶ فراهم نمودن امکان شرکت در مراسم جشن و شادی برای ولادت پیامبر ﷺ و اولیای دین (علیهم‌السلام)
- ۷ الگو قرار دادن پیامبر و اولیای دین در زندگی روزمره دانش‌آموز متناسب با محتوای دروس کتاب هدیه‌های آسمان پایه پنجم ابتدایی

دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش با حضرت عیسی (علیه‌السلام) و سیره پیامبر اکرم ﷺ به عنوان پیامبران بزرگ الهی آشنا می‌شود و به دور از هرگونه مفهوم انتزاعی نظیر وحی و عصمت و معجزه درباره شخصیت ارزنده آنها گفت‌وگو می‌کند و ضمن ادای احترام، برای سرمشق گرفتن از رفتار و زندگی آنها تلاش می‌کند.

* موضوع امامت

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به امامان (علیهم‌السلام) به دانش‌آموزان پایه پنجم: یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در کودک اثر گذاشته و شیوه زندگی آنان برایش سرمشق شود. کودکان از همان آغاز زندگی باید با نام امامان آشنا شده و در سنین بالاتر بر فرازهایی از زندگی آنها آگاهی یافته و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه اسلام انجام داده‌اند آگاهی یابند. آشنایی دانش‌آموزان با امامان نیز مانند پیامبران باید به گونه‌ای باشد که آنها را سرمشق عملی در زندگی بدانند. در اینجا باید پیشوایان مذهبی همان‌گونه که بوده‌اند با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان بزرگ و عالی‌قدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها در کودکان زمینه‌هایی برای الگوگیری از آنها فراهم شود.

در آموزش این موضوع به کودکان نیز لازم است به نکات زیر توجه داشت:

- ۱ تلاش در جهت علاقه‌مندی به امامان (علیهم‌السلام) با بیان داستان‌هایی از زندگی آنها و ارتباط آنها با کودکان و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها
- ۲ آشنا کردن دانش‌آموزان با ائمه اطهار (علیهم‌السلام) از طریق ویژگی‌های اخلاقی آنها مانند کمک به نیازمندان، سعی در جهت رفع گرفتاری‌های آنها، صبر و تلاش و...

۱- در این باره می‌توانید به کتاب: آموزش مفاهیم دینی همگام با رشد روان‌شناسی، تألیف دکتر ناصر باهنر، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، ص ۳ مراجعه کنید.

۳ عدم تأکید فراوان بر شناساندن امامان (علیهم السلام) به عنوان افرادی مرتبط با دستگاه غیب و ملکوت و معجزات و کرامات آنها.

۴ همراه نمودن تدریس دروس این بخش با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی

۵ ایجاد تمایل به شرکت کودکان در مراسم جشن میلاد امامان بزرگوار (علیهم السلام)

دانش آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با امامان دهم و یازدهم و دوازدهم به عنوان ائمه شیعه از طریق داستان‌هایی واقعی از زندگی آنها، با رفتار و برخورد آنها آشنا می‌شود و به این ترتیب علاوه بر ایجاد علاقه‌مندی نسبت به آنان، برای الگو گرفتن از آنها تمایل پیدا خواهد کرد.

✽ موضوع جهان آخرت

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به جهان آخرت به دانش آموزان پایه پنجم: معاد از جمله معارف مشترک در بین تمامی ادیان توحیدی بوده و در شکل‌دهی به رفتار یک مسلمان نقش بسزایی دارد. یاد معاد در ابتدای امر مانند هشدار و علامت خطر و در نهایت حاکی از شوق دیدار و ملاقات با خدای متعال است و این باور، زمینه‌ساز بسیاری از اعمال خیر و دوری جستن از بدی‌ها و نیل به سعادت واقعی را فراهم می‌سازد. در طرح موضوع جهان آخرت رعایت اصولی در آموزش معاد به کودکان قابل توجه است: ۱ اصل حاکم بر آموزش مفهوم معاد حرکت از مفاهیم ساده به پیچیده و از مفاهیم تجربی به سوی مفاهیم انتزاعی است.

۲ موضوع معاد به گونه‌ای مطرح شود که باعث اضطراب و ترس بی‌مورد در دانش آموزان نگردد و به تعالی روحی آنها لطمه وارد نکند.

۳ در طرح موضوع معاد به زیبایی‌های زندگی پس از مرگ و پاداش الهی به تلاش انسان‌ها بیشتر توجه شود.

۴ صرف آشنایی و شناخت مجموعه‌ای از مفاهیم، هدف نیست بلکه تقویت نگرش و گرایش دانش آموزان به انجام کارهای نیک، هدف اصلی آموزش معاد در دوره ابتدایی است.

دانش آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با نام‌های یوم الحساب و یوم الفصل، در انجام کارها دقت بیشتری نشان داده و برای انجام کارهای نیک برای بهره‌مندی از نعمت‌های بهشتی تلاش می‌نماید.

✽ بخش قرآن کریم

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به قرآن کریم به دانش آموزان پایه پنجم: جهت تحقق اهداف دروس، آیات و احادیث بسیاری به کار گرفته شده است تا دانش آموزان به تدریج دریابند که دین را باید از

منابع معتبر آن یعنی کلام خدا و سخن معصومان، که از هر خطا و اشتباه به دور هستند، دریافت کنند. آیات و احادیث درس در بسیاری از موارد، مفاهیم درس را جمع‌بندی و نتیجه‌گیری می‌کنند و دین را از زبان منابع اصیل در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهند.

دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی ویژگی‌های کتاب آسمانی خود، برای آشنایی بیشتر با قرآن تمایل نشان می‌دهد و برای به کار بستن پیام‌های آن تلاش می‌کند.

✽ بخش آداب و اخلاق اسلامی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به آداب و اخلاق اسلامی به دانش‌آموزان پایه پنجم: مهم‌ترین وظیفه تربیت دینی به ویژه در دوره ابتدایی ایجاد و تقویت عادات صحیح و خلقیات نیکو در کودکان است. اخلاق عصاره تربیت دینی می‌باشد که آن را به منزله یک الگوی مناسب و عملی معرفی می‌کند.

از شش تا یازده سالگی در کودکان تغییراتی ایجاد می‌شود که منجر به درک خاصی از مسائل اخلاقی در آنها می‌گردد. دوره دبستان از این جنبه مجال مناسبی برای تثبیت آداب و عادات پسندیده است. پس باید به کودک فرصت داد که نه به خاطر تشویق و تنبیه، بلکه به خاطر ارزشمندی ارزش‌های اخلاقی به رعایت آنها مقید گردد. در آموزش این موضوع به کودکان لازم است به نکات زیر توجه داشت:

۱ در آموزش معیارهای اخلاقی، شایسته است که هر سه جنبه شناختی (آشنایی با کار خوب و بد) عاطفی (رضایت و علاقه‌مندی به انجام کار خوب) و رفتاری (رفتار واقعی در موقعیت‌های گوناگون) مدنظر قرار گیرد.

۲ در آموزش این مفاهیم باید از موقعیت‌ها و فرصت‌های عینی و واقعی استفاده نماییم.

۳ امکان تکرار، تمرین و یادآوری مستمر آموخته‌ها و عادات اخلاقی جهت تثبیت آنها در کودک را فراهم نماییم.

۴ در آموزش مفاهیم اخلاقی تا حد ممکن از بیان مستقیم، سرزنش، مقایسه و شدت عمل به دلیل نامطلوب و کم اثر بودن پرهیز نماییم.

۵ از ارزش‌های مفیدی چون بیان غیرمستقیم، توجه به منافع رعایت امور اخلاقی، تشویق فوری رفتارهای پسندیده و اظهار رضایت آموزگار استفاده نماییم.

۶ چون کودکان برداشت بزرگسالان را نسبت به دستورات اخلاقی ندارند و برای فکر بزرگسالان ارزش قائل هستند بنابراین روش‌های تفهیم مسائل اخلاقی به کودکان باید متفاوت از بزرگسالان باشد.

۷ به دلیل پذیرش و الگوگیری از رفتار بزرگسالان باید مربیان در زمینه تعلیم و تربیت از آگاهی‌ها و ویژگی‌های لازم و یکپارچگی در رفتار برخوردار باشند.

۸ شایسته است مربی متناسب با وضعیت و نیاز کلاس، هر درس از این بخش را به صورت پیمانه‌ای تدریس نماید.

دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با مفهوم اسراف و روش‌های پرهیز از آن، با برخی از آداب معاشرت و برخی نتایج نامطلوب بی‌توجهی به این آداب آشنا می‌شود و نسبت به رعایت هر یک از این امور تمایل نشان می‌دهد و برای ادای حق هر یک از این موارد، تلاش می‌کند.

✱ بخش احکام و آداب اسلامی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به احکام و آداب اسلامی به دانش‌آموزان پایه پنجم: فطرت کودک با مسائل مذهبی آشنا است و همان‌گونه که فرمان خدا را برای پاک بودن هر انسانی قبول دارد اعمال و احکام عبادی دین را نیز می‌پذیرد و از انجام آن لذت می‌برد. کودک دوست دارد با خدا ارتباط برقرار کند و با او سخن بگوید.

بسیاری از کودکان قبل از ورود به دبستان با اعمال و حرکات ظاهری برخی از اعمال دینی مانند نماز آشنا هستند و شاید در پاره‌ای موارد همراه والدین خود به صورت تقلیدی این حرکات را تکرار نمایند.

در روایات اسلامی آشنا نمودن کودک با این اعمال از همان دوران کودکی سفارش شده است. کودکان علاوه بر فراگیری اعمال ظاهری باید با احساس و اعتقاد نهفته این اعمال هم آشنا شوند و این هدف از طریق آموزش‌های ساده و به موقع انجام می‌پذیرد. این آموزش‌ها ابتدا به انس و علاقه و سرانجام به انجام این اعمال و تکمیل آموخته‌های کودکان به‌ویژه دختران که در دوران دبستان به سن تکلیف می‌رسند، منجر می‌شود.

در آموزش احکام در این سنین باید به اصول زیر توجه نمود:

۱ به منظور اثرگذار بودن آموزش، محتوای آموزش احکام باید متناسب با نیاز و سن دانش‌آموز باشد و باید از آموزش مسائلی که دانش‌آموزان در این دوره به آن ابتلا ندارند پرهیز کرد.

۲ در آموزش به تفاوت‌های جنسیتی و نیازهای (دختر و پسر) توجه شود.

۳ از آموزش احکام فرعی و جزئیات یک مسئله در این دوره کمتر استفاده شود.

۴ در آموزش احکام باید جدی بود اما سخت‌گیری و آسان‌گیری بیش از حد در آموزش احکام آسیب‌زا بوده و موجب نگرانی و وسواس و یا بی‌توجهی و عدم آگاهی صحیح در انجام اعمال می‌شود.

۵ آموزش‌های احکام باید به شیوه‌های جذاب و در موقعیت‌های عینی و مستقیم انجام شود.

۶ در آموزش احکام تدریجی بودن (مرحله به مرحله آموزش دادن) و دادن فرصت کافی برای تکرار و

تمرین، امکان درست انجام اعمال دینی را فراهم می‌کند.

۷ تشویق به موقع هنگام انجام اعمال عبادی، موجب می‌شود کودک تمایل بیشتری به انجام این اعمال نشان دهد.

۸ همراهی اولیا و مربیان خانه و مدرسه و ثابت قدم بودن آنها و داشتن شخصیتی عاطفی، منطقی، و محبوب اثرگذار بوده و ایجاد عادات خوب در کودکان را افزایش می‌دهد.

دانش آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش با برخی آداب و احکام غسل و نماز جمعه، مفهوم مال حلال و حرام و برخی از مصادیق آن در زندگی آشنا می‌شود و نسبت به انجام هریک از این امور به شیوه صحیح، تلاش می‌کند.

✽ بخش آداب و مراسم اسلامی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به آداب و مراسم اسلامی به دانش‌آموزان پایه پنجم: مراسم بزرگداشت اعیاد دینی از جمله آداب و رسومی هستند که سیمای دین را به نمایش می‌گذارند و برای دین داران در همه سنین جذاب می‌باشند و وسیله مؤثری برای قادر ساختن دین داران به حرکت عاطفی و عقلانی به سمت اعماق دین به شمار می‌آیند.

اعیاد اسلامی و اعیاد مربوط به میلاد ائمه اطهار (علیهم‌السلام) و برپایی جشن‌هایی که کودکان در آن شاد باشند، خاطرات خوشی از این مراسم را در ذهن آنها باقی می‌گذارد که علاقه‌مندی آنها را به دین بیشتر می‌سازد. کودکان می‌توانند اعمال و آداب و رسوم این اعیاد را یاد بگیرند. شرکت در این مراسم و مهم پنداشتن آنها مانند مراسم تولد و جشن‌های خاص خودشان احساس و هیجان آنها را برای حضور در این جشن‌ها برمی‌انگیزد.

در آموزش این موضوع باید به نکات زیر توجه داشت:

۱ با کمک از تدریس به شیوه پیمانه‌ای دروس این بخش را متناسب با اعیاد موجود در سال تحصیلی تدریس نماییم.

۲ در برپایی این جشن‌ها، دانش‌آموزان را در برنامه‌ریزی و اجرای مراسم شرکت داده و از پیشنهادهای آنها بهره ببریم.

۳ در برپایی جشن‌ها از مواردی که احساس شادی در بچه‌ها ایجاد می‌کند مانند چراغانی، پوشیدن لباس نو، عیدی دادن و عیدی گرفتن و خوردن خوراکی‌های خوشمزه و برنامه‌های شاد و جذاب استفاده نماییم. دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با عید غدیر و مراسم آن و مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی آشنا می‌شود و علاوه بر نشان دادن اشتیاق برای شرکت در مراسم فوق‌الذکر، در برگزاری آنها مشارکت می‌کند.

✱ بخش شخصیت‌های دینی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به شخصیت‌های دینی به دانش‌آموزان پایه پنجم: یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر و راه و روش زندگی آنان به عنوان سرمشقی برای دانش‌آموزان تلقی شود. در پایه دوم ابتدایی چون هنوز دانش‌آموزان با پیامبران و امامان آشنا نشده بودند، بخش شخصیت‌های دینی مطرح نگردید؛ اما در پایه‌های بالاتر در کنار معرفی پیامبران و امامان، شخصیت‌های دینی نیز به تدریج معرفی می‌شوند تا دانش‌آموزان تصور نکنند نیل به مقامات والای انسانی برای غیر معصوم امکان ندارد. دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش با حضرت مریم علیها السلام به عنوان یکی از زنان مؤمن و امام خمینی رحمته الله علیه به عنوان یکی از برجسته‌ترین پیروان ائمه علیهم السلام آشنا می‌شود و علاقه و احترام او نسبت به آنها تقویت می‌شود و برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند.

✱ بخش خودشناسی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به خودشناسی به دانش‌آموزان پایه پنجم: در قرآن کریم و سخنان معصومین، خودشناسی به عنوان یکی از مهم‌ترین معارف دینی مطرح شده است. به دلیل اهمیت موضوع، در راهنمای برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی به عنوان یکی از سرفصل‌های درسی مورد تأکید قرار گرفته است. بر اساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ حوزه خودشناسی، حیطه‌ای از اهداف آموزشی کتاب هدیه‌های آسمان می‌باشد که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می‌شود. این حیطه به تبیین جایگاه انسان در نظام هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این، وی به این درک که انسان نشانه‌ای از خداوند به شمار آمده و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست، نائل گردد. دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی در این بخش با نمونه‌هایی از رفتار پیشوایان و بزرگان برای اسوه قرار دادن آنها و تأثیر اسوه‌ها برای آسان‌تر رسیدن به خوبی‌ها، آشنا می‌شود.

راهنمای تدریس

مشمول بر توضیحات مربوط به

هر درس

فصل دوم

مقدمه

محتوای آموزشی دروس هدیه‌های آسمان علاوه بر عنوان و متن درس که مفاهیم درس را مطرح می‌کند شامل فعالیت‌هایی است که شرح آنها به قرار جدول ذیل می‌باشد.

ردیف	عنوان فعالیت	شرح فعالیت
۱	برایم بگو	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از درس
۲	ایستگاه فکر	برقراری ارتباط بین مفاهیم ارائه شده و دستیابی به یافته‌های جدید
۳	تدبر کنیم	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مفاهیم درس در قالب آیات و احادیث کوتاه
۴	بررسی کنید	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم بر اساس مرور اطلاعات
۵	کامل کنید	تکمیل و تثبیت اهداف بر اساس دریافت رابطه بین مفاهیم
۶	ایستگاه خلاقیت	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده در قالب اجرای نمایش، خط خوش و نقاشی
۷	گفت و گو کنید	تثبیت مفاهیم درس از طریق ارائه نظرات و تجارب در گروه و مشارکت در جمع‌بندی
۸	بین و بگو	تعمیق مفاهیم درس با پاسخ به پرسش‌های مطرح شده از طریق تصویر خوانی
۹	بگرد و پیدا کن	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده با انجام یک فعالیت عینی و ملموس
۱۰	همخوانی کنیم	تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب
۱۱	تحقیق کنید	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم با جمع‌آوری اطلاعات از منابع مختلف
۱۲	به کار بندیم	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم بر اساس کاربری آموخته‌ها در موقعیت جدید
۱۳	دعا کنیم	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده با راز و نیاز یا بیان درخواست و احساسات
۱۴	با خانواده	بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی برای بروز رفتار دینی از طریق جست‌وجوی مصادیق تازه از مفاهیم با کمک و همفکری اعضای خانواده

در این بخش به تفکیک هر درس ساختار محتوایی طراحی شده که موارد و کارکرد آن به شرح ذیل جهت بهره‌برداری آموزگاران ارجمند تقدیم می‌گردد :

توضیحات درس

شما را با کلیت محتوای هر درس، مضمون آن، نقشه و مسیر یادگیری و هدف کلی درس آشنا می‌کند.

اهداف درس

شما را راهنمایی می‌کند که «چرا» و «تا چه حد» آموزش دهید. این بخش در بر دارنده مهم‌ترین پیام‌ها برای شما است؛ به کار شما و فرایند آموزش جهت می‌دهد و امکان خطا و انحراف از مسیر یادگیری را برطرف می‌کند.

مفاهیم کلیدی

شما را با مفاهیم اصلی موجود در محتوای هر درس، آشنا می‌کند. آشنایی با این مفاهیم همانند آشنایی با اهداف، آموزش را جهت می‌دهد و امکان انحراف مسیر یادگیری را برطرف می‌کند.

پیشنهادهایی برای تدریس

شامل پیشنهادهایی است که در صورت تمایل می‌توانید در آموزش از آنها استفاده کنید. این پیشنهادهای صرفاً توصیه به شمار می‌روند و شما می‌توانید آنها را مطابق با اهداف و اصول تغییر دهید یا اساساً کنار بگذارید. به عنوان مثال برای آغاز تدریس پیشنهادهایی ارائه شده است که فقط یکی از آنها در عمل اجرا می‌شود؛ اما بقیه پیشنهادهای می‌توانند به تناسب متن یا فعالیت‌ها متناسب سازی شده و مورد بهره‌برداری قرار گیرند. پیشنهادهای در واقع عبارت‌اند از فعالیت‌هایی که دانش‌آموز یا معلم انجام می‌دهد تا آموزش در مراحل که در طرح درس مشخص شده است، انجام پذیرد.

ارزشیابی

جدول ارزشیابی برای شما مشخص می‌کند که چگونه می‌توان از اهداف و فعالیت‌های یادگیری به عنوان ابزاری برای ارزشیابی استفاده کنید. برای ارزشیابی دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس،

خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید. لازم به ذکر است آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق اهداف مورد انتظار نشده‌اند. این فرایند به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

دانشتنی‌های معلم

اطلاعات اضافی و مورد نیاز را در اختیار شما می‌گذارد.

این راهنمای تدریس به شما کمک می‌کند تا بر اساس اصول و اهداف برنامه درسی، روش‌های منحصر به فرد خود را توسعه دهید و این حقیقت را اثبات کنید که «روش‌های تدریس بسیار متنوع و متعدّدند و معلم نباید در قالب برخی الگوهای خشک و روش‌هایی که گاه بر آنها تأکید می‌شود، گرفتار آید؛ بلکه باید خود تولید کننده این روش‌ها و الگوها باشد.»

درس ۱

دسته گلی از آسمان

توضیحات درس

در درس سخن آسمانی سال سوم، دانش آموزان با قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی مسلمانان آشنا شدند. در این درس به طور مبسوط تر با موضوعات و مضامین قرآنی آشنا شده و به لزوم عمل به پیام های قرآنی و نتیجه خوب آنها وقوف پیدا می کنند و ضمن تمایل به قرائت و فهم صحیح قرآن برای قرائت بیشتر و فهم بهتر آن تلاش می کنند.

در متن درس، قرآن به دسته گلی آسمانی همانند شده که هر شاخه آن حاوی پیامی است که با عمل به آنها رستگاری انسان در دو جهان تضمین می شود و انسان محبوب حضرت پروردگار می گردد.

در این درس، به هشت مضمون که برخی کلی و بعضی جزئی هستند؛ به عنوان نمونه اشاره شده است. این مضامین عبارت اند از «عبادت»، «رفتار زیبا»، «اندیشه نیک»، «گفتار زیبا»، «مهر و محبت»، «برهنگاری»، «دیدار خویشان» و «همسایه داری». بدیهی است محدودیت کتاب، مجال تعیین مصادیق اندکی را فراهم می آورد؛ اما معلمان گرامی به همه جانبه بودن تعالیم قرآنی واقف هستند.

نکته: پیشنهاد می شود با توجه به پیمانهای بودن آموزش هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس در ماه مبارک رمضان که ماه نزول قرآن کریم است یا در زمانی که مناسبتی مثل برگزاری مسابقات قرآن و یا جشن مبعث که آغاز نزول وحی باشد، تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با مضامین و پیام های قرآنی
- ۲ آشنایی با نتیجه خوب عمل به پیام های قرآنی
- ۳ تمایل به قرائت و فهم صحیح قرآن
- ۴ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

قرآن کریم
پیام‌های قرآنی
فهم قرآن
قرائت قرآن
عمل به قرآن

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای شروع مناسب درس می‌توانید مستقیماً با شعر متن درس آغاز کنید زیرا خود شعر می‌تواند در ایجاد فضایی شاد و پرنشاط مؤثر باشد. شعر را با لحن و آهنگی مناسب و شاد و در قالب سرود اجرا کنید. در این زمینه می‌توانید از گروهی از دانش‌آموزان بخواهید که قبلاً شعر را تمرین کنند و برای آن لحن و آهنگی مشخص و آن را اجرا کنند.

• برای شروع درس می‌توانید با قسمت دوم فعالیت «برایم بگو» آغاز کنید. از گزینه‌های داخل گل استفاده کنید و از دانش‌آموزان بخواهید در مورد نام هر یک از شاخه‌های این دسته گل گفت‌وگو کنند و با مراجعه به قرآن بگویند که کدام شاخه گل‌ها آیه ۱۰ سورة حجرات را معرفی می‌کند. فعالیت (برایم بگو) دو بخش دارد. در بخش اول پنج آیه معرفی شده که هر یک از آیات به یکی از مضامین هشتگانه «عبادت»، «رفتار زیبا»، «اندیشه نیک»، «گفتار زیبا»، «مهر و محبت»، «پرهیزگاری»، «دیدار خویشان» و «همسایه داری» که در درس به عنوان شاخه گل مطرح شده‌اند، مربوط هستند.

البته ممکن است دانش‌آموزان برای هر آیه چند مضمون مرتبط معرفی کنند؛ که در صورت توضیح ارتباط پذیرفته می‌شود. در بخش دوم مسیر پیدا کردن پاسخ برعکس بخش اول است؛ یعنی پنج مضمون از مضامین هشتگانه داده شده و خواسته شده با مراجعه به آیه ۱۰ سورة حجرات، مصادیق مرتبط را بیابند.

• می‌توانید با فعالیت «ایستگاه فکر» وارد درس شوید به این ترتیب که با پخش صدای دریا و سپس پخش آیاتی از قرآن از دانش‌آموزان سؤال کنید چه می‌شنوید؟ سپس از آنها بپرسید چه شباهتی بین قرآن و دریا وجود دارد؟ پاسخ‌های آنان را بشنوید و روی تابلو بنویسید. پس از آن حدیث امام علی (علیه السلام) را که می‌فرماید: «قرآن دریایی است که هیچ‌گاه خشک نمی‌شود» را با خط زیبا بنویسید و در جایی از کلاس نصب کنید که در معرض دید دانش‌آموزان قرار گیرد. شایسته است معلمان گرامی بحث را به شکلی هدایت کنند که دانش‌آموزان به این نتیجه برسند همان‌طور که دریا همیشه هست و اگر کسی دریا را خوب بشناسد می‌تواند از

منافع آن بهره‌برداری کند و از شنا در آن و مناظر زیبای آن لذت ببرد، قرآن نیز تا روز قیامت راهنمای انسان‌ها باقی می‌ماند و کسانی که به دستورات آن عمل کنند به ساحل رستگاری می‌رسند.

مطالب تکمیلی در مورد مقایسه دریا و قرآن در بخش دانستنی‌های معلم ارائه شده است.

● در فعالیت بررسی کنید دانش‌آموزان ضمن آشنایی اجمالی با نام سوره‌های قرآنی به ویژگی‌هایی از برخی سوره‌ها واقف شده و به گستردگی مباحث مطرح شده در قرآن کریم آگاهی پیدا می‌کنند. هدف این فعالیت تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم بر اساس مرور اطلاعات است.

● در فعالیت تدبیر کنیم انتظار می‌رود معلمان گرامی ابتدا دانش‌آموزان را برای تدبیر آیه به‌طور جداگانه دعوت کنند. در مرحله بعدی حسن کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک می‌کنند تا دانش‌آموزان با دقت در الفاظ و مفاهیم مشترک آیه به ارتباط دو آیه دست یابند. به این ترتیب که در آیه اول یکی از مصادیق احسان که بدی را با نیکی دفع کردن است، اشاره می‌شود و در آیه دوم به روش و راه دور کردن بدی با نیکی که کظم غیظ و عفو و گذشت از خطاهای دیگران است، راهنمایی می‌کند.

● فعالیت بگرد و پیدا کن به آیه ۲۰۱ سوره بقره و دعای «رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» اشاره دارد.

● در فعالیت با خانواده دانش‌آموزان با کمک اولیای گرامی خود و با مراجعه به آیات ذکر شده، ضمن پیدا کردن پاسخ، به تنوع مباحث مطرح شده در قرآن توجه می‌کنند و به این نتیجه می‌رسند که خدا به همه نیازهای انسان توجه داشته و به بهترین وجه برای برطرف کردن این نیازها از جمله خوراکی‌های مورد نیاز ما اقدام کرده است.

ارزشیابی

برای ارزشیابی تمام دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید.

نکته: آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به دستیابی به انتظارات درس نشده‌اند، این فرایند به‌گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
جدول ارزشیابی	خیلی خوب	- به نمونه‌های متنوعی از مضامین و پیام‌های قرآنی اشاره می‌کند. - نمونه‌های متنوعی از عملکردهای قرآنی و نتایج خوب آن را بیان می‌کند. - ضمن اظهار اشتیاق به قرائت و فهم صحیح قرآن برای قرائت بیشتر و فهم بهتر قرآن تلاش می‌کند.	۱	آشنایی با مضامین و پیام‌های قرآنی	فهم قرآن تمایل به قرائت و فهم صحیح قرآن توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس
	خوب	- به چند نمونه از مضامین و پیام‌های قرآنی اشاره می‌کند. - چند نمونه از عملکردهای قرآنی و نتایج خوب آن را بیان می‌کند. - ضمن اظهار علاقه به قرائت و فهم صحیح قرآن برای قرائت بیشتر و فهم بهتر قرآن تلاش می‌کند.		آشنایی با نتیجه خوب عمل به پیام‌های قرآنی	
	قابل قبول	- به نمونه‌ای از مضامین و پیام‌های قرآنی اشاره می‌کند. - نمونه‌ای از عملکردهای قرآنی و نتیجه خوب آن را بیان می‌کند. - ضمن اظهار تمایل به قرائت و فهم صحیح قرآن برای قرائت بیشتر و فهم بهتر قرآن تلاش می‌کند.		تمایل به قرائت و فهم صحیح قرآن	
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- به کمک آموزگار به نمونه‌ای از مضامین و پیام‌های قرآنی اشاره می‌کند. - با یاری معلم نمونه‌ای از عملکردهای قرآنی و نتیجه خوب آن را بیان می‌کند. - با راهنمایی آموزگار ضمن اظهار تمایل به قرائت و فهم صحیح قرآن برای قرائت بیشتر و فهم بهتر قرآن تلاش می‌کند.		تلاش برای قرائت بیشتر و فهم بهتر قرآن	

۱- قرآن کریم کتابی است که آشنایی با آن، استماعش، تلاوتش، تدبر در آیاتش، آشنایی با تفسیرش و در نهایت انس و عمل کردن به آیات آن موجبات رشد و تعالی انسان را فراهم می کند. در همین راستا در ابتدای درس برای آشنایی بیشتر دانش آموزان با اوصاف و ویژگی های قرآن کریم از مصادیق عینی و ملموس استفاده شده که شایسته است معلمان عزیز در تدریس خود برای تبیین آنها به صورتی مناسب برنامه ریزی کنند.

حضرت علی (علیه السلام) عظمت قرآن را به دریا تشبیه کرده است و می فرماید: «بحرا لا یدرک قعره»: قرآن همچون دریایی است که نمی توان اعماقش را درک کرد^۱. در این تشبیه نکته هایی نهفته است^۲.

الف) دریا شگفت انگیز است و جاذبه های فراوان دارد و چشمان هر بیننده ای را به سوی خود جلب می کند؛ قرآن نیز جاذبه های فراوانی دارد که چشم و دل هر انسان حقیقت بینی را به سوی خود جذب می کند. ب) انسان هر قدر به دریا نزدیک تر شود، عظمت دریا را بیشتر احساس می کند. قرآن نیز کتابی است که هر قدر انسان با آن انس می گیرد، عظمتش را بیشتر درک می کند.

ج) به عمق دریا نمی توان احاطه پیدا کرد، به همین ترتیب به عمق دریای معارف قرآن نیز نمی توان احاطه پیدا کرد.

د) از دریا هر کس به اندازه ظرفیت خود استفاده می کند، از دریای معرفت قرآن نیز هر کس به اندازه ظرفیت علمی خود بهره می برد.

هـ) دریا، نیازهای مادی انسان را تأمین می کند، قرآن نیز نیازهای معنوی انسان را تأمین می کند. و) دریا مجموعه ای از آیات و نشانه های خداست که نگاه به آن موجب توجه به عظمت خدا می شود؛ قرآن مجموعه آیاتی از قرآن است که مظهر یاد خداست.

ز) دریا به انسان آرامش می دهد. قرآن نیز به انسان آرامش می بخشد. ح) غواصان از عمق دریا بیشتر استفاده می کنند؛ از برکات قرآن نیز غواصان علوم قرآنی بهره بیشتری می برند. ط) دریا ظاهر و باطن دارد ظاهرش آب و باطنش گوهر و مروارید است که جز غواصان به آن نمی رسند؛ قرآن نیز ظاهر و باطن دارد ظاهرش تلفظ و کلماتی است که به صورت قرائت، تجوید و تفسیر از آن یاد می شود و باطن آن حقایقی است که غیر از معصومان (علیهم السلام) که مظهر والذین اتوا العلم^۳ هستند کسی به آن راه نمی یابد.

ی) ذخایر دریا پایان ناپذیر است؛ معارف قرآن نیز پایان ناپذیر است.

۱- نهج البلاغه، خطبه ۱۹۸.

۲- بیان این مطالب برای دانش آموزان ضرورتی ندارد.

۳- سوره نحل، آیه ۲۷ و مجادله، آیه ۱۱.

- ک) وارد شدن به دریا بدون آگاهی و راهنما، خطر آفرین است. وارد شدن به دریای معارف قرآن نیز بدون راهنمایان متخصص فن که اهل الذکر^۱ هستند، موجب انحراف است.
- ل) دریا مایه حیات و زندگی مادی بشر است، قرآن نیز مایه حیات و زندگی مادی و معنوی بشر است.
- م) دریا همیشه پایدار و پا برجاست، قرآن نیز تا ابد پایدار و پا برجاست.
- ن) آب دریا از جای دیگر نیست و تمام آب‌های دیگر به نحوی از دریا سرچشمه می‌گیرد. حقیقت قرآن نیز از خودش سرچشمه می‌گیرد و از جای دیگر گرفته نشده است.
- س) دریا آسیب‌ناپذیر است گذشت زمان و حوادث نمی‌تواند در دریا تغییری ایجاد کند، قرآن نیز آسیب‌ناپذیر است و حوادث زمان نمی‌تواند حقیقت قرآن را تغییر دهد.
- ع) در برابر عظمت دریا همه احساس کوچکی و ضعف می‌کنند، در برابر عظمت قرآن نیز چنین احساسی وجود دارد.
- ف) دریا برای همه سودمند است، قرآن نیز برای همه سودمند است به‌طوری که همه می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

درس ۲

تنها او

توضیحات درس

درس خدائشناسی را تنها در ساعات معینی نباید آموخت بلکه باید از هر فرصتی بهره برد. مثلاً با دقت در شگفتی‌های بدن خود یا بارش برف و باران، با شکفتن گل‌ها، با دیدن نوزاد انسان یا حیوان و با هر جلوه و زیبایی که در طبیعت به چشم می‌خورد، باید یاد خدا را در خاطر دانش‌آموزان زنده کرد و آنان را دوستدار و خواستار خدا ساخت زیرا قرآن بهترین راه خدائشناسی را مشاهده آیات الهی در وجود انسان و پدیده‌های جهان معرفی می‌کند.

در این درس سعی شده تا نظم و هماهنگی موجود در جان و جهان، به عنوان دلیلی بر توحید و یگانگی خدا معرفی شود؛ از همین رو سعی شده تا دانش‌آموزان به نگاه عمیق و دقیق‌تری به خود و جهان اطراف خویش ترغیب شوند و از کنار آیات الهی با نگاه سطحی نگذرند و به راحتی از آنها عبور نکنند، بلکه قدری در نظم و هماهنگی هر پدیده و نیز هماهنگی آن با سایر پدیده‌ها دقت و توجه کنند. این توجه ذهن آنها را متوجه این نکته می‌کند که باید در پس هماهنگی حاکم بر کل جهان مدیر واحدی وجود داشته باشد. به این ترتیب با یگانگی و بی‌همتایی خداوند از طریق توجه به هماهنگی حاکم بر همه جهان آشنا می‌شوند.

اهداف درس

۱ آشنایی با نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند

۲ آشنایی با یگانگی و بی‌همتایی خداوند

۳ احساس علاقه توأم با تقدیس نسبت به خداوند

۴ تقدیس خداوند با ادای برخی جملات و انجام برخی اعمال

۵ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

یگانگی و بی‌همتایی
نظم و هماهنگی
تقدیس خداوند

پیشنهادهایی برای تدریس

• می‌توانیم با هماهنگی با یکی از معلمان دیگر در مدرسه مثلاً (معلم ورزش) وارد کلاس شویم و از هر کدام از دانش‌آموزان بخواهیم کاری که می‌گوییم انجام دهند. یکی از معلمان بگوید کتاب‌های فارسی را روی میز قرار دهید این ساعت فارسی داریم. معلم دیگر بگوید نه مثلاً کتاب اجتماعی، امروز در این ساعت اجتماعی داریم. این کار را طوری انجام دهید که بچه‌ها از بلا تکلیفی خسته شوند و به اعتراض دربیایند. سپس از این موقعیت استفاده کنید و سؤال کنید چرا نمی‌شود که تدریس شما هم زمان دو معلم داشته باشد؟ از بحث‌های دانش‌آموزان که به بی‌نظمی اشاره می‌کنند استفاده کنید و موضوع درس را هدایت کنید تا به هدف نهایی برسید.

• برای شروع مناسب درس می‌توانید از فعالیت ایستگاه خلاقیت در قالب اجرای نمایش آغاز کنید. معلمان گرامی دانش‌آموزان را هدایت کنند تا به ناهماهنگی‌های موجود در تصمیم‌گیری، عملکرد و... که از جانب دو سرمربی یا دو فرمانده سر می‌زند، توجه کنند.

• برای شروع مناسب درس می‌توانید از فعالیت بین و بگو در قالب اجرای نمایش آغاز کنید. دانش‌آموزان را هدایت کنید تا پیرامون ضرب‌المثل «آشپز که دو تا شد، آش یا شور می‌شود یا بی‌نمک» به گفت‌وگو بپردازند.

• برای شروع مناسب درس می‌توانید از فعالیت بگرد و پیدا کن آغاز کنید. اذان را پخش کنید و یا از یکی از دانش‌آموزان بخواهید اذان بگوید و نیز اذکار یک نماز دو رکعتی را بخواند تا دیگران با دقت در آنها به عبارت‌هایی که یگانگی و بی‌همتایی خداوند را بیان می‌کند، اشاره کنند. برای اذان دو قسمت در نظر گرفته شده که به «اشهد ان لا اله الا الله» در ابتدا و انتهای اذان اختصاص دارد. برای سوره توحید یک قسمت در نظر گرفته شده که به «قل هو الله احد» اشاره دارد. برای تشهد نیز یک قسمت در نظر گرفته شده که جمله «اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له» مد نظر است. معلمان گرامی دانش‌آموزان را هدایت کنند تا در این فعالیت به اهمیت موضوع یگانگی و بی‌همتایی خداوند که سبب شده در قسمت‌های مختلف به آن اشاره شود، توجه کنند.

● فعالیت تدبیر کنیم که برای جمع بندی و نتیجه گیری طراحی شده است، سه بخش دارد.

بخش اول به هماهنگی موجود در چرخه آب در طبیعت اشاره می کند. معلمان گرامی دانش آموزان را هدایت کنند تا به هماهنگی اجزای طبیعت در این چرخه توجه نمایند. روی تخته کلاس، شکلی از چرخه آب را رسم کنید یا تصویر آن را روی تابلو بچسبانید؛ سپس با ایجاد سؤال های چالش برانگیز دانش آموزان را به آن هدف اصلی هدایت کنید. مثلاً پرسید :

اگر خورشید بر زمین نمی تابید چه می شد؟

اگر آب دریاها بخار نمی شد چه می شد؟

اگر باران نمی بارید، چه اتفاقی می افتاد؟

اگر فاصله میان خورشید و دریاها کمتر بود چه اتفاقی می افتاد؟

اگر این فاصله بیشتر بود چطور؟

هدف از پرسیدن این سؤالات این است که دانش آموزان بیش از گذشته به نظم و هماهنگی میان موجودات

پی ببرند، نظمی که در این چرخه وجود دارد، سبب می شود باران، تولید شده و بیارد.

سپس از دانش آموزان بخواهید نمونه های دیگر هماهنگی در طبیعت را مثال بزنند. نمونه هایی مانند

هماهنگی موجود در گردش زمین و ماه به دور خورشید، بارش برف و باران و تگرگ و آن گاه بعد از

جمع بندی به سراغ نمونه بعدی که به بدن انسان مربوط می شود بپردازید.

بخش دوم به هماهنگی موجود در قلب و دستگاه تنفس در بدن انسان اشاره می کند. معلمان گرامی

دانش آموزان را هدایت کنند تا به هماهنگی موجود در قلب و نیز دستگاه تنفس و ارتباط آن دو با هم

توجه نمایند. سپس با کمک دانش آموزان نمونه های دیگر هماهنگی در بدن را مثال بزنند. نمونه هایی مانند

هماهنگی موجود در چشم، گوش و ... و ارتباط موجود بین اعضا و هماهنگی آنها با یکدیگر.

بخش سوم به جمع بندی و نتیجه گیری دو بخش قبلی با استفاده از آیه قرآن پرداخته شده است. معلمان

گرامی دانش آموزان را هدایت کنند تا به هماهنگی های موجود در جان و جهان به عنوان نشانه های خدا توجه

کنند و در نتیجه گیری، این هماهنگی و نظم یک پارچه را به عنوان دلیلی بر یگانگی و بی همتایی خداوند تلقی

نمایند؛ زیرا اگر بیش از یک مدیر جهان را اداره می کرد، هماهنگی های موجود حاصل نمی شد.

● در فعالیت با خانواده به هماهنگی های موجود در دو زمینه طبیعت و بدن انسان اشاره شده است.

در این بخش دانش آموزان با کمک اولیای خود و پس از خواندن متن مربوط به مورچه، به هماهنگی های

موجود در زندگی این حیوان و سایر حیوانات اشاره می کنند.

ارزشیابی

برای ارزشیابی تمام دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید.

نکته : آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق انتظارات درس نشده‌اند، این فرایند به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

جدول ارزشیابی

سطوح عملکرد

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق		
خداشناسی، قرآن کریم	- آشنایی با نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت - به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند - احساس علاقه توأم با تقدیس نسبت به خداوند - تقدیس خداوند با ادای برخی جملات و انجام برخی اعمال - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۲	- بیان نمونه‌هایی از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت - به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند - احساس علاقه توأم با تقدیس نسبت به خداوند - تقدیس خداوند با ادای برخی جملات و انجام برخی اعمال - درک مفهوم پیام قرآنی	خیلی خوب	- به نمونه‌های متنوعی از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند اشاره می‌کند. - ضمن احساس علاقه نسبت به خداوند در قالب متنی کوتاه یا انجام اعمال مختلف، خداوند را تقدیس می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن با مثال توضیح می‌دهد.
				خوب	- به چند نمونه از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند اشاره می‌کند. - ضمن احساس علاقه نسبت به خداوند با ادای چند جمله یا انجام چند عمل خداوند را تقدیس می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
				قابل قبول	- به نمونه‌ای از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند اشاره می‌کند. - ضمن احساس علاقه نسبت به خداوند با ادای یک جمله یا انجام یک عمل خداوند را تقدیس می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- به کمک آموزگار به نمونه‌ای از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یگانگی خداوند اشاره می‌کند. - با راهنمایی آموزگار ضمن احساس علاقه نسبت به خداوند با ادای یک جمله یا انجام یک عمل خداوند را تقدیس می‌کند. - به کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

دانشتنی های معلم

۱ ما انسان ها به خاطر اینکه در زندگی خود غرق در نعمت های الهی هستیم، از اهمیت و ارزش این نعمت ها غافلیم و قدر آنها را نمی دانیم. یکی از روش هایی که در قرآن و روایات برای زدودن این غفلت به کار گرفته شده است، استفاده از روش سبلی است. به این معنا که انسان ها را متوجه این نکته می کند که در صورت نبود یک نعمت، چه اتفاقاتی خواهد افتاد و بشر با چه سختی هایی مواجه خواهد شد؛ مثلاً در سوره واقعه خداوند به این نکته اشاره می کند که اگر آب های زلالی که هر روز از آن بهره می بریم به عمق زمین فرو روند، شما چه خواهید کرد و چگونه نیاز روزانه تان را تأمین می کنید؟! این نوع بیان مطلب، باعث می شود تا ما متوجه اهمیت نعمت هایی که بر ایمان عادی شده اند، بشویم. از این روش در این درس هم استفاده شده است. یعنی با تذکر دادن به آثار و نتایج نبود برخی نعمت ها مانند عدم وجود تدبیر واحد در پدیده ها، دانش آموزان متوجه اهمیت این نعمت می شوند.

۲ در بیان یکی از نمونه های هماهنگی به رشد دانه اشاره شده است زیرا نمونه عینی و قابل درکی است که همه ما با آن آشنایی داریم و دانش آموز به خوبی این مثال را درک می کند. آگاه شدن دانش آموز از این نکته که برای رشد گندم، خورشید و دریاها و ابرها و زمین با همه عظمت خود، دست به دست هم داده اند، هم توجه دانش آموز را به نظم از بیش تعیین شده و شگفت انگیز موجود در هستی جلب می کند و هم او را به اهمیت و حرمت این ماده غذایی آگاه می سازد.

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری
همه از بهر تو سر گشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری
(سعدی)

جلب توجه دانش آموزان به معنای اشعاری از این دست، اهمیت نعمت های الهی را از ابعاد دیگری غیر از فواید مادی به آنها معرفی می کند.

۳ ممکن است دانش آموزان رویش گیاهان را نتیجه کشت و کار انسان ها تلقی کنند و به عنوان نعمت الهی به آن نگاه نکنند؛ در این صورت شایسته است توجه داده شود که اولاً دانش و نیرویی که انسان ها برای انجام این امور کسب می کنند به دلیل توانایی است که خدا به آنها داده است. ثانیاً انسان ها در کشت گیاهان اثرگذار هستند ولی قدرت رویش را خدا به گیاهان می دهد که این موضوع در سوره واقعه به طور مفصل صحبت شده است. در این جا این آیات را مورد بررسی قرار می دهیم.

خداوند در آیه ۶۳ و ۶۴ واقعه می فرماید : «آیا هیچ درباره آنچه کشت می کنید اندیشیده اید؟! «آیا شما آن

را می‌رویانید یا ما می‌رویانیم؟ آری این خداوند است که در درون دانه، یک سلول زنده بسیار کوچک آفریده که وقتی در محیط مساعد قرار گرفت در آغاز از مواد غذایی آماده در خود دانه استفاده می‌کند، جوانه می‌زند، و ریشه می‌دواند، سپس با سرعت عجیبی از مواد غذایی زمین کمک می‌گیرد و گاه از یک تخم صدها یا هزاران تخم بر می‌خیزد.

در آیه بعدی برای تأکید روی این مسئله که انسان هیچ نقشی در مسئله نمو و رشد گیاهان جز افشاندن دانه ندارد، می‌افزاید: «هرگاه بخواهیم آن (زراعت) را مبدل به کاه درهم کوبیده می‌کنیم (به گونه‌ای) که تعجب کنید. آری! می‌توانیم تندباد سمومی بفرستیم که آن را قبل از بستن دانه‌ها خشک کرده درهم بشکند، یا آفتی بر آن مسلط کنیم که محصول را از بین ببرد، و نیز می‌توانیم سیل ملخ‌ها را بر آن بفرستیم. آیا اگر زارع حقیقی شما بودید این امور امکان داشت؟ پس بدانید همه این برکات از جای دیگر است.»

۴ نظم حاکم میان موجودات، نشانگر این است که نظم‌دهنده واحدی وجود داشته است که بنابر عقل و آگاهی بی‌اندازه خود، جهان را خلق کرده است. در هر مجموعه منطقی باید در رأس امور یک نفر باشد که سایر افراد از او دستور و فرمان می‌گیرند؛ اگر قرار باشد دستور دهنده بیش از یک نفر باشد، هرکدام نظر متفاوتی را اعمال خواهد کرد. با بیان نمونه‌هایی از این بی‌نظمی که در درس و فعالیت‌ها آمده، می‌توانید دانش‌آموزان را به درک بهتری در این زمینه برسانید. در این درس سعی شده است تا دانش‌آموز با تأمل در خودش و پدیده‌های اطرافش به نظم و هماهنگی پدیده‌ها پی ببرد و نمونه‌هایی را ذکر کند. برای اینکه ذهن دانش‌آموز تنها به نظم موجود در یک پدیده متمرکز نشود، نمونه نظم و هماهنگی را هم در بدن انسان و هم در بیرون از وجود او یعنی در آیات آفاقی و انفسی نشان داده شده است تا دانش‌آموز متوجه شود که در همه جای هستی، این نظم حاکم است. آیه ۲۰ و ۲۱ سوره ذاریات که برای فعالیت تدبیر کنیم انتخاب شده است نیز بر همین مطلب تأکید می‌کند.

۵ برای پاسخ برخی پرسش‌ها، دانش‌آموزان می‌توانند از آموخته‌های خود در درس علوم و نیز اطلاعات پیشین خود استفاده کنند.

بانویی که یک سوره قرآن به نام اوست

توضیحات درس

قرآن مریم را بانوی برگزیده خدا، بانوی پاک و مطهر، بهترین زنان عصر خود، مظهر عفاف و الگوی مؤمنان و دختری عبادت کننده، بسیار راست گو (صدیقه) و هم سخن با فرشتگان (محدثه) معرفی کرده است. قرآن مریم را در کنار آسیه به عنوان دو زن نمونه تاریخ و الگویی برای همه مؤمنان چه زن و چه مرد، قرار داده است. حضرت مریم علیها السلام فضایل و نیکی‌های بسیاری داشته است؛ اما متأسفانه در مورد شخصیت ایشان تحریفاتی به صورت افراط یا تفریط وجود دارد. برای پرهیز از انحراف در مورد شخصیت حضرت مریم علیها السلام، دانش آموزان در این درس با حضرت مریم به عنوان یکی از زنان بزرگ تاریخ، از زبان قرآن که دور از هرگونه تحریف و خرافه است، آشنا می‌شوند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان آغاز سال میلادی تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با حضرت مریم علیها السلام به عنوان یکی از زنان بزرگ تاریخ
- ۲ آشنایی با حضرت مریم علیها السلام به عنوان مادر حضرت عیسی علیه السلام
- ۳ آشنایی با حضرت مریم علیها السلام به عنوان زنی خداپرست
- ۴ احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم علیها السلام و اعمال و رفتار ایشان
- ۵ تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت مریم علیها السلام
- ۶ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

حضرت مریم

مادر حضرت عیسی (علیه السلام)

پیشنهادهایی برای تدریس

● می‌توانید کلاس خود را با پخش قسمت‌هایی از فیلم زندگی حضرت مریم (علیها السلام) شروع و پیرامون ویژگی‌های او با دانش‌آموزان گفت‌وگو کنید.

● برای شروع درس می‌توانید آیاتی از سوره مریم (علیها السلام) را بخوانید و یا تلاوت آن را پخش کنید.

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه «بانویی که یک سوره قرآن به نام اوست» کدام بانو است؟ می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت کنید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان شود.

● در این درس می‌توانید از فن «تصویرخوانی» استفاده کنید. از دانش‌آموزان سؤال کنید فکر می‌کنید این بانو کیست؟ این بچه کیست؟ و... این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح کنند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت بگیرد و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد. برای بهره‌برداری از روش تصویرخوانی (که به معنی استفاده از تصویر برای درک یک معنا و مفهوم می‌باشد) می‌توانید در سه قدم مشخص و مجزا اما کاملاً مرتبط با یکدیگر آن را انجام دهید.

قدم اول: براساس سؤال «دقیقاً چه چیزی در تصویر می‌بینید؟» در این مرحله، به بچه‌ها توصیه و کمک کنید تا دقیقاً آنچه را می‌بینند، با تمامی جزئیات شرح دهند؛ بدون آنکه به روابط و پیوند اجزا توجه و دقت کنند یا این روابط را حدس بزنند. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من در اینجا می‌بینم» یا «اینجا، چند وجود دارد.» به کار گرفته می‌شود، به کار بردن جمله‌هایی مثل «به نظر من، این بچه مشغول است» یا «فکر می‌کنم» خطاست. در واقع، در این مرحله فقط توانایی مشاهده دقیق و مستقیم دانش‌آموزان مورد نظر ماست.

قدم دوم: براساس سؤال «چه رابطه‌ای بین چیزها و افراد می‌بینید (یا حدس می‌زنید؟)» در این مرحله به دانش‌آموزان توصیه و کمک کنید تا براساس آنچه می‌بینند، روابط بین اجزا را حدس بزنند، برای این کار باید به تمامی جزئیات و روابط و پیوندها و نیز عناصر پنهان از طریق «حدس» توجه شود. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من حدس می‌زنم که این کودک...» یا «فکر می‌کنم این کودک با آن مرد...» به کار گرفته می‌شود ولی در این مرحله ما به داستان سرایی نمی‌پردازیم.

قدم سوم : براساس پرسش‌هایی نظیر «دربارهٔ تصویر چگونه فکر می‌کنید؟» «تصویر چه می‌خواهد بگوید؟» و... در این مرحله، دانش‌آموزان را به بهره‌گیری از تخیل خود فرا بخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر، به داستان‌سرایی و خلق موقعیت‌های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش‌آموزان می‌توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصور ذهنی و تفسیر شخصی خود می‌توانند تصویر و عناصر آن را ببینند.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید متن درس را با توجه به ساختار داستانی در قالب یک بازی نمایشی با همکاری بچه‌ها به روی صحنه ببرید. این کار می‌تواند پیش از آنکه به‌طور رسمی مشغول تدریس این درس شوید صورت گیرد.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید از تکنیک قصه دیواری و تهیه تصاویری مرتبط با درس استفاده کنید. این کار می‌تواند توسط خود دانش‌آموزان انجام شود.

● **فعالیت ایستگاه خلاقیت** می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد. با توجه به فعالیت از گروهی از دانش‌آموزان بخواهید که داستان را به‌صورت نمایش در کلاس اجرا کنند. از طریق نمایش شما می‌توانید با پرسش و پاسخ‌های مناسب آنها را هدایت کنید و وارد درس شوید. خوب است که شما در این رابطه با آنها همراه شوید.

● برای شروع درس می‌توانید با توجه به فعالیت **گفت‌وگو کنید** نام حضرت زهرا علیها السلام حضرت خدیجه علیها السلام حضرت مریم علیها السلام را در کارت‌هایی نوشته و در اختیار گروه‌ها قرار دهید و از آنها بخواهید که به مدت یک هفته در رابطه با زندگی و شخصیت این بانوان بزرگوار تحقیق کنند. آنها را آزاد بگذارید شاید گروهی بخواهند از طریق فیلم‌های کوتاه یا اجرای نمایش، روزنامهٔ دیواری، قصه دیواری و... نتیجه تحقیق خود را به کلاس ارائه دهند. خوبی این روش تدریس این است که یک هفته قبل آمادگی لازم جهت تدریس در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود و دانش‌آموزان با اطلاعاتی که خود به دست آورده‌اند وارد موضوع درس می‌شوند.

توضیحات تکمیلی در بخش دانستنی‌های معلم ارائه شده است.

● در فعالیت **برایم بگو** دانش‌آموزان با بیان ویژگی‌های حضرت مریم علیها السلام به صورت ملموس‌تر به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری درس می‌پردازند.

● در فعالیت **بگرد و پیدا کن** و با هدف تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده از طریق انجام یک فعالیت عینی و ملموس، دانش‌آموزان به ویژگی «صدیقه» با توجه به آیه اشاره می‌کنند.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
	- آشنایی با حضرت مریم به عنوان یکی از زنان بزرگ تاریخ، مادر حضرت عیسی (علیه السلام) و زنی خداپرست	۳	- معرفی حضرت مریم به عنوان یکی از زنان بزرگ تاریخ، مادر حضرت عیسی (علیه السلام) و زنی خداپرست	خیلی خوب - حضرت مریم را با ویژگی‌های متعدد معرفی می‌کند و در مورد آنها توضیح می‌دهد. - ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم (علیها السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن با مثال توضیح می‌دهد.
	- احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم (علیها السلام) و اعمال و رفتار ایشان		- ابراز علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم (علیها السلام) و اعمال و رفتار ایشان	خوب - حضرت مریم را با چند ویژگی معرفی می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم (علیها السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در بیشتر اوقات تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
	- تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت مریم (علیها السلام)		- تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت مریم (علیها السلام)	قابل قبول - حضرت مریم را با یک ویژگی معرفی می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم (علیها السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	- توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس		- بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر - با راهنمایی آموزگار حضرت مریم را با یک ویژگی معرفی می‌کند. - با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به حضرت مریم (علیها السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

دانستنی‌های معلم

۱ قرآن کریم در آیات گوناگون به گوشه‌هایی از ویژگی‌های شخصیت حضرت مریم (علیها السلام)، اشاره می‌کند که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود :

● سخن گفتن با فرشتگان : چون مریم بانویی پاک و برگزیده از سوی خداوند بود، فرشتگان بر او نازل می شدند و می گفتند : ای مریم! خدا تو را برگزیده و پاک ساخته و بر همه زنان جهان، برتری داده است.^۱ این سخن، از بلندی مقام مریم، حکایت می کند.

● خوردن روزی بهشتی : خداوند در قرآن می فرماید : هرگاه زکریا در کنار محراب او قرار می گرفت و برای دیدار او می آمد، غذاهای مخصوصی کنار محراب می دید (که از آن در شگفت می شد) و از او می پرسید : این غذا را از کجا آورده ای؟ مریم در پاسخ می گفت : این از سوی خداست و اوست که هر کس را بخواهد بی حساب، روزی می دهد.^۲ از روایت ها برمی آید که غذا، گونه ای میوه بهشتی بوده که در زمانی غیر از فصل به بار نشستن آن، در آنجا حاضر می شده است. البته این شگفت نیست که خدا از بنده پرهیزکارش، اینگونه پذیرایی کند.^۳

● برگزیده شدن از سوی خداوند : و (به یاد آرید) هنگامی که فرشتگان گفتند : ای مریم! خدا تو را برگزیده است و پاک ساخته و بر همه زنان جهان برتری داده است.^۴

● پاکدامنی : قرآن کریم در این زمینه می فرماید : خداوند مثل می زند برای مؤمنان... مریم دختر عمران را که دامن خود را از هر آلودگی، حفظ کرد.^۵

● راست گویی بسیار : یکی دیگر از ویژگی های برجسته حضرت مریم علیها السلام، بسیار راست گو بودن ایشان است. قرآن مجید نیز در این باره شهادت می دهد و می فرماید : مادر حضرت عیسی (مریم) بسیار راست گو بود.^۶ این ویژگی های برجسته و برخی ویژگی های دیگر، او را شایسته مادری یک پیامبر اولوالعزم قرار داده است.
 ۲ برای توضیح پیرامون شخصیت های ذکر شده در حدیث نبوی «أَفْضَلُ نِسَاءِ الْجَنَّةِ أَرْبَعٌ : خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ (ص) وَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مُرَاحِمٍ، إِمْرَأَةٌ فِرْعَوْنُ»^۷ دانش آموزان می توانند به دروس مربوط به هر یک از این شخصیت ها در دروس زیر مراجعه کنند.

حضرت زهرا علیها السلام : درس ام ابیها پایه سوم

حضرت آسیه : درس کودکی بر آب پایه چهارم

حضرت خدیجه : درس اولین بانوی مسلمان پایه چهارم

۱- آل عمران، ۴۲

۲- آل عمران، ۳۷

۳- تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۳۹۹

۴- آل عمران، ۴۲

۵- تحریم، ۱۲

۶- مائده، ۷۵

۷- خصال شیخ صدوق

درس ۴

از نوزاد پیرسید

توضیحات درس

حضرت عیسیٰ (علیه السلام) یکی از پیامبران اولوالعزم است. از ویژگی‌های این پیامبر بزرگ آن است که بدون داشتن پدر، از مادری به نام حضرت مریم (علیها السلام) به دنیا آمده است. پس از آنکه با اراده خداوند متعال، عیسی (علیه السلام) چشم به جهان گشود، تهمت‌های فراوان مردم به سوی حضرت مریم (علیها السلام) سرازیر شد. مریم (علیها السلام) مأموریت یافت که پاسخ به هر گونه شبهه و سؤال را به نوزاد در گهواره واگذار کند.

گوشه‌هایی از زندگانی حضرت عیسی (علیه السلام) در قرآن کریم مطرح شده است؛ به عنوان نمونه آیات ۱۶ تا ۳۶ سوره مریم که بازگو کننده صحنه‌های پس از ولادت حضرت عیسی (علیه السلام) است و در درس به بخشی از آنها اشاره شده است.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در آغاز سال نو میلادی و سالروز میلاد حضرت عیسی (علیه السلام) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی
- ۲ احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت عیسی (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ ادای احترام به حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان پیامبر بزرگ الهی
- ۴ آشنایی با حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان بشارت دهنده بعثت پیامبر خاتم (صلی الله علیه و آله)
- ۵ آشنایی با حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان یکی از همراهان امام زمان (عج) به هنگام ظهور ایشان
- ۶ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

حضرت عیسیٰ (علیه السلام)

بشارت

بعثت

پیامبر خاتم ﷺ

امام زمان (علیه السلام)

ظهور

پیشنهادهایی برای تدریس

برای شروع مناسب درس می‌توانید متن درس را همانند یک قصه با حس و حالی مناسب و متناسب با موقعیت آن برای دانش‌آموزان بخوانید و یا با هماهنگی قبلی با گروهی از دانش‌آموزان، متن را با صداهای مختلف بخوانید.

- برای شروع مناسب درس می‌توانید ابتدا درس سوم را مرور و سپس درس چهارم را تدریس کنید.
- برای شروع مناسب درس می‌توانید از فیلم حضرت مریم (علیها السلام) استفاده کنید اگر امکان بخش کامل فیلم را ندارید، قسمتی از فیلم را که مربوط به صدای نوزاد در گهواره است، در کلاس بخش کنید. از دانش‌آموزان بخواهید به صدایی که از دستگاه بخش می‌شود خوب دقت کنند. آنها بدون گفت‌وگو با هم شاید بتوانند پاسخ دهند. اگر به تنهایی نتوانستند پاسخ بدهند به این جهت که شاید فیلم حضرت مریم (علیها السلام) را ندیده باشند پس از گفت‌وگو با هم سؤال کنید که این صدا مربوط به چیست؟ با این صدا چه چیزهایی را به یاد می‌آورید؟ این فعالیت را قدم به قدم انجام دهید و از این روش برای تدریس استفاده کنید.

- برای شروع مناسب درس می‌توانید از فعالیت ایستگاه فکر و ایستگاه خلاقیت استفاده کنید و از گروهی از دانش‌آموزان بخواهید که با هماهنگی متن را به صورت نمایش اجرا کنند و سپس با دوستان خود گفت‌وگو کنند. اجازه دهید دانش‌آموزان نقطه نظرات خود را نسبت به نمایشنامه بازگو کنند، از گفته‌های دانش‌آموزان استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید.

- معلمان عزیز می‌توانند برای پاسخ به سؤال مطرح شده در فعالیت گفت‌وگو کنید که با هدف تثبیت مفاهیم درس از طریق ارائه نظرات و تجارب در گروه و مشارکت در جمع‌بندی توسط دانش‌آموزان طراحی شده است، دانش‌آموزان را به ترجمه آیات ۳۱ و ۳۲ سوره مریم ارجاع دهند: «أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا وَ بَرًّا بِوَالِدَتِي وَ لَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا» این آیات نشان می‌دهد حضرت عیسیٰ (علیه السلام) هم خودش به

شریعت عمل کرده است و هم دیگران را به آن شریعت دعوت نموده است و از نظر اخلاقی هم ایشان بسیار انسان نیکوکاری بوده اند.

● هدف فعالیت بگرد و پیدا کن مرور مطالب درس برای تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده از طریق انجام یک فعالیت عینی و ملموس است.

● در فعالیت تدبیر کنیم دانش آموزان به دلیل بشارت حضرت عیسی (علیه السلام) برای اینکه پیروان ایشان پس از بعثت پیامبر ﷺ او را تصدیق نمایند، اهمیت شناخت پیامبر ﷺ و ایمان به ایشان و... اشاره می کنند.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
پیدا کردن، یاد شناسی، همان‌کج	- عسی علیه السلام به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی - عسی علیه السلام به عنوان بشرات دهنده - پیامبر خاتم صلوات الله علیه - عسی علیه السلام به عنوان یکی از همراهان امام زمان علیه السلام به هنگام ظهور ایشان - احترام نسبت به حضرت عسی علیه السلام - تلاش برای الگوگیری از اعمال و رفتار ایشان - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۴	- معرفی حضرت عسی علیه السلام به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی و تلاش برای آشنایی بیشتر با شخصیت ایشان - معرفی حضرت عسی علیه السلام به عنوان بشرات دهنده - معرفی حضرت عسی علیه السلام به عنوان یکی از همراهان امام زمان علیه السلام به هنگام ظهور ایشان - اراز علاقه و احترام نسبت به حضرت عسی علیه السلام و تلاش برای الگوگیری از اعمال و رفتار ایشان - بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	خیلی خوب - ضمن بیان داستان‌هایی از زندگی حضرت عسی علیه السلام، ایشان را به عنوان بشرات دهنده - پیامبر خاتم صلوات الله علیه و یکی از همراهان امام زمان علیه السلام به هنگام ظهور ایشان به طور کامل معرفی می‌کند. - ضمن اراز علاقه و احترام نسبت به حضرت عسی علیه السلام، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با مثال توضیح می‌دهد. خوب - ضمن بیان داستان کودکی حضرت عسی علیه السلام به طور کامل، ایشان را به عنوان بشرات دهنده - پیامبر خاتم صلوات الله علیه و یکی از همراهان امام زمان علیه السلام به هنگام ظهور ایشان معرفی می‌کند. - ضمن اراز علاقه و احترام نسبت به حضرت عسی علیه السلام، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان اغلب اوقات تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد. قابل قبول - ضمن بیان داستان کودکی حضرت عسی علیه السلام ایشان را به عنوان بشرات دهنده - پیامبر خاتم صلوات الله علیه و یکی از همراهان امام زمان علیه السلام به هنگام ظهور ایشان معرفی می‌کند. - ضمن اراز علاقه و احترام نسبت به حضرت عسی علیه السلام، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان اگاهی اوقات تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. نیازمند آموزش و تلاش بیشتر - با راهنمایی آموزگار ضمن بیان داستان کودکی حضرت عسی علیه السلام ایشان را به عنوان بشرات دهنده - پیامبر خاتم صلوات الله علیه و یکی از همراهان امام زمان علیه السلام به هنگام ظهور ایشان معرفی می‌کند. - با راهنمایی آموزگار ضمن اراز علاقه و احترام نسبت به حضرت عسی علیه السلام، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند. - به کمک آموزگار قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

دانشتنی های معلم

در مورد شناخت شخصیت حضرت عیسی (علیه السلام) از نظر قرآن توجه به مطالب ذیل مفید به نظر می رسد :

۱- حضرت عیسی (علیه السلام) در تمام طول زندگانی خویش جز دو منزلت و مقام را برای خویش بیان نکرد، مقام بندگی الهی و مقام رسالت از سوی پروردگار یکتا.

۲- زمانی که یهودیان در مقام طعنه زدن به مادر بزرگوار و مطهره اش برآمدند حضرت مریم (علیها السلام) از سوی خداوند مهربان مأمور می شود که پاسخ آنها را به طفل تازه به دنیا آمده خویش ارجاع نماید که آن نوزاد مبارک و متبرک در کمال شگفتی و تعجب حاضران زبان گشود و سخن گفت.

۳- قرآن کریم برای حضرت عیسی (علیه السلام) معجزاتی ذکر نموده که به برخی از آنها اشاره می شود.

و رَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَٰئِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَبرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ أَخِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَنبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ.

پیامبری (عیسی (علیه السلام)) را به سوی بنی اسرائیل فرستادیم که می گوید با معجزه ای از پروردگارتان نزد شما آمده ام، من از گل برای شما چیزی به شکل پرنده می سازم و در آن می دمم و به اذن پروردگار پرنده ای واقعی می شود و کور مادرزاد را و بیمار مبتلا به برص را شفا می دهم و نیز مردگان را زنده می کنم و تمام این امور را به اجازه پروردگارم انجام می دهم و شما را از آنچه می خورید و آنچه در خانه هایتان ذخیره می کنید خبر می دهم اگر اهل ایمان باشید مسلماً در این امر برایتان نشانه رسالت و فرستاده شدگی من وجود دارد.^۱

۴- حضرت عیسی (علیه السلام) پیامبری است که خدای تعالی به احترام وی و دعای او از آسمان مائده نازل

می فرماید :

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَ آخِرِنَا وَ آيَةً مِنْكَ وَ اَرْزُقْنَا وَ أَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ. قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ...

حضرت عیسی بن مریم (علیه السلام) عرض کرد پروردگارا برای ما طعام از آسمان فرست (طعام بهشتی) که به عنوان عیدی برای اول ما (یعنی اهل زمان ما) و آخر ما (آیندگان) و نشانه ای از سوی تو باشد که تو بهترین روزی دهنده گانی خدای تعالی هم اجابت کرد و فرمود من این طعام را به خواست تو فرو می فرستم.^۲

۵- حضرت عیسی (علیه السلام) در دنیا و آخرت نزد خدا صاحب آبرو است : وَجِهًا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ...^۳

۱- سوره آل عمران، آیه ۴۹

۲- سوره مائده، آیات ۱۱۴ و ۱۱۵

۳- سوره آل عمران، آیه ۴۵

۶ او از قربان درگاه خداوندی است: وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ^۱

۷ خدای متعال او را از هر پلیدی پاک و مطهر ساخته است: مُطَهَّرَكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا^۲

۸ نتوانستند او را بکشند:

وَ قَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا قَتَلُوهُ وَ مَا صَلَبُوهُ وَ لَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ...
وَ مَا قَتَلُوهُ يَقِينًا:

و برخی گفتند که ما عیسی مسیح را کشتیم، عیسانی که پیامبر خدا بود ولی او را نکشته و به صلیب هم نکشیدند بلکه امر بر آنها مشتبه شد (دیگری را به جای او به دار کشیدند)... و قطعاً و یقیناً هم او را نکشتند.^۳

۹ او پیامبری است که مردمان را به سوی توحید خالص و یکتاپرستی محض دعوت می کند:

قَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَ رَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَ مَاوَاهُ النَّارُ:

و عیسی علیه السلام فرمود: ای بنی اسرائیل عبادت خدای یکتا را بنمایید که هم پروردگار من و هم پروردگار شماست هر که به الله شرک آورد بهشت بر او حرام شده و جایگاهش آتش خواهد بود و ستمگران را هرگز یاوری نخواهد بود.^۴

۱۰ حضرت عیسی مسیح و مادرش حضرت مریم علیها السلام از نشانه‌های قدرت خداوندی اند:

وَ جَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَ أُمَّهُ آيَةً وَ أَوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَ مَعِينٍ:

و ما فرزند مریم – عیسی مسیح – و مادرش را نشانه‌ای بر قدرت خویش قرار داده و آنان را در سرزمین مرتفعی که جای زیستن و دارای آب جاری بود قرار و جای دادیم.^۵

۱۱ حضرت عیسی مسیح علیه السلام شخصی است که درود و سلام بر اوست:

وَ السَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَ يَوْمَ أَمُوتُ وَ يَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا

و سلام بر من در روزی که به دنیا آمدم و روزی که می میرم و روزی که برانگیخته خواهم شد.^۶

۱- سوره آل عمران، آیه ۴۵

۲- سوره آل عمران، آیه ۵۵

۳- سوره نساء، آیه ۱۵۷

۴- سوره مائده، آیه ۷۵

۵- سوره مؤمنون، آیه ۵۰

۶- سوره مریم، آیه ۳۴

درس ۵

گل صد برگ

توضیحات درس

در سال‌های گذشته دانش‌آموزان با ابعاد مختلف وجودی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مانند مهربانی نسبت به کودکان، زندگی و ویژگی‌های ایشان در دوران کودکی و نمونه‌هایی از اخلاق و رفتار با خویشان آشنا شدند. در این درس با چند بعد دیگر از اخلاق و رفتار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شامل ارتباط آن حضرت با خدا، خود، خلق، خلقت و اهمیت علم و دانش در نظر ایشان آشنا می‌شوند.

نکته ۱: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس با توجه به مناسبت‌های مرتبط با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در زمان تولد یا مبعث ایشان تدریس شود.

نکته ۲: پیشنهاد می‌شود این درس در سه جلسه تدریس شود؛ به همین دلیل بخشی از فعالیت‌ها پس از دو قسمت درس آمده که در یک جلسه تدریس می‌شود و قسمت‌های دیگر درس به همراه فعالیت‌های مرتبط با آن، برای دو جلسه بعدی در نظر گرفته شده است.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با تأثیر اخلاق و رفتار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بر مردم
- ۲ احساس علاقه نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ تلاش برای سرمشق گرفتن از رفتار و زندگی نبی مکرم صلی الله علیه و آله
- ۴ شناخت پیامبر صلی الله علیه و آله به عنوان جامع صفات پسندیده
- ۵ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، جامع صفات پسندیده

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای شروع مناسب درس می‌توانید پیرامون عنوان صحبت کنید اینکه «منظور از گل صد برگ» چیست؟ می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس باشد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان برگردید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان شود.

• برای شروع مناسب درس می‌توانید از فعالیت **ببین و بگو** استفاده کنید به این ترتیب که از تصاویری که نشان‌دهنده نمونه‌های دیگری از ویژگی‌های اخلاقی حضرت محمد ﷺ است، استفاده و از دانش‌آموزان درخواست کنید در گروه‌های خود در مورد تصاویر گفت‌وگو کنند و بگویند که این ویژگی‌های رفتاری را در خود و یا هم‌کلاس‌ها و یا اعضای خانواده، دوستان و... دیده‌اند یا خیر؟ تمام موارد ذکر شده دانش‌آموزان را روی تابلوی کلاس بنویسید و سعی کنید که آنها را هدایت کنید تا به موردی که در کتاب آمده اشاره کنند و به این نکته پی‌برند که این رفتارها گوشه‌ای از زندگی و رفتار حضرت محمد ﷺ را نشان می‌دهد و هر انسانی می‌تواند از زندگی و رفتار ایشان الگو بگیرد.

• بعد از گفت و شنود، برگه‌ای در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و بخواهید جمله ناتمام را هر طور که می‌خواهند کامل کنند. یک نمونه: من هم دوست دارم مانند پیامبر خدا ﷺ باشم بنابراین:

- به علم و دانش بسیار اهمیت می‌دهم زیرا
- به درختان و حیوانات توجه دارم زیرا
- خدا را بسیار دوست دارم زیرا

برای شروع مناسب درس می‌توانید از فعالیت **کامل کنید** استفاده کنید و بعد از اینکه دانش‌آموزان به ویژگی‌های داخل جدول اشاره کردند در مورد آنها گفت‌وگو کنید و از آنها بخواهید که یک نمونه از آن را انتخاب کرده و به صورت نمایش در کلاس اجرا کنند. یا از آنها بخواهید یکی از مواردی را که انتخاب کرده‌اند به صورت قصه دیواری یا نوشتن خاطره‌ای از آن ویژگی، در کلاس به نمایش بگذارند. این گونه فعالیت‌ها قبل از تدریس می‌تواند به شما کمک کند که دانش‌آموزان با دقت و انگیزه بهتری به هدف‌های درس بپردازند. دانش‌آموزان در این فعالیت با پر کردن جدول به رمز آن، که کلمه «مسلمان» است، دست می‌یابند.

• برای شروع مناسب درس می‌توانید با فعالیت **همخوانی کنیم** آغاز کنید. این فعالیت، ضمن ایجاد احساس خوشایند و دلچسب در دانش‌آموزان به تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب کمک می‌کند. برای آشنایی بیشتر با روش خواندن شعر به مطلبی که در دانستنی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

• در فعالیت **تدبر کنیم** دانش‌آموزان به وظایفی که یک مسلمان در برابر پیامبر اکرم ﷺ دارد، پی می‌برند؛ به عنوان نمونه، صلوات فرستادن هنگام شنیدن نام ایشان، اعلام ایمان به پیامبر ﷺ، تسلیم شدن در برابر او،

یاری و دفاع از آن حضرت، احترام، بیعت کردن و رجوع به پیامبر در اختلافات. برای آشنایی بیشتر در مورد آثار و برکات صلوات به مطلبی که در دانستنی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

● در فعالیت تدبیر کنیم دوم دانش‌آموزان نمونه‌هایی از رحمت و مهربانی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به انسان‌ها، حیوانات و دیگر موجودات را بیان می‌کنند.

● فعالیت گفت‌وگو کنید و به کار ببندیم هم به تحقق هدف احساس علاقه نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اعمال و رفتار ایشان کمک می‌کند و هم انگیزه دانش‌آموزان را برای سرمشق گرفتن از رفتار و زندگی نبی مکرم صلی الله علیه و آله افزایش می‌دهد.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
خیلی خوب	- ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، به نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌های انسان اشاره می‌کند و در باره آنها توضیح می‌دهد. - مواردی را که مایل است از ویژگی‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرمشق بگیرد، با ذکر مثال توضیح می‌دهد و برای تطبیق اعمال و رفتار خود با اعمال و رفتار ایشان هواره تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن با مثال توضیح می‌دهد.	معرفی ویژگی‌های پیامبر صلی الله علیه و آله		- آشنایی با تأثیر اخلاق و رفتار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بر مردم - احساس علاقه نسبت به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و اعمال و رفتار ایشان	نبوت، خودشناسی، قرآن کریم
	- ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به چند نمونه از ویژگی‌های انسان، اشاره می‌کند. - مواردی را که مایل است از ویژگی‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرمشق بگیرد، با ذکر مثال بیان می‌کند و برای تطبیق اعمال و رفتار خود با اعمال و رفتار ایشان در غالب اوقات تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.	معرفی پیامبر صلی الله علیه و آله به عنوان جامع صفات پسندیده	۵	- تلاش برای سرمشق گرفتن از رفتار و زندگی نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله - شناخت پیامبر صلی الله علیه و آله به عنوان جامع صفات پسندیده - آگاهی از نیاز خود به درس گرفتن از پیشوایان دین و علاقه و تلاش به رفع نیاز خود در الگو گرفتن از ایشان - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	
	- ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به نمونه‌ای از ویژگی‌های انسان اشاره می‌کند. - مواردی را که مایل است از ویژگی‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرمشق بگیرد، بیان می‌کند و برای تطبیق اعمال و رفتار خود با اعمال و رفتار ایشان تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.	ابراز علاقه و احترام نسبت به پیامبر صلی الله علیه و آله و تلاش برای الگوگیری از اعمال و رفتار ایشان			
	- با راهنمایی آموزگار ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به چند نمونه از ویژگی‌های انسان اشاره می‌کند. - با باری معلم مواردی را که مایل است از ویژگی‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سرمشق بگیرد، بیان می‌کند و برای تطبیق اعمال و رفتار خود با اعمال و رفتار ایشان تلاش می‌کند. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.	درک مفهوم پیام قرآنی			

۱ نکاتی درباره شعر و نحوه خواندن آن : زبان شعر با زبان نثر متفاوت است. پس باید به هنگام خواندن، بر روی وزن و آهنگ آن توجه و دقت بیشتری شود. بد خواندن شعر، تأثیر نامناسب بر روی شنونده آن، به خصوص اگر کودک باشد، به جای خواهد گذاشت. لذا سعی کنید احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلپذیر به دانش‌آموزان انتقال دهید. تأکید بر روی کلمات، سکوت‌های مناسب و بجا، نشان دادن بار معنوی، عاطفی و حسی کلمات در این انتقال مؤثر است. کلمات و لغات مشکل شعر را، با کمک خود بچه‌ها، برایشان توضیح دهید، اما لازم نیست تمام شعر را خط به خط معنا کنید. از دانش‌آموزان بخواهید لحن خود را مناسب با مضمون شعر تغییر دهند و به آن حس و حال ببخشند.

۲ صلوات از جانب خداوند رحمت است و از سوی فرشتگان پاک کردن گناهان و از طرف مردم دعا است. در روایات آثار و برکات بسیاری برای صلوات ذکر شده است که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود :

صلوات بهترین هدیه از طرف خداوند برای انسان است. تحفه‌ای از بهشت است. روح را جلا می‌دهد. عطری است که دهان انسان را خوشبو می‌کند. نوری در بهشت است. نور پل صراط است. شفیع انسان است. ذکر الهی است. موجب کمال نماز می‌شود. موجب کمال دعا و استجابت آن می‌شود. موجب تقرب انسان است. سیری در مقابل آتش جهنم است. انیس انسان در عالم برزخ و قیامت است. جواز عبور انسان به بهشت است. انسان را در سه عالم بیمه می‌کند. برترین عمل در روز قیامت است. سنگین‌ترین چیزی است که در قیامت بر میزان عرضه می‌شود. محبوب‌ترین عمل است. آتش جهنم را خاموش می‌کند. زینت نماز است. گناهان را از بین می‌برد. بهترین داروی معنوی است. پس چه خوب است که انسان دائم الصلوات باشد.

درس ۶

مال مردم

توضیحات درس

در تعالیم الهی لقمه حلال مقدمه عمل صالح شمرده شده است. به تعبیر دیگر، همان گونه که گیاه از آب بی نیاز نیست، و هر قدر آبی پاک تر باشد، آن گیاه هم پاک و میوه اش شیرین خواهد بود و هر قدر آبی پلید باشد، آن گیاه هم پلید و میوه آن تلخ خواهد شد، میوه عمل انسان نیز گویای نوع تغذیه او می باشد. لقمه حرام، همانند آب آلوده که جسم را بیمار می کند، جان آدمی را آلوده می سازد. وقتی جان انسان آلوده گشت، نه تنها هیچ عبادت و دعایی از انسان مورد قبول واقع نمی شود؛ بلکه ناخواسته در سراشیبی سقوط قرار می گیرد. همچنین گسترش لقمه حرام در جامعه موجب از بین رفتن فضایل می گردد، و نه تنها فرد را از انسانیت ساقط، و نسل انسانی را فاسد می کند؛ بلکه اجتماع را به مخاطره می اندازد و باعث متلاشی شدن اصول اخلاق اجتماعی شده، در اثر فروپاشی این اصول، جامعه دچار هرج و مرج و بی بندوباری می شود. در این درس سه ماجرا بیان شده تا دانش آموزان با برخی از مصادیق مال حلال و حرام در زندگی روزمره خود آشنا شوند. فعالیت های درس نیز به تکمیل مباحث درس کمک می کنند تا دانش آموزان بفهمند که وظیفه هر مسلمان استفاده از مال حلال و پرهیز از مال حرام است.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با مفهوم مال حلال و حرام
- ۲ آشنایی با برخی از مصادیق حلال و حرام در زندگی روزمره دانش آموزان
- ۳ تمایل به استفاده از روزی حلال و پرهیز از مال حرام
- ۴ تلاش برای استفاده از مال حلال و پرهیز از مال حرام در زندگی
- ۵ آشنایی با وظیفه هر مسلمان برای استفاده از مال حلال و پرهیز از مال حرام
- ۶ آشنایی با برخی از مصادیق اموال عمومی در زندگی
- ۷ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

حلال

حرام

اموال عمومی

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای شروع مناسب درس می‌توانید از قبل تصاویری مربوط به اموال عمومی را تهیه کنید و در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و جلوی هر تصویر علامت؟ بگذارید و از آنها بخواهید درباره اینکه چگونه باید از این اموال استفاده کرد سؤال کنید و اجازه دهید در این موارد در گروه‌های خود گفت‌وگو کنند و سپس نتیجه آن را به کلاس گزارش دهند. راهکارهای آنان را در زیر هر تصویر نصب کنید و در کلاس به نمایش بگذارید مانند نمونه:

.....			
-------------------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------

در نهایت از آنها بخواهید که یک راهکار برای استفاده درست از اموال عمومی را نوشته و در کلاس نصب کنند و با نمایشگاهی از نوشته‌های آنها ترتیب دهید و در محلی که در دید دیگر دانش‌آموزان مدرسه باشد قرار دهید. باتوجه به انجام این فعالیت می‌توانید وارد تدریس شوید. این فعالیت‌ها بهتر است قبل از تدریس مثلاً یک هفته قبل یا یکی دو روز مانده به زمان تدریس انجام شود.

• متن یک داستان، اجرای یک نمایش توسط گروهی از دانش‌آموزان و یا تصویری از یک دختر یا پسر چیه در حال کشیدن خط روی نیمکت خود می‌توانند برای شروع درس مناسب باشند. با این فعالیت شما می‌توانید با سؤال و جواب (بارش فکری) به موضوع درس بپردازید؛ یا می‌توانید جمله‌ای را در برگه‌ای بنویسید و در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید تا با استفاده از قدرت تخیل خود جمله را تکمیل کنند. مانند جمله زیر:

وقتی مریم داشت روی نیمکت کلاس خط می‌کشید به آن نگاه کرد و فکر کرد. اجازه دهید تا آنها ادامه دهند و از نوشته‌های آنها استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید باز هم می‌توانید

نوشته‌های بچه‌ها را با گیره به طنابی وصل کنید تا در معرض دید دیگران قرار گیرد. حتماً اجازه دهید تا بچه‌ها نوشته‌های خود را بخوانند.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید با توجه به ساختار داستانی درس از ایجاد اشتیاق به شنیدن داستان، استفاده کنید با توجه به جالب بودن سه ماجرای درس از گروهی از دانش‌آموزان بخواهید که آن را در قالب نمایش اجرا کنند و سپس از گروه‌های دیگر بخواهید احساسات خود را درباره موضوع داستان و شخصیت‌های آن بیان کنند. همچنین اجازه دهید تا دانش‌آموزان خاطره‌ها و شنیده‌های خود را در زمینه‌های موضوع داستان بیان کنند.

● در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان خود را در موقعیت فرضی قرار می‌دهند تا مباحث درس را جمع‌بندی کنند.

● در فعالیت کامل کنید دانش‌آموزان با پر کردن جاهای خالی با مصادیقی از مال حلال و حرام آشنا می‌شوند.

● در فعالیت ببین و بگو دانش‌آموزان از طریق تصویرخوانی و گفت‌وگو پیرامون اموال عمومی، با طرز استفاده صحیح آنها آشنا می‌شوند. این فعالیت به تعمیق مطالب آموزش داده شده کمک می‌کند.

● در فعالیت تدبر کنیم دانش‌آموزان با مفهوم کم‌فروشی به عنوان یکی از مصادیق مال حرام آشنا می‌شوند. در اینجا، برحسب تجارب قبلی دانش‌آموزان به مصادیق دیگری چون خوب درس نخواندن، کاری را کامل انجام ندادن و ... نیز می‌توان اشاره کرد.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
	خیلی خوب	– بیان مفهوم مال حلال و حرام و برخی از مصادیق آن در زندگی روزمره	۶	– آشنایی با مفهوم مال حلال و حرام و برخی از مصادیق آن در زندگی روزمره دانش‌آموزان	الحکم - قرآن مجید
	خوب	– اظهار تمایل به استفاده از روزی حلال و پرهیز از مال حرام		– تمایل به استفاده از روزی حلال و پرهیز از مال حرام	
	قابل قبول	– تلاش برای استفاده از مال حلال و پرهیز از مال حرام در زندگی		– تلاش برای استفاده از مال حلال و پرهیز از مال حرام در زندگی	
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	– درک مفهوم پیام قرآنی		– توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	

۱ مال حرام : مالی است که از راه نامشروع به دست آید و مطلق تصرف در آن، حرام است. خواه به مصرف خوردن و آشامیدن برسد، خواه صرف پوشاک و مسکن و نظیر آن شود؛ و حرام خوار علاوه بر اینکه گناه بزرگی مرتکب شده است، از مال حرامی که در آن تصرف نموده، نفع نمی برد و آن مال برکت ندارد. اسلام با صراحت تمام مردم را از هر گونه تصرف در اموالی که از راه نامشروع به دست آمده و مصداق مال حرام شمرده شده اند باز می دارد و احکامی را در این زمینه بیان می کند که در اینجا به برخی احکام مال حرام اشاره می شود^۱.

● **احکام غصب :** غصب آن است که انسان از روی ظلم بر مال یا حق کسی مسلط شود و این یکی از گناهان بزرگ است که اگر کسی انجام دهد در قیامت به عذاب گرفتار می شود. از حضرت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که هر کس یک وجب زمین از دیگری غصب کند، در قیامت آن زمین را از هفت طبقه آن مثل طوق بر گردن او می اندازد.

۲۵۴۸- اگر انسان چیزی را غصب کند باید به صاحبش برگرداند و اگر آن چیز از بین برود باید عوض آن را به او بدهد.

۲۵۴۹- اگر از چیزی که غصب کرده منفعتی به دست آید مثلاً از گوسفندی که غصب کرده بره ای پیدا شود، مال صاحب مال است، و نیز کسی که مثلاً خانه ای را غصب کرده، اگر چه در آن ننشیند، باید اجاره آن را بدهد.

۲۵۵۰- اگر از بچه یا دیوانه چیزی را غصب کند، باید آن را به ولی او بدهد و اگر از بین رفته، باید عوض آن را بدهد.

● **احکام مالی که انسان آن را پیدا می کند.**

۲۵۶۴- مالی که انسان پیدا می کند اگر نشانه ای نداشته باشد که به واسطه آن صاحبش معلوم شود احتیاط واجب آن است که از طرف صاحبش صدقه بدهد.

۲۵۶۵- اگر مالی پیدا کند که نشانه دارد و قیمت آن از ۱۲/۶ نخود نقره سکه دار کمتر است، چنانچه صاحب آن معلوم باشد و انسان نداند راضی است یا نه، نمی تواند بدون اجازه او بردارد، و اگر صاحب آن معلوم نباشد، می تواند به قصد اینکه ملک خودش شود بردارد، و در این صورت اگر تلف شود، نباید عوض آن را بدهد.

۲۵۶۶- هرگاه چیزی که پیدا کرده نشانه ای دارد که به واسطه آن می تواند صاحبش را پیدا کند اگر چه صاحب آن کافری باشد که در امان مسلمانان است در صورتی که قیمت آن چیز به ۱۲/۶ نخود نقره سکه دار

۱- آموزش این مطالب به دانش آموزان ضرورتی ندارد.

برسد باید اعلان کند و چنانچه از روزی که آن را پیدا کرده تا یک هفته هر روز و بعد تا یک سال هفته‌ای یک مرتبه در محل اجتماع مردم اعلان کند کافی است.

۲۵۶۸- اگر تا یک سال اعلان کند و صاحب مال پیدا نشود می‌تواند آن را برای خود بردارد به قصد اینکه هر وقت صاحبش پیدا شد به او بدهد ولی احتیاط مستحب آن است که از طرف صاحبش صدقه بدهد.

۲۵۷۰- کسی که مالی را پیدا کرده اگر عمداً به دستوری که گفته شد اعلان نکند، گذشته از اینکه معصیت کرده، باز هم واجب است اعلان کند.

۲۵۷۱- اگر بچه نابالغ چیزی پیدا کند، ولی او باید اعلان نماید.

۲۵۷۴- اگر مالی را که نشانه دارد و قیمت آن به ۱۲/۶ نخود نقره سکه‌دار می‌رسد در جایی پیدا کند که معلوم است به واسطه اعلان صاحب آن پیدا نمی‌شود، می‌تواند در روز اول آن را از طرف صاحبش صدقه بدهد و چنانچه صاحبش پیدا شود و به صدقه دادن راضی نشود، باید عوض آن را به او بدهد و ثواب صدقه‌ای که داده، مال خود او است.

۲۵۷۵- اگر چیزی را پیدا کند و به خیال اینکه مال خود او است بردارد، بعد بفهمد مال خودش نبوده، باید تا یک سال اعلان نماید.

۲۵۷۶- لازم نیست موقع اعلان، جنس چیزی را که پیدا کرده بگوید بلکه همین قدر که بگوید چیزی پیدا کرده‌ام، کافی است.

۲۵۷۷- اگر کسی چیزی را پیدا کند و دیگری بگوید مال من است، در صورتی باید به او بدهد که نشانه‌های آن را بگوید و یقین پیدا کند که مال او است، ولی اگر ذکر نشانه‌ها فقط موجب گمان مالک بودنش باشد، مخیر است که به او بدهد یا ازدادن به او خودداری نماید.

۲۵۷۸- اگر قیمت چیزی که پیدا کرده به ۱۲/۶ نخود نقره سکه‌دار برسد، چنانچه اعلان نکند و در مسجد یا جای دیگری که محل اجتماع مردم است بگذارد و آن چیز از بین برود یا دیگری آن را بردارد، کسی که آن را پیدا کرده ضامن است.

۲۵۸۱- اگر کفش او را ببرند و کفش دیگری به جای آن بگذارند، چنانچه بداند کفشی که مانده مال کسی است که کفش او را برده، در صورتی که از پیدا شدن صاحبش مأیوس و یا برایش مشقت داشته باشد، می‌تواند به جای کفش خودش بردارد. ولی اگر قیمت آن از کفش خودش بیشتر باشد، باید هر وقت صاحب آن پیدا شد زیادی قیمت را به او بدهد، و چنانچه از پیدا شدن او ناامید شود، باید با اجازه حاکم شرع زیادی قیمت را از طرف صاحبش صدقه بدهد، و اگر احتمال دهد کفشی که مانده، مال کسی نیست که کفش او را برده، باید با آن معامله مجهول المالك نماید یعنی از صاحبش تفحص کند و چنانچه از پیدا کردن او مأیوس شود، از طرف او به فقیر صدقه بدهد.

۲ اثرات مال حرام

● پذیرفته نشدن نماز و دعا : طبق روایات بسیاری که از اهل بیت (علیهم السلام) به ما رسیده است، اثر لقمه حرام تا چهل روز در بدن انسان باقی می ماند و دعای شخص در این مدت پذیرفته نمی شود. حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) فرمود : «مَنْ أَكَلَ لَقْمَةً حَرَامًا لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَلَمْ تُسْتَجَبْ لَهُ دَعْوَةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا هَرَّكَهُ حَرَامِي بِخُورٍ، تَا چهل شب نمازش قبول نمی شود و تا چهل روز دعایش مستجاب نگردد.»؛ و «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُسْتَجَابَ دُعَاؤُهُ فَلْيُطِيبْ مَطْعَمَهُ وَ مَكْسَبَهُ؛ و هر کس دوست دارد که دعایش مستجاب شود، خوراک و کسبش را پاکیزه کند»^۱ و در حدیث قدسی آمده است : «فَمِنْكَ الدُّعَاءُ وَ عَلَيَّ الْإِجَابَةُ فَلَا تُحِبُّ عَنِّي دَعْوَةً إِلَّا دَعْوَةَ أَكَلِ الْحَرَامِ؛ از تو دعا و از من اجابت است. هیچ دعایی از من محبوب نمی شود، جز دعای حرام خور.»^۲

● مانع بهشت : هر گوستی که از لقمه حرام برود، مانع ورود به بهشت می شود. امام باقر (علیه السلام) فرمود : «الدُّنُوبُ كُلُّهَا شَدِيدَةٌ وَ أَشَدُّهَا مَا نَبَتَ عَلَيْهِ اللَّحْمُ وَ الدَّمُ لِأَنَّهُ إِمَّا مَرْحُومٌ وَ إِمَّا مُعَذَّبٌ وَ الْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا طَيِّبٌ؛ تمام گناهان، سخت است (از نظر نافرمانی خدا و کفر و عقوبت آنها)؛ ولی سخت ترین آنها گناهانی است که با آن، گوشت و خون برود (مانند خوردن مال حرام)؛ زیرا آن گنهکار یا بخشوده و یا معذب گردد، و جز شخص پاک به بهشت وارد نشود (پس چنین گنهکاری باید در برزخ و یا محشر عذاب کشد تا آن گوشت و خونسش بریزد و تصفیه گردد، و سپس داخل بهشت شود)»^۳.

● لعن فرشتگان : حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود : «إِذَا وَقَعَتِ اللَّقْمَةُ مِنْ حَرَامٍ فِي جَوْفِ الْعَبْدِ لَعَنَهُ كُلُّ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ الْخَيْرِ بَطُولُهُ؛ هر گاه یک لقمه حرام در معده بنده قرار گیرد، تمامی فرشتگان آسمان ها و زمین او را لعنت کنند.»^۴

● شفاعت نشدن در قیامت : امیرالمؤمنین (علیه السلام) در وصیت خود به امام حسن (علیه السلام) فرمود : «وَلَا يَرِدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَنْ أَكَلَ مَالًا حَرَامًا لَا وَاللَّهِ لَا وَاللَّهِ لَا وَاللَّهِ؛ کسی که مال حرام بخورد، در قیامت بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وارد نمی شود؛ به خدا سوگند! به خدا سوگند! به خدا سوگند!»^۵ «وَلَا يَشْرَبُ مِنْ حَوْضِهِ وَ لَا يَتَأَلَّ شَفَاعَتَهُ؛ و از حوض کوثر نمی نوشد و مشمول شفاعت آن حضرت نمی گردد»^۶.

۱- بحار الانوار، مجلسی، ج ۶۳، ص ۳۱۴

۲- عدة الداعی و نجات الساعی، ابن فهد حلی، ص ۱۳۹

۳- عدة الداعی و نجات الساعی، ابن فهد حلی، ص ۱۳۹

۴- کافی، محمد بن یعقوب کلینی، الاسلامیة، تهران، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق، ج ۲، ص ۲۷۰.

۵- مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، علی بن حسن، طبرسی، المکتب الحیدریه، نجف، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ق/ ۱۹۶۵ م/ ۱۳۴۴ ش- ص ۳۱۶

۶- مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، میرزا حسین نوری، بی نا، قم، چاپ اول، ۱۴۰۸ ق، ج ۲، ص ۱۲، ۱۹۲.

۷- مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، میرزا حسین نوری، بی نا، قم، چاپ اول، ۱۴۰۸ ق، ج ۲، ص ۱۷، ۵۹.

- مشارکت شیطان : خداوند متعال در کتاب محکم خود فرموده است : «و شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ»^۱ ابلیس برای فریب دادن از راه‌های مختلف و متناسب با روحیه و شغل افراد وارد می‌شود. در بعضی از روایات، مصادیق شریک شدن شیطان در اموال و اولاد انسان، بیان شده است؛ از جمله : کسب لقمه حرام، حرام خوری، زنا و به وجود آوردن نسلی فاسد، منحرف و... از موارد شریک شدن شیطان هستند.^۲
- بی برکت شدن اموال و زندگی : امام کاظم علیه السلام می‌فرماید : «إِنَّ الْحَرَامَ لَا يَنْجِي وَإِنْ نَمَى لَمْ يَبَارِكْ لَهُ فِيهِ ؛ مال حرام افزون نمی‌گردد و اگر هم افزون گردد، برکت نمی‌یابد».^۳
- بی اثر بودن حرف امام معصوم علیه السلام : حضرت سیدالشهداء علیه السلام در روز عاشورا دو بار خطبه خواند؛ ولی سخن ایشان بر کوفیان، اثر نکرد. در آخر، حضرت فرمود که بی اثر بودن نصیحت من بر شما به دلیل لقمه‌های حرامی است که در شکم‌های شما انباشته شده است.
- اثر در نسل آدمی : امام صادق علیه السلام فرمود : «كَسْبُ الْحَرَامِ يَبِينُ فِي الذَّرِّيَّةِ ؛ مال حرام در فرزندان آشکار می‌شود و روی آنها اثر می‌گذارد»^۴.
- بی اثر شدن عبادت : پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند : «الْعِبَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ وَ قِيلَ عَلَى الْمَاءِ ؛ کسی که مال حرام می‌خورد و عبادت می‌کند، مثل کسی است که روی ماسه (و به قولی روی آب)، ساختمان می‌سازد»^۵.
- دشمنی با علی علیه السلام : امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : «لَيْسَ بَوْلِي لِي مِنْ أَكْلِ مَالِ مُؤْمِنٍ حَرَامًا ؛ کسی که به حرام، مال مؤمنی را بخورد، هرگز دوستدار من نیست»^۶.

۱- سوره اسراء، آیه / ۶۴

۲- کافی، کلینی، ج ۵، ص ۵۰۲؛ بحار الانوار، مجلسی، ج ۱۰۱، ص ۱۳۶

۳- کافی، شیخ کلینی، ج ۵، ص ۱۲۵

۴- وسائل الشیعه، حر عاملی، بی‌نام، قم، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق، ج ۱۷، ص ۸۲.

۵- عده الداعی و نجاح الساعی، ابن فهد حلی، ص ۱۵۴.

۶- مشکاة الانوار فی غرر الاخبار، مرحوم طبرسی، ص ۱۵۴.

درس ۷

رنگین کمان جمعه

توضیحات درس

در میان ایام هفته، روز جمعه فضیلت و برتری ویژه‌ای دارد. از حضرت رسول ﷺ روایت شده که روز جمعه سرور روزهاست و فرمودند بهترین روزی که خورشید بر آن می‌تابد روز جمعه است. برای این روز آدابی ذکر شده است که در این درس به هفت ادب از آداب آن در تناظر با رنگ‌های رنگین کمان اشاره می‌شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با غسل جمعه و برخی از احکام آن
- ۲ آشنایی با برخی از آداب، احکام و مراسم نماز جمعه
- ۳ تمایل به انجام غسل جمعه
- ۴ اشتیاق به شرکت در مراسم نماز جمعه
- ۵ انجام غسل جمعه
- ۶ برنامه ریزی برای شرکت در مراسم نماز جمعه
- ۷ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

غسل جمعه
نماز جمعه

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای شروع می‌توانید از فعالیت به کار بندیم استفاده کنید. به این ترتیب که از دانش‌آموزان بخواهید یک

هفته قبل از تدریس این درس برنامه یک روز جمعه خودشان را به صورت گزارش تهیه کنند و به کلاس ارائه دهند. این گزارش می تواند تصویری باشد. از برنامه های ارائه شده بچه ها استفاده و درس را تدریس کنید. در این فعالیت معلمان گرامی توجه دانش آموزان را به بازگشت به متن درس و مرور برنامه ها و فعالیت های روز جمعه جلب نمایند. به دلیل اهمیت روز جمعه لازم است برنامه ریزی برای استفاده از فرصت های این روز انجام شود.

برای شروع می توانید از فعالیت همخوانی کنیم استفاده کنید. این فعالیت، ضمن ایجاد احساس خوشایند در دانش آموزان به تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب کمک می کند.

● فعالیت دعا کنیم می تواند شروع مناسبی برای تدریس باشد. متن نیمه تمام فعالیت را در اختیار دانش آموزان قرار دهید و از آنها بخواهید که آن را کامل کنند. روزهای جمعه دعا می کنیم که..... شما می توانید از دل نوشته های بچه ها استفاده کنید و هر روز یک نفر قبل از شروع درس دعا های خود را در کلاس بخواند و بقیه آمین بگویند با این کار همه دانش آموزان نوشته های خود را می خوانند و شما نیز می توانید از این طریق، تحقیق بخشی از اهداف درس را ارزشیابی کنید.

● در فعالیت بررسی کنید دانش آموزان ضمن مرور نماز دو رکعتی به تفاوت های نماز جمعه با نماز دو رکعتی واقف می شوند.

● در فعالیت تدبر کنیم انتظار می رود معلمان گرامی دانش آموزان را به ذکر آثار و برکات نماز جمعه از جمله تجلی وحدت مسلمین، زمینه ساز تفاهم، تعامل و همکاری جامعه اسلامی با یکدیگر و با حکومت اسلامی، حفظ جامعه اسلامی را در برابر خطرات و دسیسه ها و توطئه ها، افزایش آگاهی اعتقادی، اخلاقی، سیاسی و اجتماعی و... هدایت کنند.

● در فعالیت بگرد و پیدا کن معلمان گرامی توجه دانش آموزان را به اولین مرحله غسل که نیت است، معطوف نمایند.

● در فعالیت دعا کنیم پس از گفت و گوی صمیمانه زمینه دعا و درخواست توفیق برای انجام اعمال این روز فراهم می شود. معلمان گرامی دانش آموزان را هدایت کنند تا بدانند که روز جمعه از بهترین زمان های دعا برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه است.

● هدف فعالیت با خانواده بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش آموز به مفاهیم دینی برای بروز رفتار دینی از طریق جست و جوی مصادیق تازه از مفاهیم با کمک و همفکری اعضای خانواده است.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایند.

عناوین کارنامه		اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	ارزشیابی
احکام، قرآن مجید		- آشنایی با غسل جمعه و برخی از احکام آن - آشنایی با برخی از آداب، احکام و مراسم نماز جمعه - تمایل به انجام غسل جمعه - اشتیاق به شرکت در مراسم نماز جمعه - انجام غسل جمعه - برنامه‌ریزی برای شرکت در مراسم نماز جمعه - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۷	- بیان احکام غسل جمعه - بیان احکام نماز جمعه - تمایل به انجام غسل جمعه - اشتیاق به شرکت در مراسم نماز جمعه - انجام غسل جمعه - برنامه‌ریزی برای شرکت در مراسم نماز جمعه - درک مفهوم پیام قرآنی	خیلی خوب
					خوب
					قابل قبول
					نیازمند آموزش و تلاش بیشتر
					نیازمند
سطوح عملکرد					- ضمن بیان کامل احکام غسل جمعه، به انجام غسل جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن همواره تلاش می‌کند. - ضمن بیان کامل احکام نماز جمعه، به انجام نماز جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن همواره تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با مثال توضیح می‌دهد.
					- ضمن بیان چند حکم از احکام غسل جمعه، به انجام غسل جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن غالباً تلاش می‌کند. - ضمن بیان چند حکم از احکام نماز جمعه، به انجام نماز جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن غالباً تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
					- ضمن بیان یک حکم از احکام غسل جمعه، به انجام غسل جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن گاهی تلاش می‌کند. - ضمن بیان یک حکم از احکام نماز جمعه، به انجام نماز جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن گاهی تلاش می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
					- با کمک آموزگار ضمن بیان یک حکم از احکام غسل جمعه، به انجام غسل جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن تلاش می‌کند. - با راهنمایی معلم ضمن بیان یک حکم از احکام نماز جمعه، به انجام نماز جمعه تمایل نشان داده و برای انجام آن گاهی تلاش می‌کند. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

۱- احکام غسل جمعه

مسئله ۶۴۴- غسل‌های مستحب در شرع مقدس اسلام بسیار است و از آن جمله است غسل جمعه، و وقت آن از اذان صبح است تا ظهر و بهتر است نزدیک ظهر به جا آورده شود. اگر در روز جمعه غسل نکند مستحب است از صبح شنبه تا غروب، قضای آن را به جا آورد. کسی که می‌ترسد در روز جمعه آب پیدا نکند می‌تواند روز پنجشنبه غسل را انجام دهد. بلکه اگر در شب جمعه غسل را به امید آنکه مطلوب خداوند عالم است به جا آورد، صحیح است. مستحب است انسان در موقع غسل جمعه بگوید: «أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأنَّ محمداً عبده ورسوله أَللَّهُمَّ صَلِّ على محمد و آل محمد و اجعلني من التوابين و اجعلني من المتطهرين».

۲- احکام نماز جمعه

مسئله ۶۷۱- نماز جمعه دو رکعت است و در روز جمعه جانشین نماز ظهر می‌شود و در زمان حضور پیامبر ﷺ و امام معصوم (علیه السلام) و نایب خاص او واجب عینی است، اما در زمان غیبت کبری واجب تخییری است، یعنی میان نماز جمعه و نماز ظهر مختیر است، ولی در زمانی که حکومت عدل اسلامی باشد احتیاط آن است که ترک نشود.

- وقت نماز جمعه از اول ظهر است به مقداری که اذان و خطبه‌ها و نماز مطابق معمول انجام شود و با گذشتن این مقدار، وقت نماز جمعه پایان می‌یابد و باید نماز ظهر خوانده شود.
- کسانی که تا دو فرسخی از محل نماز جمعه قرار دارند مشمول حکم نماز جمعه هستند و در صورتی که نماز جمعه واجب عینی باشد حضور آنها در نماز جمعه واجب است.
- نماز جمعه باید به جماعت خوانده شود و حداقل جمعیت برای انعقاد جمعه، پنج نفر است (امام جمعه و چهار نفر دیگر).

- فاصله دو نماز جمعه باید کمتر از یک فرسخ نباشد که اگر در کمتر از یک فرسخ دو نماز جمعه خوانده شود نماز اولی صحیح و دومی باطل است.
- نماز جمعه بر «مسافران» و «زنان» و «بیماران» و «از کارافتادگان» واجب نیست، ولی اگر آنها در نماز جمعه حاضر شوند نمازشان صحیح است.

۳- طریقه خواندن نماز جمعه

- نماز جمعه دو رکعت است مانند نماز صبح و دو قنوت دارد یکی در رکعت اول پیش از رکوع و دومی در رکعت دوم بعد از رکوع. مستحب است امام در رکعت اول، بعد از حمد، سوره جمعه را بخواند و در رکعت دوم، سوره منافقین را.

- باید قبل از نماز جمعه دو خطبه به وسیله امام جمعه خوانده شود.
- خطبه‌ها باید بنابر احتیاط واجب بعد از اذان ظهر باشد و اگر قبل از آن خوانده شود اعاده کنند.
- هر یک از خطبه‌ها باید مشتمل بر امور زیر باشد :

۱ حمد و ثنای الهی.

۲ صلوات بر محمد و آل محمد.

۳ وعظ و ارشاد و سفارش به تقوای الهی.

۴ خواندن یک سوره کوتاه در هر خطبه (بنابر احتیاط واجب).

۵ بنابر احتیاط واجب برای خود و مؤمنین و مؤمنات استغفار کند و در خطبه دوم ائمه هدی (علیهم‌السلام) را هنگام صلوات و درود یک یک نام ببرد. بنابر این خطبه اول شامل پنج قسمت و خطبه دوم شامل شش قسمت است. امام باید خطبه‌ها را در حال قیام بخواند و میان دو خطبه جلوس مختصری بنماید و صدای خود را در حدّ مقدور به نمازگزاران برساند و وعظ و ارشاد را به زبان قابل فهم برای مردم ایراد کند.

— شایسته است خطیب ملتس به عمامه و عبا باشد و بر عصا یا مانند آن تکیه کند و قبل از شروع به خطبه، به مأمومین سلام کند و سزاوار است مسائل مهمّ سیاسی و اجتماعی و اخلاقی مسلمین و جهان اسلام و آن منطقه را برای مردم شرح دهد و آنها را به وظایفشان در برابر این مسائل آشنا سازد و در برابر توطئه‌های دشمنان به آنها هشدار دهد. پس خطیب باید حدّاکثر استفاده را از خطبه‌ها برای تهذیب نفوس مردم و آگاه ساختن آنها از مسائل مهمّ روز بنماید که یکی از اهداف اصلی خطبه‌ها همین است. خطبه‌ها را با عبارات فصیح و گویا و بلیغ و مؤثر و نافذ ایراد نماید تا خطبه‌ها تأثیر لازم را در نفوس مسلمین بگذارد و از این فریضه عبادی سیاسی بهره‌گیری کامل شود؛ هرگز به سراغ مسائل تفرقه‌انداز نرود و مسلمین را به وحدت در مقابل دشمنان دعوت نماید.

نکته : این احکام صرفاً برای دانستن معلم است و آموزش آنها به دانش‌آموزان ضرورتی ندارد.

درس ۸

دو نامه

توضیحات درس

انسان موجودی اجتماعی است. این حکمی است که همگان بر آن اتفاق و اجماع دارند، هرچند که درباره علل و اسباب آن اختلاف دارند. اجتماعی بودن انسان مقتضی این است که روابط خود را با دیگری بشناسد و به درستی سامان دهد. بخش بزرگی از احکام و قوانین عقلانی و عقلایی و آموزه‌های اخلاقی به حوزه رفتار اجتماعی و چگونگی ارتباطات بشری و ساماندهی آن، بازمی‌گردد. اسلام به‌عنوان دین و سبک زندگی بشر، به این مهم توجه ویژه‌ای مبذول داشته است، به ویژه که از نظر اسلام، زندگی دنیوی، قرار گرفتن آدمی در زیان و خسران مبین است که تنها با ایمان و عمل صالح از سویی و دعوت و توصیه دیگران به ایمان و عمل صالح به عنوان یک مسئولیت اجتماعی از سویی دیگر، می‌توان از آن رهایی یافت. بنابراین، روابط سالم اجتماعی، به‌عنوان یک عامل رهایی از خسران و دستیابی به رستگاری در محور آموزه‌های قرآنی قرار می‌گیرد و معاشرت با دیگران از جایگاه مهم و اساسی در زندگی بشر برخوردار می‌شود. در این درس آداب معاشرت در قالب اختلاف دو دانش‌آموز و نامه نگاری آنها ارائه شده است.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با برخی از آداب معاشرت پرهیز از بدگویی، تهمت زدن، خبرچینی و مسخره کردن
- ۲ تمایل به رعایت آداب اسلامی معاشرت
- ۳ تلاش برای پرهیز از رفتارهای نامناسب در معاشرت
- ۴ آشنایی با مصادیق بدگویی، تهمت، خبرچینی و تمسخر دیگران
- ۵ آشنایی با برخی از نتایج نامطلوب بی توجهی به آداب معاشرت با دیگران
- ۶ آشنایی با اینکه خدا کسانی را که با دیگران به شایستگی رفتار می‌کنند دوست دارد.
- ۷ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

آداب معاشرت

بدگویی

تهمت زدن

خبرچینی

مسخره کردن

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای شروع می‌توانید از متن درس استفاده کنید. با توجه به ساختار داستانی این درس می‌توانید آن را با هماهنگی گروهی از دانش‌آموزان در قالب نمایش اجرا کنید و از سایرین بخواهید احساسات خود را درباره موضوع داستان و شخصیت‌های آن بیان کنند.
- برای شروع می‌توانید کلمه تهمت را پای تابلوی کلاس بنویسید و از دانش‌آموزان بخواهید خاطره‌ها و تجربه‌ها و شنیده‌های خود را در زمینه موضوع درس بیان کنند. از شنیده‌های بچه‌ها استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید. این فعالیت می‌تواند در قالب کلمه غیبت نیز صورت گیرد.
- برای شروع می‌توانید از فعالیت گفت‌وگو کنید استفاده نمایید از دانش‌آموزان بخواهید که بنویسند بهترین روش برخورد با کسی که پیش ما از دیگران بدگویی می‌کند چیست؟ نوشته‌های بچه‌ها در کلاس خوانده شود و دیگر گروه‌ها نظر بدهند و در آخر بخواهید که دانش‌آموزان جمع‌بندی کنند و نوشته‌های آنان را به مدت یک هفته در کلاس یا راهروی مدرسه نصب کنید تا در معرض دید همگان قرار گیرد.
- در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان با برخی از نتایج نامطلوب بی‌توجهی به آداب معاشرت با دیگران آشنا می‌شوند.
- فعالیت بگرد و پیدا کن با هدف توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس طراحی شده است.
- فعالیت ایستگاه فکر با هدف تلاش برای پرهیز از رفتارهای نامناسب در معاشرت طراحی شده است.
- فعالیت به کار ببندیم به تحقق هدف تمایل به رعایت آداب اسلامی معاشرت کمک می‌کند.
- در فعالیت کامل کنید دانش‌آموزان با پر کردن خانه‌های جدول به رمز آن، که کلمه «زبان» است، دست می‌یابند. هدف این فعالیت زمینه آشنایی با این مفهوم که «خدا کسانی را که با دیگران به شایستگی رفتار می‌کنند دوست دارد»، را فراهم می‌کند.
- در فعالیت ایستگاه خلاقیت مطالب آموزش داده شده در قالب اجرای نمایش تثبیت و تعمیق می‌شوند.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
ادب و اخلاق اسلامی، قرآن مجید	- آشنایی با برخی از آداب معاشرت - تمایل به رعایت آداب اسلامی معاشرت	۸	- بیان برخی از آداب اسلامی معاشرت - اراز تمایل به رعایت آداب اسلامی معاشرت	خیلی خوب
	تلاش برای پرهیز از رفتارهای نامناسب در معاشرت		تلاش برای پرهیز از رفتارهای نامناسب در معاشرت	خوب
	آشنایی با مصادیق بدگویی، تهمت، خیرچینی و تمسخر دیگران		بیان مصادیق بدگویی، تهمت، خیرچینی و تمسخر دیگران	قابل قبول
	- آشنایی با برخی از نتایج نامطلوب بی‌توجهی به آداب معاشرت با دیگران - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس		- آشنایی با برخی از نتایج نامطلوب بی‌توجهی به آداب معاشرت با دیگران - درک مفهوم پیام قرآنی	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

۱) بنیاد و اساس یک جامعه بر پایه روابط اجتماعی سالم بین افراد و نهادهای آن جامعه است. غیر از روحيات مختلف افراد که بر نوع روابط آنها اثر مستقیم دارد آداب معاشرت نیز در استحکام یا ضعف این روابط مؤثرند. بهره‌مندی از آداب صحیح معاشرت می‌تواند موجب وسعت دایره ارتباطات و نفوذ اجتماعی فرد بشود. از سوی دیگر برای مسلمانان رعایت آداب معاشرت اسلامی از اهمیت مضاعفی برخوردار است. یک مسلمان باید بداند با چه کسانی و چگونه و چقدر ارتباط برقرار کند و با چه کسانی، چه وقت و چرا قطع ارتباط نماید.

۲) اسلام در خصوص معاشرت هم به رفتارهای مثبت و ایجابی اشاره کرده و هم به رفتارهای منفی و سلبی. یعنی برخی آداب باید ترک شوند و بعضی نیز باید بیش از پیش مورد توجه قرار بگیرند. برخی از رفتارهای منفی و سلبی عبارت‌اند از: اختلاف افکنی، آزار و اذیت دیگران با سخنان نسنجیده، استهزای دیگران، افترا و تهمت، تبعیض و برخورد دوگانه و تجسس در کار و زندگی دیگران.

از دیگر سو برخی اصول و آداب نیز مورد تأکید قرآن است و باید نسبت به آنها توجه ویژه‌ای داشته باشیم. از جمله: احترام به عقاید و مقدسات دیگران، برخورد برادرانه، عفو و نادیده گرفتن لغزش‌های مردم و گذشت از خطای آنان، دفع بدی با خوبی و... این آموزه‌ها در صورت تحقق و التزام مسلمانان نسبت به آنها تأثیر شگرفی بر جامعه اسلامی خواهد گذاشت.

۳) در سنین نوجوانی و جوانی ممکن است احتمال گذشت و بخشش به دلیل شدت قوه غضب مشکل‌تر باشد. بر این اساس معلمان گرامی شایسته است دانش‌آموزان را با اهمیت بخشش و موارد مرتبط با آن آشنا سازند.

۴) در جامعه افرادی با درک‌های متفاوت، اخلاق گوناگون و طبع‌ها و مزاج‌های متفاوت از هم وجود دارند، بنابراین طبیعی است که در برخوردها و روابط اجتماعی خویش با دیگران، شاهد برخوردها و رفتارهای متفاوتی باشیم. در این گونه موارد نظر اسلام، این است که در برابر رفتاری‌های نادرست دیگران با عفو و گذشت برخورد کنیم. چون رفتارهای منفی و واکنش‌های مقابله‌ای باعث تضاد و تنش بیشتر در جامعه خواهد شد. باید مردم را ببخشیم تا خدا هم ما را ببخشد. خداوند متعال می‌فرماید: «باید بخشش کنید و بدرفتاری‌های دیگران را نادیده بگیرید، آیا دوست نمی‌دارید خداوند شما را ببخشد؟ و خداوند بخشنده و مهربان است.»^۱

۵) «عفو» که در آیات و روایات به آن توصیه شده، به معنی گذشتن از لغزش دیگران، بدی را با بدی پاسخ ندادن، از حقی که بر گردن دیگران داریم، صرف‌نظر کردن و خطاکار را تبریہ کردن است.^۲ بخشش یکی از فضیلت‌های اخلاقی است که با فضایل دیگری مانند بردباری، صبر، فروخوردن خشم (کظم غیظ)، ارتباط نزدیک دارد. در روایات، پاداش «گذشت» معادل پاداش شهید معرفی شده است. پیامبر گرامی ﷺ

۱- سورة نور، آیه ۲۲.

۲- فیض کاشانی، ملامحسن، محجة البیضاء، ج ۵، ص ۳۱۸.

فرمودند: «کسی که خشمش را فرو خورد و از برادر مسلمانش درگذرد و نسبت به رفتار نامطلوب او بردباری نشان دهد، خداوند پاداش شهید به او عنایت فرماید.»^۱

۶ اهمیت عفو و گذشت در نگاه معصومان (علیهم السلام) چنان است که از آن با عنوان‌های صفت الهی^۲، بهترین اخلاق دنیا و آخرت^۳، محبوب‌ترین عمل انسان مؤمن پیش خدا^۴ و یکی از سنت‌های پیامبران یاد شده است که امام صادق (علیه السلام) فرمودند: گذشت در هنگام توانایی از سنت‌های پیامبران است.^۵ پیامبر گرامی (صلی الله علیه و آله) فرمود: «روش ما اهل بیت این است که از کسانی که به ما ستم کرده‌اند گذشت می‌کنیم.»^۶

۷ گذشت در برابر بدررفتاری‌های دیگران، افزون بر آثار و برکات دنیایی مانند سرافرازی و بزرگواری^۷، پیروزی بر دشمن^۸، طولانی شدن عمر^۹ و... پاداش فراوان الهی از جمله: بخشش خداوند^{۱۰}، شفاعت امامان (علیهم السلام)^{۱۱}، داخل شدن به بهشت^{۱۲} و... را نیز در پی دارد.

۸ اگرچه اسلام توصیه به عفو و بخشش کرده است؛ اما این راهکار در صورتی ارزشمند، سازنده و مفید است که در جای مناسب خود به کار رود؛ در غیر این صورت زیان گذشت بیجا و نامناسب گاهی بیش از سود آن است. به عنوان مثال اگر بدررفتاری‌های دیگران مربوط به حق شخصی باشد، عفو و بخشش سازنده و مفید است؛ اما در احکام الهی و حقوق عمومی جامعه، گذشت پسندیده نیست؛ مثلاً کسی که با قوانین اجتماعی مخالفت کرده است نمی‌توان با بخشش، تمام جرم‌های او را نادیده گرفت. بلکه به تصریح آیات و روایات، چنین اشخاصی باید مجازات شوند. همچنین کسانی که امنیت جامعه را متزلزل می‌کنند، و یا با مواد مخدر جوانان را به نابودی می‌کشند و یا ترویج‌کننده فرهنگ بیگانه‌اند و در برابر نصایح و راهنمایی‌های دیگران بدررفتاری می‌کنند، این گونه افراد را نمی‌توان با چشم‌پوشی و گذشت، به حال خود رها کرد.

۱- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۳۶۳.

۲- صحیفه سجاده، دعای ۱۶.

۳- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۹۹.

۴- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۳۸۶.

۵- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۴۲۳.

۶- الحرانی، حسن، تحف العقول، ص ۲۷.

۷- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۴۰۱.

۸- کلینی، محمد ابن یعقوب، الاصول من الکافی، ج ۸، ص ۱۹۵.

۹- کلینی، محمد ابن یعقوب، الاصول من الکافی، ج ۷۵، ص ۳۵۹.

۱۰- سورة نور، آیه ۲۲.

۱۱- کلینی، محمد ابن یعقوب، الاصول من الکافی، ج ۷۵، ص ۳۱۶.

۱۲- کلینی، محمد ابن یعقوب، الاصول من الکافی، ج ۹۲، ص ۳۵۳.

درس ۹

یک جهان جشن

توضیحات درس

در تاریخ اسلام دو حادثه بسیار مهم و بزرگ اتفاق افتاده است که از یکی رسالت و از دیگری امامت به وجود آمده است. نخستین حادثه، نزول وحی بود که رسالت پیامبر گرامی اسلام ﷺ را در برداشت و دومین حادثه نیز در هجدهم ذیحجه سال دهم هجرت در مسیر بازگشت پیامبر گرامی اسلام از مراسم حجة الوداع اتفاق افتاد. در این روز بزرگ، رسول گرامی اسلام ﷺ به امر الهی در مسیر بازگشت از مراسم حج، در محلی به نام غدیر خم حضرت علی علیه السلام، را به عنوان وصی و جانشین بعد از خود به همگان معرفی نمودند. در حقیقت انتصاب حضرت علی (علیه السلام) به امامت در واقعه غدیر خم، ادامه رسالت مهم پیامبر گرامی اسلام بود. بنابراین روز غدیر و انتصاب امیرالمؤمنین (علیه السلام) به امامت به اندازه روز بعثت و رسالت نبی گرامی اسلام ﷺ اهمیت دارد.

در این درس ماجرای آن روز از زبان خورشید بیان می شود.

نکته : پیشنهاد می شود با توجه به پیمانهای بودن آموزش درس هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس در ماه ذی حجه یا یکی از روزهایی که به حضرت علی (علیه السلام) اختصاص دارد مثل روز تولد ایشان در ۱۳ رجب یا در یکی از اعیاد اسلامی، تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با واقعه غدیر خم
- ۲ آشنایی با عید غدیر و مراسم آن
- ۳ اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر
- ۴ مشارکت در برگزاری مراسم عید غدیر
- ۵ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

عید غدیر
جانشینی
ولایت

پیشنهادهایی برای تدریس

• می‌توانید برای شروع درس با همکاری گروهی از دانش‌آموزان در روز قبل از تدریس یا با همکاری اولیای آنها کلاس را تزئین کنید و روز بعد که دانش‌آموزان وارد کلاس می‌شوند با کلاسی تزئین شده روبرو شوند و در بدو ورود در صورت امکان یک شال سبز به آنها هدیه دهید و یا یک کارت تبریک و... و اجازه دهید که دانش‌آموزان علت را جویا شوند و سپس شما با خلاقیتی که دارید وارد موضوع این درس شوید.

• برای شروع درس می‌توانید از آنها بخواهید که بنویسند «عید غدیر خم برای ما مسلمانان روز بسیار با ارزشی است زیرا.....» و از نوشته‌های آنها نمایشگاهی ترتیب دهید.

• برای شروع می‌توانید از متن درس استفاده کنید. در این درس ماجرای عید غدیر خم از زبان خورشید بیان می‌شود.

• برای شروع می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید گزارشی از جشن عید غدیر در محله و خانواده خود تهیه کنند و به کلاس ارائه دهند و با استفاده از گزارش و یا خاطرهٔ بچه‌ها وارد متن درس شوید. خاطرات بچه‌ها می‌تواند به شما در تدریس این درس خیلی کمک کند. (تهیه گزارش می‌تواند با توجه به وضعیت و امکانات در هر مدرسه متفاوت باشد در بعضی از موارد امکان تهیهٔ فیلم، عکس و... وجود دارد و در بعضی فقط در قالب خاطره و یا نقاشی.... که هر کدام در جای خود به شما می‌تواند کمک کند.

• تمام فعالیت‌های کتاب در این درس می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

• در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان با واقعه غدیر خم بیشتر آشنا می‌شوند و مطالب درس را جمع‌بندی می‌کنند.

• در فعالیت همخوانی کنیم دانش‌آموزان با زبان شعر با واقعه غدیر خم آشنا می‌شوند. این فعالیت، ضمن ایجاد احساس خوشایند در دانش‌آموزان به تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب کمک می‌کند.

• در فعالیت گفت‌وگو کنید برای پاسخ به سؤال مطرح شده، دانش‌آموزان به این مطلب هدایت می‌شوند

که برای تعیین جانشین یک فرد، کسی که از بقیه به او نزدیک تر باشد، انتخاب می شود زیرا با کارها آشناست و می تواند به جای او کارها را با روال گذشته انجام دهد.

● **فعالیت ایستگاه فکر** با هدف برقراری ارتباط بین مفاهیم ارائه شده و دستیابی به مفاهیم جدید طراحی شده است. دانش آموزان در این بخش به اینکه جانشینی حضرت علی (علیه السلام) امری سابقه دار بوده، اشاره می کنند. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

● **معلمان گرامی** در فعالیت **ببین و بگو** از طریق تصویر خوانی و گفت و گو پیرامون اعمالی که در تصاویر ارائه شده به تعمیق مطالب آموزش داده شده به دانش آموزان نائل می شوند. تصاویر و آیات به فضائل حضرت علی (علیه السلام) به عنوان شایسته ترین فرد برای جانشینی، اشاره می کنند. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

● **فعالیت به کار ببندیم** با هدف ایجاد اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر و مشارکت در برگزاری مراسم آن طراحی شده است. ایجاد حال و هوای شاد و بانشاط در کلاس، به جهت برگزاری جشن های دینی و مذهبی، ترویج فرهنگ مناسب اجرای مراسم دینی و تمرین برنامه ریزی و همکاری در انجام یک کار دسته جمعی، از اهداف توجه به اعیاد اسلامی در کتاب درسی هدیه های آسمان است. از دانش آموزان بخواهید در گروه های خود برای روز عید غدیر جشنی با شکوه در مدرسه برنامه ریزی و اجرا کنند و وظایف هر نفر در گروه مشخص شود و در آخر از هر گروه بخواهید که برنامه های خود را بیان کنند. سعی کنید که از هر گروه یک برنامه انتخاب نمایید تا برنامه ها تکراری نباشند سپس از مجموع برنامه ها گروه های کلی نوشته و وظایف هر نفر با گروه مشخص شود. همچنین از آنها بخواهید با وسایل دور ریختنی یک کارت دعوت برای جشن تهیه کنند و نمونه های آنها را به صورت نمایشگاهی ارائه دهید. از همکاری اولیای مدرسه یا اولیای دانش آموزان برای اجرا شدن این جشن کمک بگیرید.

● **در فعالیت با خانواده** دانش آموزان با کمک خانواده و مراجعه به کتاب های مربوط به عید غدیر، پاسخ سؤال را پیدا می کنند. می توانید از دانش آموزان بخواهید (به عنوان یک تکلیف هدف دار) در مورد جشن عید غدیر در گروه های خود تحقیق کنند و گزارش خود را در صورت امکان به صورت تصویری مصاحبه، فیلم، اسلاید و... به کلاس گزارش دهند.

توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نمایندهای تحقق	سطوح عملکرد
معرفت‌های اسلامی	آشنایی با واقعه غدیرخیم - آشنایی با عید غدیر و مراسم آن - اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر - مشارکت در برگزاری مراسم	۹	- بیان واقعه غدیرخیم - معرفی عید غدیر - اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر - مشارکت در برگزاری مراسم	- واقعه غدیرخیم را به طور کامل توضیح می‌دهد. - عید غدیر را به عنوان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان معرفی می‌کند و ضمن اظهار اشتیاق در مراسم آن مشارکت می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن با مثال توضیح می‌دهد.
				- واقعه غدیرخیم را به طور کامل بیان می‌کند. - عید غدیر را به عنوان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان معرفی می‌کند و ضمن اظهار علاقه در مراسم آن شرکت می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
				- واقعه غدیرخیم را بیان می‌کند. - عید غدیر را به عنوان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان معرفی می‌کند و برای شرکت در آن علاقه نشان می‌دهد. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
نیازهای اجتماعی	توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس		- نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- با راهنمایی آموزگار واقعه غدیرخیم را بیان می‌کند. - با باری معلم عید غدیر را به عنوان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان معرفی می‌کند و برای شرکت در آن علاقه نشان می‌دهد. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

۱ ماجرای مطرح شده در فعالیت ایستگاه فکر در میان مورخان و مفسران به نام‌های یوم الدار؛ روزی که در خانه پیامبر جمع شدند، بدء الدعوة، آغاز دعوت و یَوْمُ الْإِنذار یاد شده است. جمع زیادی از مورخان و مفسران آن را نقل کرده‌اند.^۱ ماجرا از این قرار است که سه سال پس از آغاز رسالت پیامبر اکرم ﷺ، فرشته وحی نازل شد و فرمان خداوند را برای دعوت خویشاوندان و بستگان نزدیک به او ابلاغ کرد: **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ**: خویشاوندان نزدیک خود را انذار کن، وبال و پر [مهر و نرمی] خود را برای مؤمنان که از تو پیروی کرده‌اند، بهن کن، و اگر از تو نافرمانی کنند، بگو: من از آنچه شما انجام می‌دهید بیزارم.^۲ با نزول این آیه، پیامبر اکرم ﷺ خویشاوندان خود را دعوت کرد تا پیام خویش را ابلاغ کند. خطاب به خویشان خود فرمود: به خدا هیچ کس برای شما چیزی بهتر از آنچه من آورده‌ام، نیاورده است. بدانید که من خیر دنیا و آخرت را برای شما آورده‌ام... به خدایی که جز او خدایی نیست، من فرستاده او به سوی شما و همه مردم جهان هستم. ای عَشیره من! بدانید که شما مانند خفتگان بیدار می‌شوید و طبق کردار خود مجازات خواهید شد. بهشت جاودان پروردگار از آن نیکوکاران است و دوزخ از آن بدکاران. ای خویشاوندان! پروردگارم به من دستور داده که شما را به سوی او بخوانم. کدام یک از شما امروز دعوت مرا اجابت می‌کند و از من پشتیبانی می‌نماید، تا برادر و وصی و جانشین من باشد؟ کسی پاسخی نگفت. سکوت سنگینی بر جلسه حاکم شد. علی بن ابیطالب (علیه السلام) از میان قوم برخاست و گفت: ای رسول خدا! دعوت تو را اجابت نمودم و پشتیبان تو هستم. پیامبر گفته‌اش را سه بار تکرار کرد و جوابی از قوم نشنید. در هر سه مرتبه علی به پیامبر پاسخ مثبت داد. آنگاه پیامبر خطاب به حاضران گفت: این جوان، یعنی علی بن ابیطالب از این پس برادر و وصی و وارث من است، از او اطاعت کنید.

۲ در فعالیت ببین و بگو سه آیه و تصویر آمده که به عید غدیر، آیه ولایت و اتفاق امام علی (علیه السلام) در رکوع و شأن نزول سوره دهر یا سوره انسان اشاره دارند.

● بخشیدن انگشتر در حال رکوع و فضیلت آن برای علی (علیه السلام): از جمله آیاتی که به اتفاق اکثر مفسران و اهل حدیث درباره امام علی (علیه السلام) نازل شده است؛ آیه ولایت و اتفاق علی (علیه السلام) در رکوع است.^۳ در شأن نزول آیه از عبدالله بن عباس چنین نقل شده است که ابوذر غفاری گفت: روزی از روزها با رسول خدا ﷺ در مسجد

۱- ر. ک: الکامل فی التاریخ، ابن اثیر، ج ۲، ص ۲۷۸؛ السیره الحلبیه، حلبی، ج ۱، ص ۴۶۱؛ مسند، احمد حنبل، ج ۱، ص ۱۵۹؛ البدایه و النهایه، اسماعیل بن کثیر شامی، ج ۳، ص ۴۰؛ بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، ج ۱۸، ص ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۹۱ و ۲۱۴؛ مجمع البیان، طبرسی، ج ۷، ص ۲۰۶؛ الارشاد، شیخ مفید، ص ۲۹ و الطرائف فی معرفه مذاهب الطوائف، علی بن طلووس، ج ۱، ص ۲۰.

۲- سوره شعراء، آیه ۲۱۴

۳- سوره مائده، آیه ۵۵.

نماز می‌خواندم، سائلی وارد مسجد شد و از مردم تقاضای کمک کرد ولی کسی چیزی به او نداد، او دست خود را به آسمان بلند کرد و گفت: خدایا تو شاهد باش که من در مسجد رسول تو تقاضای کمک کردم ولی کسی جواب مساعد به من نداد. در همین حال علی (علیه السلام) که در حال رکوع بود با انگشت کوچک دست راست خود اشاره کرد سائل نزدیک آمد و انگشت را از دست آن حضرت بیرون آورد، پیامبر (صلی الله علیه و آله) که در حال نماز بود این جریان را مشاهده کرده هنگامی که از نماز فارغ شد. سر به سوی آسمان بلند کرد و چنین گفت: «خداوند! برادرم موسی از تو تقاضا کرد که روح او را وسیع گردانی و کارها را بر او آسان سازی و گره از زبان او بگشائی تا مردم گفتارش را درک کنند، و نیز موسی درخواست کرد هارون را که برادرش بود وزیر و یاورش قرار دهی و به وسیله او نیرویش را زیاد کنی و در کارهایش شریک سازی خداوند! من محمد پیامبر و فرستاده توام. سینه مرا گشاده کن و کارها را بر من آسان ساز از خاندانم علی را وزیر من گردان تا به وسیله او پشتم قوی و محکم گردد. ابوذر می‌گوید: هنوز دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) پایان نیافته بود که جبرئیل نازل شد. و به پیامبر (صلی الله علیه و آله) گفت بخوان، پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود چه بخوانم، گفت بخوان «انما ولیکم الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون الصلوة و یؤتون الزکوة و هم راکعون: سرپرست و رهبر شما تنها خدا است، و پیامبر او، و آنهایی که ایمان آورده‌اند و نماز را برپای دارند و در حال رکوع زکات می‌پردازند.»

● شأن نزول سوره دهر یا انسان از طرق مختلف نقل شده که گاهی در جزئیات با هم تفاوت دارند؛ ولی اساس و عصاره همه یکی است. این ماجرا در درس دهم پایه دوم با عنوان خانواده مهربان ارائه شده است. ۳ شایسته است که به پاس قدردانی از نعمت عظیم ولایت و عرض ادب به ساحت مقدس امیر المؤمنین علی (علیه السلام)، عید سعید غدیر را در خانواده و اجتماع، باشکوه فراوان برگزار نماییم و از برکات معنوی این روز عزیز بهره‌مند شویم. در بیان ائمه (علیهم السلام) برای این روز بزرگ اعمالی وارد شده است که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

● تبریک گفتن: حضرت امام رضا (علیه السلام)، می‌فرماید: «روز عید غدیر خم روز تهنیت گویی است. بعضی از شما به بعض دیگر تهنیت بگویند و هرگاه مؤمنی با برادرش برخورد کرد بگوید: الحمد لله الذی جعلنا من الممتسکین بولایة امیر المؤمنین و الائمة (علیهم السلام)».

● اظهار سرور و شادمانی: در وصف شیعه و شیعیان گفته شده است که به شادی ما ائمه شادند و به حزن ما محزون؛ و مسلم است که عید غدیر شادی بخش‌ترین عید ائمه است و شادمانی شیعه در این روز فرض است. از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است که فرمودند: «حقا که روز غدیر روز عید فرح و سرور است». همچنین از امیر المؤمنین علی (علیه السلام) نیز نقل شده است که ایشان فرمودند: «در روز عید غدیر اظهار فرح و شادمانی کنید و برادران مسلمان خود را نیز شاد گردانید.»

۱- نصرالدین، ایحی، کتاب المواقف، بیروت، دارالجلیل، چاپ اول، ۱۹۹۷م؛ ابن حجر هیثمی، احمد بن محمد، صواعق المحرقة،

بیروت، مؤسسه الرسالة، چاپ اول، ۱۹۹۷م، ص ۱۰۴

● **مصافحه کردن :** مصافحه یا دست دادن از آداب اسلامی است و در روز عید غدیر به آن تأکید بیشتری شده

است. امام علی (علیه السلام) می فرماید : «روز عید غدیر هنگامی که یکدیگر را ملاقات می کنید با هم مصافحه کنید.»

● **آراستن و پوشیدن لباس نو :** از دیرباز عیدها و جشن ها با نظافت، غبارزدایی، پیراستن و آراستن همراه بوده است و شیعیان باید این روش ها را برای عید غدیر نیز رعایت نمایند. چرا که حضرت امام رضا (علیه السلام) می فرماید : «روز غدیر، روز آراستن و زینت است. پس هر کس برای روز غدیر، زینت کند، خداوند هر خطای کوچک و بزرگ او را می آمرزد و فرشتگانی را به سوی او می فرستد، آنان نیکی های او را می نگارند و مراتبش را تا عید غدیر سال آینده بالا می برند. اگر او جان دهد، شهید مرده است و اگر زیست کند، خوشبخت زیسته است.» حضرت امام صادق (علیه السلام) نیز می فرماید : «یکی از وظایف روز غدیر این است که مؤمن تمیزترین و گرانقدرترین جامه های خویش را بپوشد.» پس چه زیبا خواهد بود که سر در منازل و اماکن عمومی تجارتي و اداری چراغانی شود تا شامل این پاداش بزرگ گردد.

● **استفاده از بوی خوش :** اسلام درباره به کارگیری بوی خوش و زدن عطر، بسیار سفارش کرده است. به خصوص در ایام عید سعید غدیر سفارش ویژه ای نسبت به این سنت خوب شده است. امام صادق (علیه السلام)، در پی وظایف مؤمن در روز غدیر فرمودند : «و مؤمن به اندازه توان و دست باز بودنش بوی خوش استعمال کند.»

● **پیمان اخوت و برادری :** از برنامه های اسلام ایجاد اخوت و برادری است. و به همین منظور پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بین مسلمانان مهاجرین و انصار پیمان برادری بست و با پیمان اخوت علی (علیه السلام) را با خویش برادر نمود و در برخی از زیارات که خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می خوانیم : «السلام علیک و علی اخیک علی بن ابیطالب (علیه السلام)» اشاره به همین برادری است. پیمان برادری و عقد اخوت بستن از اعمال وارده در روز غدیر است و صیغه مخصوصی دارد که در مفاتیح الجنان آمده است.

● **احسان و انفاق :** احسان و انفاق از دستورات ویژه اسلامی است اما در ایام بزرگی مثل عید غدیر بر آن تأکید بیشتری شده است. در سیره امام حسن (علیه السلام) است که ایشان روز عید غدیر مهمانی می داد و شخص امام علی (علیه السلام) نیز در آن مراسم شرکت می کردند.

● **صله رحم :** صله رحم از پسندیده ترین آداب اسلامی است و شرع مقدس اسلام بر این مطلب تأکید فراوان نموده است. اما در روز عید غدیر بر این نکته سفارش بیشتری شده است. امام صادق (علیه السلام) می فرماید : «از کارهایی که در روز عید غدیر مستحب است صله رحم است.»

● **دیدار با مؤمنان :** زیارت برادران مؤمن از سنت های مهم اسلامی است؛ لیکن در روز عید غدیر، دید و بازدید به عنوان یکی از شعائر مذهبی و ولایی بیشتر مورد سفارش قرار گرفته و پاداش افزون تری دارد. حضرت امام رضا (علیه السلام)، می فرماید : «هر کس که در روز غدیر به دیدار مؤمنی برود خداوند هفتاد نور در قبرش داخل کند و قبرش را بگستراند، و هر روز هفتاد هزار فرشته به زیارت قبرش آید و به او مژده بهشت دهد.

● **رفع حاجت مؤمنان** : رفع حاجت مؤمنان از جمله اعمالی است که اسلام برای آن ارزش خاصی قائل شده است و ائمه آن را از چند طواف برتر می دانند. در روز غدیر این عمل فضیلت بیشتری دارد. امام علی (علیه السلام) فرمودند : «کسی که مؤمنان را در روز عید غدیر تکفل کند نزد خدای متعال من ضامنش هستم که از کافر شدن و پریشان شدن در امان باشد.»

● **غسل کردن** : امام صادق (علیه السلام)، فرمودند : «هنگامی که روز غدیر فرا برسد باید در فراز آن [هنگام ظهر] غسل کرد.»

● **تشکیل اجتماع در روز عید غدیر** : ائمه (علیهم السلام) سفارش کرده اند که به جهت یادآوری مقام محمد (صلی الله علیه و آله) و خاندان او اجتماعات تشکیل بشود؛ و خود نیز از این گونه اجتماعات پیرا می داشتند.

● **دعا، روزه و عبادت** : روزه عید غدیر از مستحباتی است که مکرر به آن سفارش شده است. امیرالمؤمنین (علیه السلام)، در خطبه ای که در روز عید غدیر ایراد کردند فرمودند : «روژه عید غدیر از مستحباتی است که خداوند بدان فراخوانده است.» حضرت امام صادق (علیه السلام) می فرمایند : «بر شما لازم است که در روز عید غدیر برای سیاسگزاری از خداوند و ستودن او، روزه بگیرید.» امام صادق (علیه السلام)، درباره پاداش روزه عید غدیر فرموده اند : «روزه داشتن در روز عید غدیر پاداشی معادل روزه گرفتن در همه عمر دنیا را دارد.» و فرموده اند : «روزه داشتن روز عید غدیر خم، کفاره گناه شصت سال است.»

● **افطاری دادن** : از اعمالی که به انجام آن در روز عید غدیر سفارش شده است؛ افطاری دادن به روزه داران است. حضرت علی (علیه السلام) فرموده اند : «کسی که در شامگاه عید غدیر، به یک مؤمن افطاری بدهد، گویا یک میلیون نفر از پیامبران، شهیدان و صدیقان را افطاری داده است. حال چگونه است پاداش کسی که گروهی از مردان و زنان را افطاری دهد. و من ضامنم بر خدا که از کفر و فقر آسوده گردد و اگر در همان روز یا همان شب تا عید غدیر سال دیگر بمیرد، بر خداوند است پاداش او.

● **اطعام** : از سنت های مؤکد دیگر در روز عید غدیر پذیرایی از مؤمنان است. امام صادق (علیه السلام)، درباره یکی از وظایف عید غدیر فرموده اند : «و برادرانت را طعام ده.»

● **ابراز برائت** : روز غدیر روز بیزاری از کسانی است که با نپذیرفتن امامت حضرت علی (علیه السلام)، آشکارا با خدا و با پیامبر خدا مخالفت نمودند در دعا های این روز آمده است : «ما بیزاری می جوئیم از آن کس که از علی (علیه السلام) بیزاری جوید و دشمن داریم آن کس که علی (علیه السلام) را دشمن دارد.

● **ذکر صلوات** : حضرت رضا (علیه السلام) در وصف عید غدیر فرموده اند : «روز غدیر روز صلوات فرستادن فراوان بر محمد و آل محمد است.»

● **نماز و نیایش** : روز عید غدیر بهترین فرصت و موقعیت برای نیایش است؛ چرا که روز غدیر روز سپاس و ستایش به پیشگاه حضرت احدیت است. حضرت رضا (علیه السلام) می فرمایند : «روز غدیر روزی است که خداوند، بر توان کسی که او را نیایش کند، می افزاید.» و همچنین فرمودند : «روز غدیر روزی است که

دعا در آن مستجاب می‌گردد.» نماز عید غدیر دو رکعت است که باید در هر رکعت پس از حمد، ده مرتبه سوره توحید، ده مرتبه آیه الکرسی و ده مرتبه سوره قدر را خواند. وقت نماز نیم ساعت پیش از ظهر است و پاداش این نماز برابر است با صد هزار حج و صد ها هزار عمره؛ همچنین کسی که این نماز را بخواند، هر چه از خداوند بخواهد برآورده شود.

● **زیارت :** زیارت یکی از سنن سازنده اسلامی است چه از نزدیک چه از دور. زیارت یک پیوند معنوی بسیار قوی بین شیعه و مقدسات اوست. از جمله آنها زیارت حضرت علی (علیه السلام)، از دور و نزدیک است. امام رضا (علیه السلام) به پسرایی نصر فرمودند : «هر جا که باشی در روز عید غدیر در بارگاه امیرالمؤمنین، (علیه السلام)، حاضر باش. بی تردید، خداوند، گناهان شصت ساله هر مرد و زن مؤمن را می‌آمرزد و چند برابر آنچه در ماه رمضان، شب قدر و شب عید فطر از آتش آزاد ساخته در آن روز آزاد می‌سازد.»

● **خواندن دعای ندبه :** طبق مدارک معتبر خواندن دعای ندبه در چهار عید مستحب است؛ جمعه، فطر، قربان و غدیر. توجه به فرازهای این دعا بخصوص آن قسمت که در رابطه با غدیر و خلافت حضرت علی (علیه السلام)، می‌باشد ضروری است.

● **دلجویی و مهرورزی متقابل :** حضرت رضا (علیه السلام)، روز غدیر را «یوم التودد» خواندند؛ یعنی روز مهر ورزیدن. بنابراین در چنین روزی باید معتقدان به ولایت، غم را از دل دوستان حضرت علی (علیه السلام) به هر نحوی که مقدور باشد برطرف نمایند.

● **ایجاد زمینه‌های شادمانی :** عید غدیر یادآور بزرگ‌ترین و گرانقدرترین خاطره اسلام است خاطره استمرار رسالت پیامبر، (صلی الله علیه و آله)، با امامت علی، (علیه السلام). در چنین روزی نه تنها خود باید دلشاد باشیم بلکه باید زمینه شادمانی دیگر برادران ایمانی را هم فراهم سازیم. حضرت رضا (علیه السلام) می‌فرمایند : «[در روز غدیر] هر مرد و زن مؤمنی را شادمان سازید.»

● **گشاده دستی نسبت به خانواده :** یکی از دستورات اسلام ایجاد زمینه‌های لازم در جهت راحتی و آسایش خانواده است و به مناسبت عید غدیر تأکید بیشتری شده است. حضرت امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند : «[در روز غدیر] مرد باید برای خانواده خود گشایش بیشتری فراهم کند.»

● **هدیه دادن :** هدیه دادن و گرفتن با توجه به ضوابط شرعی کار پسندیده‌ای است و اثرات روانی خاصی مخصوصاً در کودکان و نوجوانان دارد و بهترین موقعیت هدیه دادن عید غدیر است. حضرت رضا، (علیه السلام)، عید غدیر را روز هدیه و بخشش می‌نامد و می‌فرمایند : «روز غدیر روز بخشش و هدیه دادن است.»

● **تحکیم بیعت با ولایت :** همان‌گونه که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بعد از نصب حضرت علی (علیه السلام) به امامت مسلمین به جماعت مسلمانان امر کرد که با او بیعت کنند، در سالروز آن حماسه جاوید، تجدید آن بیعت سفارش شده است.

۲ معلمان گرامی می‌توانند برای انجام فعالیت با خانواده، والدین را به شبکه جامع اطلاع رسانی غدیر به آدرس www.ghadeer.org ارجاع دهند.

درس ۱۰

در ساحل دجله

توضیحات درس

در درس «در ساحل دجله» تلاش شده در حد امکان دانش‌آموزان با ابعادی از شخصیت تابناک امام هادی (علیه السلام) در قالب سفرنامه زیارتی یکی از دانش‌آموزان، آشنا شوند و ضمن احساس علاقه و ادای احترام به امام هادی (علیه السلام) برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش کنند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت یا شهادت امام هادی (علیه السلام) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام هادی (علیه السلام) به عنوان امام دهم شیعیان
- ۲ احساس علاقه به امام هادی (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام هادی (علیه السلام)
- ۴ توانایی تفکر در حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

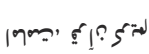

امام هادی (علیه السلام)
 دهمین امام
 سامرا
 دجله
 حاکمان عباسی
 متوکل

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای شروع، می‌توانید از متن درس استفاده کنید. با توجه به ساختار داستانی درس، از روش بارش فکری استفاده و درس را تدریس کنید.
- می‌توانید یک هفته قبل از تدریس این درس حدیثی از امام‌های (علیهم‌السلام) در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و از آنها بخواهید در آن مورد تحقیق کنند و نتیجه را به کلاس گزارش دهند. سعی کنید حدیث در رابطه با هدف درس باشد و سپس از آنها بخواهید که امام‌های (علیهم‌السلام) را در سه جمله معرفی کنند. یا از آنها بخواهید که بعد از آشنایی با امام‌های (علیهم‌السلام) نامه‌ای به امام‌های (علیهم‌السلام) بنویسند و در آن نامه هرچه می‌خواهند به ایشان بگویند.
- برای شروع تدریس می‌توانید از تصویر فردی که نیاز به کمک دارد استفاده کنید و از دانش‌آموزان بخواهید در این مورد داستانی بنویسند سپس از داستان آنها و ویژگی‌هایی که در داستان خود ذکر کرده‌اند استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید.
- فعالیت برایم بگو با هدف تقویت احساس علاقه به امام‌های (علیهم‌السلام) و اعمال و رفتار ایشان طراحی شده است.
- فعالیت بررسی کنید با هدف تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های (علیهم‌السلام) طراحی شده است.
- فعالیت ایستگاه فکر با هدف الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های (علیهم‌السلام) در زندگی روزمره طراحی شده است.
- فعالیت کامل کنید با هدف تقویت احساس علاقه و الگوگیری از امام‌های (علیهم‌السلام) و اعمال و رفتار ایشان طراحی شده است.
- فعالیت گفت‌وگو کنید با هدف آشنایی بیشتر با امام‌های (علیهم‌السلام) طراحی شده است.
- در فعالیت تدبیر کنیم دانش‌آموزان با توجه به حدیث می‌فهمند که اگر با عدم موفقیت‌ها برخورد درستی داشته باشیم، هر شکستی می‌تواند پله موفقیت بعدی باشد.
- فعالیت بگرد و پیدا کن با هدف آشنایی بیشتر با امام‌های (علیهم‌السلام) طراحی شده است.
- هدف فعالیت با خانواده بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی برای بروز رفتار دینی از طریق جست‌وجوی مصادیق تازه از مفاهیم با کمک و همفکری اعضای خانواده است.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
	- آشنایی با امام‌های علیهم‌السلام به عنوان امام دهم شعبان - احساس علاقه به امام‌های علیهم‌السلام و اعمال و رفتار ایشان	۱۰	- بیان ویژگی‌های امام‌های علیهم‌السلام به عنوان امام دهم شعبان - ابراز علاقه به امام‌های علیهم‌السلام و اعمال و رفتار ایشان	- نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌های امام‌های علیهم‌السلام را به طور کامل ذکر می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های علیهم‌السلام برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. - حدیث را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد.
	- تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های علیهم‌السلام - توانایی تفکر در پیام حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس		- تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان - درک مفهوم حدیث	- نمونه‌هایی از ویژگی‌های امام‌های علیهم‌السلام را ذکر می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های علیهم‌السلام برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در اغلب اوقات تلاش می‌کند. - حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را با مثال توضیح می‌دهد.
			قابل قبول	- نمونه‌ای از ویژگی‌های امام‌های علیهم‌السلام را ذکر می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های علیهم‌السلام برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. - حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
			نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- با کمک آموزگار چند نمونه از ویژگی‌های امام‌های علیهم‌السلام را ذکر می‌کند. - با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های علیهم‌السلام برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. - به کمک آموزگار حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

دانستنی‌های معلم

مهم‌ترین زیارتگاه شهر سامرا مرقد مطهر دو امام همام یعنی حضرت امام هادی (علیه السلام) و فرزند برومندشان امام حسن عسکری (علیه السلام) است که دارای حرم و بارگاهی مجلل با گنبدی طلایی بود که در سوم اسفند ۸۴ تروریست‌ها در جنایتی هولناک در شهر سامرا اقدام به تخریب آن کردند که با گذشت چند سال از آن واقعه همچنان این اقدام بر قلب و دل‌های شیعیان، دوستداران و عاشقان اهل بیت (علیهم السلام) سنگینی می‌کند.

درس ۱۱

سرو سربلند سامرا

توضیحات درس

در درس «سرو سربلند سامرا» تلاش شده در حد امکان دانش‌آموزان با ابعادی از شخصیت تابناک امام حسن عسکری (علیه السلام) آشنا شوند و ضمن احساس علاقه و ادای احترام به امام یازدهم برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش نمایند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت یا شهادت امام حسن عسکری (علیه السلام) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام حسن عسکری (علیه السلام) به عنوان امام یازدهم شیعیان
- ۲ احساس علاقه به امام حسن عسکری (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری (علیه السلام)
- ۴ توانایی تفکر در پیام حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

امام حسن عسکری (علیه السلام)
 یازدهمین امام
 سامرا
 عسکر
 عباسیان

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای تدریس می‌توانید از بیان ویژگی‌های رفتاری امام که در درس آمده است به صورت تصویری یا به صورت کارتهایی که در آن کلماتی مانند عبادت، ساده‌زیستی، دانش، مهربانی، احترام به اهل دانش، سخت‌کوشی، بردباری و... نوشته شده آغاز کنید و یا داستانی از امام عسکری (علیه السلام) در این زمینه بگویید و یا نمایشی اجرا شود و یا از طریق کارت‌ها بخواهید مواردی که می‌دانید و یا خاطره‌ای دارند بنویسند و به کلاس ارائه دهند. از گفته‌ها و نوشته‌های بچه‌ها استفاده کنید و با توجه به ویژگی‌هایی که گفته شد وارد درس شوید و بگویید که تمام این خصوصیات در امام جمع است و سپس از آنها سؤال کنید که آیا در بین شما و اعضای خانواده افرادی را می‌شناسید که یکی از این ویژگی‌ها در آنها وجود داشته باشد. شاید در بعضی از موارد چند ویژگی وجود داشته باشد از این موقعیت استفاده کنید و به آنها بگویید ما هم می‌توانیم به راحتی مانند امام عسکری (علیه السلام) باشیم و مانند او زندگی کنیم.

• برای شروع تدریس می‌توانید از فعالیت با خانواده استفاده کنید و با نشان دادن تصاویر از دانش‌آموزان بخواهید که این فعالیت را در منزل با کمک بزرگ‌ترها کامل کنند. با این روش قبل از تدریس این درس دانش‌آموزان با امام حسن عسکری (علیه السلام) آشنا می‌شوند. یا شاید در بین بچه‌ها افرادی باشند که به این مکان رفته باشند و خاطراتی را به یاد آورند و در اختیار دوستانشان قرار دهند. در این فعالیت با جمع‌آوری اطلاعاتی در مورد زندگی امام حسن عسکری (علیه السلام) دانش‌آموزان آشنایی نسبی پیدا می‌کنند و بعد وارد موضوع درس می‌شوند. بخش اول این فعالیت سه تصویر از مهم‌ترین زیارتگاه شهر سامرا یعنی مرقد مطهر دو امام همام، حضرت امام هادی (علیه السلام) و فرزند برومندشان امام حسن عسکری (علیه السلام) ارائه شده است. تصویر اول که دارای حرم و بارگاهی مجلل با گنبدی طلایی می‌باشد مربوط به قبل از تخریب است و تصویر دوم مربوط به تخریب مرقد مطهر است که در سوم اسفند ۱۳۸۴ تروریست‌ها در جنایتی هولناک در شهر سامرا به آن اقدام کردند و تصویر سوم به مرقد مطهر پس از بازسازی اشاره می‌کند.

• فعالیت برایم بگو با هدف آشنایی بیشتر با امام حسن عسکری (علیه السلام) به عنوان امام یازدهم شیعیان و تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان طراحی شده است.

• فعالیت گفت‌وگو کنید با هدف آشنایی بیشتر با امام حسن عسکری (علیه السلام) و تقویت احساس علاقه به اعمال و رفتار ایشان طراحی شده است.

• فعالیت تدبر کنیم با هدف الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری (علیه السلام) در زندگی روزمره طراحی شده است. دانش‌آموزان با توجه به حدیث به مثبت‌اندیشی تشویق می‌شوند تا سعی کنند در ارتباطات نقاط مثبت را ببینند.

• فعالیت کامل کنید با هدف تقویت احساس علاقه و الگوگیری از امام حسن عسکری (علیه السلام) و اعمال و

رفتار ایشان طراحی شده است.

● فعالیت ایستگاه فکر با هدف آشنایی بیشتر با امام حسن عسکری (علیه السلام) و تقویت احساس علاقه و الگوگیری از ایشان طراحی شده است. انتظار می رود دانش آموزان در این فعالیت به این موضوع اشاره کنند که آشنایی پیامبران و ائمه اطهار با زبان های مختلف، به دلیل دارا بودن علم الهی آنها است؛ به این معنا که به منبع اصلی علم (خداوند) متصل هستند و علم خود را مستقیم از ایشان دریافت می کنند. ما معتقدیم که امام بر اساس علم الهی خود با این زبان ها آشنا است؛ نه اینکه در کلاسی شرکت کرده و اینها را آموخته باشد یا اینکه اینها را از شخص دیگری شنیده و یاد گرفته باشد. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

ارزشیابی

نکته مهم: معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

عنوان کارنامه		اهداف کلی		شماره درس		نشانه‌های تحقق		سطوح عملکرد	
امامت، قرآن کریم		- آشنایی با امام حسن عسکری علیه السلام به عنوان امام یازدهم شیعیان - احساس علاقه به امام حسن عسکری علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری علیه السلام - توانایی تفکر در پیام حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس		۱۱		- بیان ویژگی‌های امام حسن عسکری علیه السلام به عنوان امام یازدهم شیعیان - ابراز علاقه به امام حسن عسکری علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری علیه السلام - درک مفهوم پیام حدیث		- نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌های امام حسن عسکری علیه السلام را به طور کامل ذکر می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری علیه السلام ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. - حدیث را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می‌دهد. - نمونه‌هایی از ویژگی‌های امام حسن عسکری علیه السلام را ذکر می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری علیه السلام ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در اغلب اوقات تلاش می‌کند. - حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را با مثال توضیح می‌دهد. - نمونه‌ای از ویژگی‌های امام حسن عسکری علیه السلام را ذکر می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری علیه السلام ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. - حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. - با کمک آموزگار چند نمونه از ویژگی‌های امام حسن عسکری علیه السلام را ذکر می‌کند. - با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری علیه السلام ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. - به کمک آموزگار حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.	
								خیلی خوب	قابل قبول
								خوب	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانشتنی‌های معلم

در مورد آشنایی پیامبران و ائمه اطهار با زبان‌های مختلف در منابع روایی شیعه چنین آمده است: ابوبصیر گوید: به امام موسی کاظم (علیه السلام) گفتم: قربانت، امام به چه نشانه‌ای شناخته می‌شود؟ امام کاظم (علیه السلام) در پاسخ فرمود: «به چند خصلت:

- ۱ با چیزی که از پدر درباره او [مانند نصّ بر او و سپردن علم امامت به او] اشاره دارد تا دلیل امامت باشد.
 - ۲ هر چه از او پرسند جواب گوید و اگر در برابر او خاموش نشینند او خود آغاز سخن کند.
 - ۳ می‌تواند از آینده خبر دهد.
 - ۴ با مردم جهان به هر زبانی می‌تواند سخن کند و اهل هر زبانی می‌تواند با او بدون مترجم گفتگو کند.
- سپس فرمود: هر که این خصال را ندارد امام نیست.^۱
- با توجه به این روایت باید توجه داشت:
- پیامبران و ائمه اطهار (علیهم السلام) دارای علم الهی هستند، به این معنا که به منبع اصلی علم که خداوند است متصل بوده و علوم خود را از خدا دریافت می‌کنند. بنابراین، زبان‌های مختلف در صورت پیش آمدن موقعیتی که نیاز به بیان آن بوده، مورد استفاده قرار گرفته است.

۱- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، محقق و مصحح: غفاری، علی اکبر، آخوندی، محمد، ج ۱، ص ۲۸۵، دار الکتب الإسلامية، تهران، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق؛ مجلسی، محمد باقر، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، محقق و مصحح: رسولی، سید هاشم، ج ۳، ص ۲۰۸، دارالکتب الإسلامية، تهران، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق

درس ۱۲

خورشید پشت ابر

توضیحات درس

آشنایی با حضرت «مهدی» علیه السلام و مطرح کردن نام و نقش و اثر او در جهان هستی و جهان اسلام، وظیفه فرد و گروه خاصی نیست؛ زیرا «مهدویت» اصلی عمیق و ریشه‌دار از اصول اسلامی به‌شمار می‌رود. «انتظار فرج» و درخواست ظهور حضرت، توصیه و ترغیب شد تا مؤمنین همواره چشم به راه او باشند و این تشویق تحقق همان پیوستگی روحی و وابستگی منتظران با رهبرشان است.

دانش‌آموزان دوره ابتدایی در موضوع امامت به ترتیب از پایه دوم در هر پایه با مشخصات و نمونه‌هایی از زندگی و رفتار سه امام آشنا شده‌اند. در این درس با ماجرای تولد امام مهدی علیه السلام و مشخصات ایشان به‌عنوان دوازدهمین پیشوا و امام زنده که در غیبت به سر می‌برد، آشنا می‌شوند. به‌دانش‌آموزان در این درس یادآوری می‌شود که امام زمان علیه السلام، به شیعیان توجه دارند و اگر چه ایشان ظاهر نیستند، ولی حاضر هستند؛ به‌همین دلیل امکان کمک گرفتن از ایشان در کارها وجود دارد.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت امام زمان علیه السلام (نیمه شعبان) یا روزهایی که مصادف با آغاز امامت ایشان است (نهم ربیع‌الاول) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام مهدی علیه السلام، به عنوان دوازدهمین امام شیعه
- ۲ آشنایی با مشخصات امام زمان علیه السلام
- ۳ آشنایی با داستان تولد حضرت مهدی علیه السلام
- ۴ احساس علاقه به امام زمان علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان
- ۵ تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان علیه السلام
- ۶ آگاهی یافتن به زنده بودن حضرت مهدی علیه السلام، و اینکه ایشان امام زمان ما است که در غیبت به سر می‌برد
- ۷ درک و فهم نسبت به توجه و کمک امام زمان علیه السلام به شیعیان

مفاهیم کلیدی

امام زمان علیه السلام

دوازدهمین امام

حضرت مهدی علیه السلام

غیبت

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای تدریس می‌توانید از فعالیت همخوانی کنیم آغاز کنید. دانش‌آموزان را آماده کنید که شعر را با آهنگ و لحن خاصی برای گروه‌های دیگر اجرا کنند. به دنبال آن از بچه‌ها بخواهید که معنی شعر را بیان کنند. هرچه می‌خواهند بگویند قرار نیست معنی خاصی از شعر داشته باشند در حد خودشان کافی است. جمع‌بندی معنی شعر و آنچه که برداشت کرده‌اند می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.
 - می‌توانید به دانش‌آموزان بگویید که به تقویم مراجعه و روز تولد امام زمان علیه السلام را پیدا کنند و بگویند چه روزی است و آیا اطلاعاتی از ایشان دارند یا خیر؟ اجازه دهید تا آنها خاطرات و صحبت‌های خودشان را بیان کنند و از آنها سؤال کنید اگر این جمعه بیاید شما چه کار می‌کنید....
 - در صورت امکان، با دادن یک شاخه گل زرگس یا تصویر آن در بدو ورود دانش‌آموزان به کلاس و ایجاد پرسش از علت دادن گل به آنها به خصوص گل زرگس ایجاد انگیزه کنید.
 - می‌توانید در یک برگه بنویسید «شاید این جمعه بیاید شاید» و آن را در پاکت نامه بگذارید و به دانش‌آموزان بدهید و بخواهید که در این مورد تحقیق کنند.
 - می‌توانید قبل از تدریس این درس برخی از خصایص و ویژگی‌های امام زمان علیه السلام را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و بخواهید در مورد فردی که مورد نظر است، اطلاعاتی جمع‌آوری کنند.
- به‌طور مثال:

اسم پدرشان حسن علیه السلام است

ایشان زمین را پر از عدل و داد می‌کنند پس از آنکه پر از ظلم و ستم شده باشد.

گذشت روزگار ایشان را پیر نمی‌کند.

ولادتش پنهانی است.

نهمین فرزند از فرزندان امام حسین علیه السلام است.

و

● در فعالیت برایم بگو دانش آموزان مطالب درس را جمع بندی می کنند. برای پاسخ به دلیل تشبیه امام زمان علیه السلام به «خورشید پشت ابر» و شباهت های میان این دو می توان گفت اگر چه نورافشانی خورشید از پشت ابر، کمتر خواهد بود؛ اما اولاً ابر گرفتگی فقط یکی از منافع آفتاب یعنی نورافشانی را کاهش می دهد، نه اینکه آن را از بین ببرد، ثانیاً خورشید منافع فراوانی دارد از جمله گرما و حرارت، که از پشت انبوه ابر غلیظ نیز به زمین می رسد؛ باد و باران، رویدن گیاهان و امثال آن از برکت تابش خورشید است و ابر گرفتگی در آن اثر مهمی ندارد؛ به همت ترتیب آثار وجودی امام زمان علیه السلام از جهات گوناگون موجب آرامش و امنیت برای ساکنان زمین بوده، موجب دلگرمی می شود و هر نوع یأس و نومیدي را از معتقدان به حضرتش دور می کند و آنها را به آینده ای روشن و ارزشمند امیدوار می سازد. به عبارت دیگر وجود امام، نقطه اتکایی است برای بندگان خدا که در هنگام مواجهه با حوادث هولناک، به وی پناه ببرند و به عنوان پناهگاهی چاره ساز و آرام بخش از وجود امام منتفع گردند و به تلاش و کوشش خویش در راستای نیل به اهداف الهی و اسلامی ادامه دهند. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

● دانش آموزان در فعالیت بگرد و پیدا کن ضمن آشنایی با چهار لقب مشهور امام زمان علیه السلام یعنی قائم، مهدی، ولی عصر و منصور و معانی آنها، با رنگ کردن جدول به عدد ۱۲ که اشاره به دوازدهمین امام است، می رسند.

● دانش آموزان در فعالیت کامل کنید با پر کردن خانه های جدول، به رمز آنکه نام پدر بزرگوار امام زمان علیه السلام است، دست می یابند.

● دانش آموزان در فعالیت بررسی کنید ضمن آشنایی با ویژگی های امام زمان علیه السلام، به شباهت ایشان از جهت تولد مخفیانه با حضرت موسی علیه السلام، طول عمر با حضرت نوح علیه السلام و زیبایی چهره با حضرت یوسف علیه السلام آگاهی می یابند و برخی شباهت از جمله طول عمر حضرت برای آنها تبیین می شود.

● هدف از انجام فعالیت به کار بستیم تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم براساس کاربست آموخته ها در موقعیت جدید است. یکی از موارد مهم دینی که مسلمانان وظیفه دارند آن را انجام دهند، عهد بستن با امام زمان علیه السلام به معنای تجدید کردن تمام اعتقادات و اطاعت، یاری، دفاع و حمایت از ایشان و التزام قلبی و رفتاری به این عهد تا هنگام مرگ است. اهمیت عهد بستن با امام زمان علیه السلام این است که با امام حی و حاضرمان بیعت می کنیم. خواندن دعای عهد در هر روز صبح هم به همین منظور است.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
۱۲	- آشنایی با ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان علیه السلام، به عنوان امام دوازدهم شیعیان - آشنایی با داستان تولد حضرت مهدی علیه السلام - آگاهی از زنده بودن حضرت مهدی علیه السلام و غیبت ایشان - احساس علاقه به امام زمان علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان علیه السلام - آگاهی از توجه و کمک امام زمان علیه السلام به شیعیان	۱۲	- بیان ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان علیه السلام، به عنوان امام دوازدهم شیعیان - بیان داستان تولد حضرت مهدی علیه السلام - ذکر زنده بودن حضرت مهدی علیه السلام و غیبت ایشان - اظهار علاقه به امام زمان علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان علیه السلام - ذکر توجه و کمک امام زمان علیه السلام به شیعیان	- ضمن بیان داستان تولد حضرت مهدی علیه السلام، نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان علیه السلام را به عنوان امام دوازدهم شیعیان بیان می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام زمان علیه السلام، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. - ضمن ذکر زنده بودن حضرت مهدی علیه السلام و غیبت ایشان، درباره توجه و کمک امام زمان علیه السلام به شیعیان توضیح می‌دهد.
				خیلی خوب
				خوب
				قابل قبول
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانشتنی‌های معلم

۲ آیت الله جوادی آملی در باب دلیل تشبیه امام زمان علیه السلام به «خورشید پست ابر» و شباهت‌های میان این دو، می‌فرماید: «تشبیه امام به آفتاب و تشبیه غیبت امام به واقع شدن آفتاب پست ابر لطایف بسیاری در بردارد:

● خورشید در منظومه شمسی مرکزیت دارد و کرات و سیارات به دور او در حرکت‌اند، چنان‌که وجود گرمای حضرت حجت علیه السلام در نظام هستی مرکزیت دارد: بی‌قائه بقیت الدنیا و بیمنه رزق الورا و بوجوده ثبتت الأرض والسماء.

● خورشید در این مجموعه، منافع فراوانی دارد: ایجاد جاذبه، که مایه ثبات و بقای نظام است؛ گرما و حرارت، که از پست انبوه ابر غلیظ نیز به زمین می‌رسد؛ باد و باران، رویدن گیاهان و امثال آن از برکت تابش خورشید است و ابر گرفتگی در آن اثر مهمی ندارد. بله، نور افشانی از پست ابر، کمتر خواهد بود. بدین ترتیب ابر گرفتگی فقط یکی از منافع آفتاب – آن‌هم در برخی نقاط – را تقلیل می‌دهد، نه اینکه از بین ببرد.

● ابر، هرگز آفتاب را نمی‌پوشاند بلکه ما را می‌پوشاند، در نتیجه ما را از دیدن آن محروم می‌کند، نه آنکه در منفعت‌رسانی آن خلل ایجاد کند. چگونه می‌توان گفت کسی که عالم وجود در قبضه قدرت اوست و می‌تواند هر لحظه‌ای در هر جا حضور داشته باشد، غایب است؟

● آفتاب، لحظه‌ای از نورافشانی غفلت نمی‌کند. هر کس به اندازه ارتباطی که با خورشید دارد از نور آن بهره می‌برد و اگر بتواند همه موانع را کنار بزند و در برابر آفتاب بنشیند بهره کاملی می‌برد. چنان‌که حضرت ولی عصر علیه السلام مجرای فیض الهی است و از این جهت فرقی بین بندگان خدا نمی‌گذارد؛ لیکن هر کس به اندازه ارتباط خود مستفیض می‌شود.

● اگر این آفتاب پست ابر هم نباشد شدت سرما و تاریکی، زمین را غیر قابل سکونت خواهد کرد. اگر وجود گرمای آن حضرت در پس پرده غیبت نباشد سختی‌ها و تنگی‌های معیشت و کینه‌توزی دشمنان مجالی به شیعه نمی‌دهد. آن حضرت در توقیع مبارک خود به مرحوم شیخ مفید رحمته الله نوشته‌اند: ما در مراعات حال شما سهل‌انگار نیستیم و هرگز شما را فراموش نمی‌کنیم و گرنه سختی‌ها و تنگناهای فراوانی به شما می‌رسید و دشمنان، شما را نابود می‌کردند^۱.

۱- عصاره خلقت درباره امام زمان علیه السلام برگرفته از آثار آیت الله عبدالله جوادی آملی، ص ۸۵.

درس ۱۳

کوچک‌های بزرگ

توضیحات درس

در فرهنگ اسلامی جایگاه انسان به عنوان یک شخص مسئول و امانت‌دار معرفی شده است. چنین انسانی باید در زندگی خود مقتصد باشد، «اقتصاد» یعنی میانه‌روی، اعتدال و حساب و کتاب را در زندگی رعایت کردن. چنین انسانی از استفاده نامطلوب و زیاده‌روی در امکانات و امانات الهی که در اختیار او است، گریزان است. دستور اسلام، استفاده کردن بهینه از نعمت‌ها است.

در درس «کوچک‌های بزرگ» تلاش شده از نمونه‌های محسوس و ملموس در زندگی روزمره دانش‌آموزان به عنوان مصادیقی در جهت معرفی اسراف استفاده شود. مواردی که به نظر کوچک می‌آیند ولی در واقع بسیار بزرگ هستند.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با مفهوم اسراف و روش‌های پرهیز از آن
- ۲ تقویت نگرش منفی نسبت به اسراف
- ۳ تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی
- ۴ آشنایی با معانی و مصادیق اسراف
- ۵ آشنایی با فواید پرهیز از اسراف
- ۶ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

اسراف

صرفه‌جویی

مصرف درست

پیشنهادهایی برای تدریس

● برای تدریس بعضی از درس‌ها پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزی کنید شاید لازم باشد از اول سال آغاز کنید تا زمینه‌ها را فراهم کنید تا بتوانید آن درس را به‌خوبی تدریس کنید. برای این درس خیلی خوب است که روزی که کتاب‌های درسی در کلاس داده می‌شود از آنها بخواهید که کتاب‌های خود را جلد کنند و روی هر جلد کتاب خود عکس یک درخت را بکشند و سپس از آنها سؤال کنید که آیا می‌توان راهی پیدا کرد که هر سال میلیون‌ها جلد کتاب چاپ نشود؟ و آیا کتاب‌های درسی شما جزء اموال عمومی هستند یا خصوصی؟ به آنها بگویید که آیا می‌دانید هر سال آموزش و پرورش باید میلیون‌ها جلد کتاب چاپ کند و اگر هر سال کتاب را درست نگه دارید و به سال بعدی‌ها بدهید، در چاپ میلیون‌ها کتاب صرفه‌جویی خواهد شد و لازم نیست که درختان زیادی برای این مسئله قطع شوند. می‌توانید در مورد اینکه کاغذ از چه چیزی درست می‌شود یک کار تحقیقی بدهید و سپس از متن بالا استفاده و جمع‌بندی کنید. حتی می‌توانید این درس را در اوایل سال تدریس کنید تا دانش‌آموزان به اهمیت این موضوع مهم زودتری ببرند و در مصرف کاغذ، مداد و... صرفه‌جویی کنند.

● می‌توانید در شروع درس از آنها بخواهید که در گروه‌های خود بنویسند که اموال عمومی چه چیزهایی هستند؟ از گفته‌های آنها استفاده کنید و آنها را هدایت کنید تا آنچه در مدرسه استفاده می‌کنند را مورد توجه قرار دهند و بگویند نسبت به آنها چه وظایفی دارند و در یک برگه آنها را نوشته و به کلاس خود نصب کنند. می‌توانید در انجام این فعالیت آنها را برای مشاهده به قسمت‌های مختلف در مدرسه ببرید و به آنها بگویید که آنچه را که می‌بینند و فکر می‌کنند که جزء اموال عمومی است یادداشت کنند و علت آن را نیز بیان کنند. بازدید از تمام مدرسه به آنها کمک می‌کند که هدف این درس کاملاً در ذهن دانش‌آموزان شکل بگیرد. سپس آنها را هدایت کنید که به عنوان تکلیف آنچه را که از مسیر مدرسه تا خانه می‌بینند که جزء اموال عمومی است یادداشت و نحوه استفاده از آن را بیان کنند.

● یک روز قبل از تدریس برنامه‌ای را به آنها بدهید که ساعت هر کدام از برنامه‌ها در آن مشخص شده باشد. آن روز با تأخیر وارد کلاس شوید آنها حتماً به شما خواهند گفت که مقداری از ساعت رفته و ما نمی‌توانیم به طور کامل طبق برنامه‌ریزی پیش برویم. از آنها سؤال کنید که آیا زمان تلف شده هم اسراف است؟ بگذارید تا دانش‌آموزان در این رابطه صحبت کنند تا خود بفهمند که باید در استفاده از زمان و وقت صرفه‌جویی کرد و نباید اسراف کنیم.

● نمایشگاهی ترتیب دهید تا دانش‌آموزان از وسایل دور ریختنی خود استفاده کنند و وسایلی را که درست کرده‌اند در نمایشگاه ارائه دهند آنها می‌توانند با هدایت و راهنمایی شما وسایلی را درست کنند که بتوانند آنها را به فروش بگذارند.

● با توجه به ساختار داستانی درس می‌توانید از موضوع داستان استفاده کنید و توسط گروهی از دانش‌آموزان نمایشی اجرا کنید و بعد از نمایش از دانش‌آموزان بخواهید در مورد موضوع داستان صحبت کنند؛ با این روش می‌توانید وارد درس شوید.

● تمام فعالیت‌های درس هر کدام به تنهایی می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس این درس باشد.
 ● دانش‌آموزان در فعالیت برایم بگو با مصادیق دیگری از اسراف آشنا می‌شوند.
 ● در فعالیت گفت‌وگو کنید برای پاسخ به سؤال مطرح شده، دانش‌آموزان را به اسراف آب در آبخوری‌ها و دستشویی‌ها، استفاده بی‌مورد از کاغذ و گچ و وقت و... راهنمایی کنید.

● در فعالیت تدبیر کنیم دانش‌آموزان علاوه بر اسراف در مسائل مادی به اسراف در زمینه‌های معنوی مثل وقت و نیروی بینایی اشاره می‌کنند. از معلمان گرامی انتظار می‌رود بر مفهوم مصرف کردن بجا و به‌اندازه تأکید داشته باشند تا دانش‌آموزان فکر نکنند در تعطیلات جمعه یا تابستان چون درس و مدرسه ندارند پس مجاز هستند که برای بازی و... بدون محدودیت زمان بگذارند. برای آشنایی بیشتر با مفهوم درست مصرف کردن به مطالبی که در دانستنی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

● معلمان گرامی دانش‌آموزان را در فعالیت ببین و بگو هدایت کنند تا در این فعالیت از طریق تصویرخوانی و گفت‌وگو پیرامون تصاویر به تعمیق مطالب آموزش داده شده نائل شوند.

● در فعالیت بررسی کنید بر مفهوم بجا و به‌اندازه مصرف کردن هر چیز تأکید شود تا دانش‌آموزان فکر نکنند در تعطیلات جمعه یا تابستان چون درس و مدرسه ندارند پس مجاز هستند که برای بازی و... بدون محدودیت زمان بگذارند؛ به عبارت دیگر اگر چیزی زیاد هم بود ما مجاز به استفاده نادرست نیستیم. بنابراین اسراف فقط در کمبودها نباید مطرح شود بلکه اسراف در هر زمان و مکانی و چیزی نادرست است. مطالب تکمیلی در دانستنی‌های معلم ارائه شده است.

● در فعالیت با خانواده موارد اسراف در خانه مورد توجه قرار گرفته است. در این بخش دانش‌آموزان پس از توجه به امور مختلف در خانه، مصادیق اسراف را پیدا و پیشنهادهایی برای رفع آن ارائه می‌کنند.

ارزشیابی

نکته مهم: معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

عنوان کارنامه		اهداف کلی		شماره درس		نشانه‌های تحقق		سطوح عملکرد	
اخلاق و آداب اسلامی، قرآن کریم		آشنایی با مفهوم اسراف		۱۳		بیان مفهوم اسراف		خیلی خوب	
		آشنایی با مصادیق اسراف				معرفی مصادیق اسراف			
		آشنایی با روش‌های پرهیز از اسراف				بیان روش‌های پرهیز از اسراف		خوب	
		تقویت نگرش منفی نسبت به اسراف				بیان فواید پرهیز از اسراف			
		آشنایی با فواید پرهیز از اسراف				تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی			
توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی		۱۳		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی		قابل قبول	
		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی				تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی			
		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی				تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی			
تلاش بیشتر		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی		۱۳		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی		نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	
		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی				تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی			
		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی				تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی			

دانشتنی‌های معلم

۱ واژه اسراف از ریشه «سرف» و در لغت به معنی «تجاوز کردن و از حد گذشتن در هر کاری است که انسان انجام دهد» و در اصطلاح نیز به همین معنای عام استعمال می‌شود. یعنی به هر گونه زیاده‌روی در کمیت و کیفیت و بیهوده‌گرایی و اتلاف و مانند آن اطلاق می‌شود. در اسراف، مصرف کم و زیاد مورد نظر نیست بلکه منظور، مصرف بیجا و غیرمتعارف است، به تعبیر دیگر «اسراف» آن است که مال یا نعمت در غیر مورد خودش مصرف شود، هر چند کم باشد ولی اگر در مورد خاص خود صرف شود «اسراف» نیست، هر چند زیاد باشد.

۲ اسراف در مصرف، به گونه‌های مختلف نمایش داده می‌شود، از جمله:

- تضييع و اتلاف هرگونه شیء قابل استفاده.
- بدون استفاده گذاشتن هرگونه سرمایه.
- مصرف اشیا به نحوی که فایده مادی یا معنوی به بار نیآورد.
- مصرف بیش از میزان درآمد به نحوی که در شأن فرد نباشد؛ مانند خرید وسایل تزئینی برای کسی که توان تأمین معاش خود را ندارد؛ از همین رو امام صادق (علیه السلام) کسی را که برای مصرف بیش از درآمد خود، دست نیاز به سوی دیگران دراز کند، مسرف خوانده است.
- مصرف بیش از حد و افزون بر نیاز؛ مانند پرخوری.

افزون بر این موارد، هرگونه مصرف سرمایه در راه گناه نیز از دیدگاه دینی مصداق اسراف شمرده می‌شود.

۳ عوامل و ریشه‌های اسراف: در شکل‌گیری اسراف، عوامل متعددی تأثیر دارند، از جمله شهوت‌پرستی، غفلت از یاد خدا، روحیه ناسپاسی و کفران نعمت، خودکامگی، استعمار و سیطره‌جویی، عجب و خودبینی، ضعف باورهای دینی، کمبود شخصیت، ناآگاهی، طغیان و خود بزرگ بینی، ثروت‌های بادآورده، احساس بی‌نیازی، فساد اخلاقی، واگذاری مدیریت به افراد غیرمتخصص، تربیت مسرفانه در خانواده، عرضه نامرغوب اجناس، ارزان بودن بهای انرژی و سرمایه‌های ملی و... .

۴ راهکارهای پرهیز از اسراف

الف) آشنایی با پیامدهای زیان بار اسراف از جمله نابودی منابع مادی و معنوی، ارتکاب گناه، نابودی زمینه رشد و هدایت، خشم خداوند، محرومیت از رزق، اجابت نشدن دعا و... .

ب) تقویت ایمان و ارزش‌های اخلاقی از طریق دوام یاد خدا و انجام واجبات و مستحبات، اندیشیدن و کسب معرفت بیشتر و خودسازی

ج) نظارت همگانی

د) توجه به نقش خانواده

- ه) دوری خواص از زندگی اشرافی
- و) معرفی الگوهای صرفه‌جویی و قناعت
- ز) اصلاح معیارهای رقابت
- ح) اصلاح الگوی مصرف

از دیگر راهکارهای مقابله با اسراف، می‌توان به تقویت عزت نفس، آگاهی دادن به مردم در زمینه پیامدهای اسراف، علاج خودبزرگ‌بینی، تعدیل ثروت‌های کلان از راه‌های شرعی و قانونی، مبارزه با فساد اخلاقی و اقتصادی و سیاسی، اصلاح قوانین غیرکارشناسی شده، واگذاری مدیریت به افراد متخصص و متعهد، اهمیت به جایگاه تربیت صحیح و معتدل در خانواده و عرضه صحیح سرمایه‌ها اشاره کرد.

درس ۱۴

بزرگ مرد تاریخ

توضیحات درس

امام خمینی علیه السلام فیلسوفی الهی، عارفی ربانی، فقیهی اصولی و مرجع تقلید مردم و در عین حال رهبر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران بود. امام خمینی علیه السلام با پیروی از انبیای بزرگ الهی و معصومان علیهم السلام و با ایمان و اندیشه‌های بلند الهی و تلاش‌های صادقانه خویش مسیر تاریخ را دگرگون کرده و سر منشاء تحولات عظیمی در ایران و جهان گردید. او نمونه شخصیتی جامع است که با تکیه بر عنصر ایمان، آگاهی، استقامت و شجاعت تزلزلی آشکار در ارکان و مبانی مکاتب الحادی و تمدن‌های مادی غرب و شرق به وجود آورد و پایگاه‌های کفر و شرک و نفاق را با انحطاط و تباهی روبه‌رو ساخت.

ارتقای سطح معرفت و بصیرت مردم خصوصاً دانش‌آموزان نسبت به اندیشه‌ها و شخصیت امام خمینی علیه السلام و آگاهی به تحولات شگفتی که وی در کشور و عرصه جهانی، پدید آورد، ضروری است؛ زیرا علاوه بر اهمیت این امر در همدلی، همگامی و استمرار آگاهانه آرمان‌های امام علیه السلام، در این دوره حساس از تاریخ انقلاب اسلامی که دشمنان اسلام با هدف مقابله با کارآمدی انقلاب اسلامی، سیاست استحاله فکری و تضعیف انگیزه نیروهای انقلاب را تعقیب می‌کنند، دستیابی به بینشی عمیق در این زمینه بیشتر احساس می‌شود.

در این راستا درس حاضر در جهت آشنایی مختصر با برخی ابعاد شخصیتی امام خمینی علیه السلام تألیف شده است.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس

در بهمن ماه و دهه فجر یا روز تولد امام خمینی علیه السلام، تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام خمینی علیه السلام، به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و یکی از پیروان واقعی ائمه اطهار علیهم السلام
- ۲ احساس علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام خمینی علیه السلام
- ۴ آگاهی از پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام
- ۵ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

امام خمینی علیه السلام

رهبر انقلاب اسلامی

پیروی از ائمه اطهار علیهم السلام

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای شروع تدریس می‌توانید تصویری از امام علیه السلام را در کلاس نصب کنید و از دانش‌آموزان بخواهید آنچه که در مورد ایشان می‌دانند بنویسند و یا بگویند. از صحبت‌های بچه‌ها استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید. خود متن درس می‌تواند در ادامه صحبت‌های بچه‌ها شما را به هدف درس نزدیک کند.
- برای شروع تدریس می‌توانید یک جمله زیبا از امام خمینی علیه السلام مثلاً «امید من به شما دبستانی‌ها است» را به همراه تصویر در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و اجازه دهید تا بچه‌ها نقطه نظرهای خود را بیان و جمله را کامل کنند و از آنها بخواهید تا در مورد جملات زیبای امام علیه السلام که در رابطه با دانش‌آموزان فرموده‌اند تحقیق کنند و به کلاس گزارش دهند. به‌طور مثال : شما دانش‌آموزان، قدر این روزها، هفته‌ها و ماه‌های ارزنده را بدانید و درس را جدی و مهم بشمارید (امام خمینی علیه السلام).
- برای شروع تدریس می‌توانید از فعالیت همخوانی کنیم آغاز کنید. دانش‌آموزان را آماده کنید که شعر را با آهنگ و لحن خاصی آماده و برای گروه‌های دیگر اجرا کنند. به دنبال آن از بچه‌ها بخواهید که تا می‌توانند معنی شعر را بیان کنند. جمع‌بندی معنی شعر و آنچه که برداشت کرده‌اند، می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.
- در فعالیت تدبیر کنیم دانش‌آموزان می‌توانند به هر یک از ویژگی‌های امام خمینی علیه السلام که با آیه ارتباط دارد، از قبیل شجاعت، عدم ترس از ابرقدرت‌ها، مبارزه با ظلم و ستم، عدم سازش با ستمگران و مانند اینها اشاره کنند. لازم به ذکر است که در این فعالیت به ویژگی‌های امام خمینی علیه السلام اشاره می‌شود ولی در فعالیت قبلی کارهایی که امام خمینی علیه السلام انجام داده‌اند، مورد تأکید قرار گرفته است.
- در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان با توجه به درس‌هایی که از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه اطهار علیهم السلام در پایه‌های مختلف آموخته‌اند، به نمونه‌هایی از زندگی امام خمینی علیه السلام از جمله قیام در برابر شاه و قدرت‌های بزرگ با پیروی از قیام امام حسین علیه السلام، تدریس علوم دینی با اقتدا به امام باقر و صادق علیهم السلام و... اشاره می‌کنند.
- در فعالیت ببین و بگو معلمان گرامی دانش‌آموزان را هدایت کنند تا در این فعالیت از طریق تصویرخوانی و گفت‌وگو پیرامون جمله معروف امام خمینی علیه السلام «اسرائیل باید از بین برود» به تعمیق مطالب آموزش داده شده نائل شوند. برای پاسخ به سؤال مطرح شده می‌توانیم به دلایل لزوم نابودی اسرائیل از

دیدگاه امام خمینی علیه السلام که در سخنرانی ایشان آمده است، استناد کنیم: «امروز قبله اول مسلمین به دست اسرائیل، این غده سرطانی خاورمیانه افتاده است. امروز اسرائیل با تمام وسایل شیطانی تفرقه افکنی می کند. بر هر مسلمان لازم است که خود را علیه اسرائیل مجهز کند. من نزدیک به بیست سال است خطر صهیونیسم بین الملل را گوشزد نموده ام و امروز خطر آن را برای تمامی انقلاب های آزادی بخش جهان و انقلاب اخیر اسلامی ایران کمتر از گذشته نمی دانم. قبلاً هم تذکر داده ام، دولت غاصب اسرائیل، با هدف هایی که دارد برای اسلام و ممالک مسلمین خطر عظیم دارد و خوف آن است اگر مسلمین به آنها مهلت دهند، فرصت از دست برود و جلوگیری از آنها امکان پذیر نشود و چون احتمال خطر متوجه اساس اسلام است لازم است بر دول اسلامی به خصوص و بر سایر مسلمین عموماً که رفع این ماده فساد را به هر نحو که امکان دارد بنمایند. تمام گرفتاری ما از این اسرائیل است! اسرائیل هم از امریکا است.»

● در فعالیت گفت و گو کنید معلمان عزیز می توانند برای پاسخ به سؤال مطرح شده به توصیه امام خمینی علیه السلام استناد نمایند.^۱ فرازهای مختلف پیام می تواند زمینه گفت و گوی دانش آموزان را در موضوعات گوناگون با ترتیب ذیل فراهم کند. «فرزندان عزیزم»: ارتباط عاطفی بین امام و دانش آموزان «امید است با نشاط و خرمی درس هایتان را خوب بخوانید»: شیوه تحصیل علم و تأکید بر علم آموزی «اطاعت و خدمت پدران و مادرانتان را غنیمت شمارید و آنها را از خود راضی کنید»: رعایت حقوق والدین، «به معلم هایتان احترام زیاد بگذارید»: رعایت حقوق معلم، «سعی کنید برای اسلام و جمهوری اسلامی و کشورتان مفید باشید»: سفارش در زمینه رعایت حقوق اسلامی و شهروندی. امام راحل به دانش آموزان به ویژه در دوره ابتدایی عنایت خاص داشتند که جمله معروف «امید من به شما دبستانی ها است» شاهد این مدعا است. معلمان گرامی برای برقراری ارتباط عاطفی بین امام و دانش آموزان می توانند به مطالب دانستنی های معلم در این زمینه مراجعه کنند.

● منابع خاطرات فعالیت بررسی کنید در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

● دانش آموزان در فعالیت ایستگاه فکر ضمن اشاره به فضائل اخلاقی گسترده و جامع امام خمینی علیه السلام، به پیروی و تبعیت بی نظیر مردم از ایشان به دلیل همین جامعیت اشاره می کنند.

● در فعالیت با خانواده دانش آموزان به اتفاق اولیای خود به جست و جوی مطالبی در مورد زندگی امام خمینی علیه السلام از منابع مرتبط مانند صحیفه امام، پایه پای آفتاب، کتاب برداشتهایی از سیره امام خمینی علیه السلام و... اقدام می کنند و یا به شنیدن توصیف کسانی که با زندگی ایشان آشنا بودند، گوش فرا می دهند.

ارزشیابی

نکته مهم: معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

عنوان کارنامه		اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطح عملکرد
شخصیت‌های دینی، قرآن کریم		- آشنایی با امام خمینی علیه السلام ، به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و یکی از پیروان واقعی ائمه اطهار علیهم السلام - آشنایی با پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام - احساس علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام خمینی علیه السلام	۱۴	- معرفی امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و یکی از پیروان واقعی ائمه اطهار علیهم السلام - بیان پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام - ابراز علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان - تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام خمینی علیه السلام - درک مفهوم پیام قرآنی	خبلی خوب - ضمن معرفی امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب اسلامی، نمونه‌های متنوعی از زندگی و رفتار امام خمینی علیه السلام را در پیروی از ائمه اطهار علیهم السلام توضیح می‌دهد. - ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام ، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان هواره تلاش می‌کند. - به مورد پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام توضیح می‌دهد. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با مثال توضیح می‌دهد.
					خوب - ضمن معرفی امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب اسلامی، چند نمونه از زندگی و رفتار امام خمینی علیه السلام را در پیروی از ائمه اطهار علیهم السلام بیان می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام ، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان غالباً تلاش می‌کند. - پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام را بیان می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
					قابل قبول - ضمن معرفی امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب اسلامی، نمونه‌ای از زندگی و رفتار امام خمینی علیه السلام را در پیروی از ائمه اطهار علیهم السلام بیان می‌کند. - ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام ، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. - به پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام اشاره می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
					نیازمند آموزش و تلاش بیشتر - با کمک آموزگار ضمن معرفی امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب اسلامی، نمونه‌ای از زندگی و رفتار امام خمینی علیه السلام را در پیروی از ائمه اطهار علیهم السلام بیان می‌کند. - با راهنمایی معلم ضمن ابراز علاقه و احترام نسبت به امام خمینی علیه السلام ، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. - با راهنمایی معلم به پیروی مردم از امام خمینی علیه السلام اشاره می‌کند. - به کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

دانشتنی های معلم

۱ این درس به معرفی امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب اسلامی و یکی از پیروان واقعی ائمه اطهار علیهم السلام و آشنا ساختن دانش آموزان با نمونه هایی از زندگی و رفتار ایشان اختصاص یافته است؛ درس دیگری با عنوان «بهمن همیشه بهار» هم به آشنایی دانش آموزان با مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته است. «بهمن همیشه بهار» به مراسم اسلامی و این درس در حوزه شخصیت های دینی مطرح می شود.

۲ معلمان گرامی برای برقراری ارتباط عاطفی بین امام و دانش آموزان می توانند به نامه هایی که در این زمینه نوشته شده اشاره کنند. در اینجا به دو نمونه استناد می کنیم.

بسم الله الرحمن الرحيم

حضور محترم پدر عزیز و مهربانان حضرت امام خمینی علیه السلام - امیدواریم که سلام گرم ما را بپذیرید و وجودتان از هرگونه بیماری و ناراحتی دور باشد. ما می خواهیم همان طور که در کتاب تعلیمات دینی و اخلاق کلاس پنجم بود، نامه ای به شما بنویسیم و مانند امام محمد تقی علیه السلام که فرماندار سیستان را نصیحت کرده بود، شما را نصیحت کنیم. اما متوجه شدیم که این کار، اشتباه بزرگی است و گناه دارد؛ چون شما خود شخصی بزرگ و با تقوا و پرهیزکارید و در برابر قدرت های شرق و غرب ایستادگی نموده اید و با قدرت های شیطانی در حال مبارزه هستید، در حالی که ما کودکانی هستیم که شاید حتی دست چپ و راستمان را از یکدیگر تشخیص ندهیم، پس چگونه خود را راضی کنیم که شما را نصیحت نماییم. از این نظر فقط تصمیم گرفتیم که نامه ای برای شما بنویسیم و ضمن عرض سلامی گرم و با محبت، از خداوند بزرگ بخواهیم و دعا کنیم که شما را در پناه خود در کلیه کارها موفق و پیروز نگه دارد، و هر چه زودتر سربازان اسلام را بر نیروهای صدام و کافران بعثی پیروزی عطا فرماید. آمین یا رب العالمین. خدایا، خدایا، تا انقلاب مهدی خمینی را نگه دار.

نماینده کلاس پنجم (الف) - سید ابوالفضل مرزانی - ۶۰/۱۱/۲۶ - نیشابور.

بسم الله الرحمن الرحيم

فرزندان عزیز خویم - چه خوب بود که نصیحتی را که در نظر داشتید، می نوشتید. ما همه محتاج به نصیحت هستیم و نصیحت شما عزیزان، بی غرضانه و از روی صفای قلب است. اکنون به عنوان پدر پیری شما عزیزان را نصیحت می کنم که در تحصیل علم و فراگرفتن دانش و اخلاق و کردار نیکو کوشا باشید که افراد متعهد و سودمندی برای اسلام بزرگ و میهن عزیزتان باشید. خداوند یار و نگهدارتان باشد.

۲۸ ربیع الثانی ۱۴۰۲/۴ اسفند ۱۳۶۰ - روح الله الموسوی الخميني^۱

امام راحل همچنین در پاسخ نامه دانش آموزان دبستان سلمان فارسی تهران، پندها و نصایح ارزشمندی را به آنها عرضه داشتند. متن پیام امام خطاب به دانش آموزان به این شرح است:

بسم الله الرحمن الرحيم

دبستان سلمان فارسی - ۲۶ اسفند ۱۳۶۰

فرزندان عزیزم، نامه‌های محبت آمیز شما واصل گردید و موجب تقدیر و تشکر شد. امیدوارم خداوند تعالی به شما عزیزان که امروز کودکانی صاف دل و با محبت می‌باشید توفیق در تحصیل و اخلاق کریمه و تهذیب نفس مرحمت فرماید که در آتیه ان شاء الله تعالی خدمتگزارانی برای اسلام و کشور و ملت خود باشید و از شر کجروانی که می‌خواهند شما را به کجروی کشانند محفوظ باشید. هرچه می‌توانید در تحصیل علوم جدی و کوشا و در اخلاق و اعمال و کردار نیک کوشش کنید که برای آتیه میهن‌تان افتخار آفرین باشید و در احترام به پدران و مادران و معلمان که پدران معنوی و فرهنگی شما هستند فروگذار نکنید و از اسلام و جمهوری اسلامی حمایت و پشتیبانی نمایید. خداوند متعال پشت و پناه همگان باشد. پیروز باشید و عید نوروز بر شما مبارک باد. و السلام. روح الله الموسوی الخميني.^۱

۳ منابع خاطراتی که در فعالیت «بررسی کنید» ذکر شده جهت استحضار معلمان عزیز ارائه می‌گردد.

امام همیشه به من می‌گفتند: در ساعت تفریح، درس نخوانید و در ساعت درس خواندن، تفریح نکنید، هر کدام در جای خود. ایشان گفتند: از زمان کودکی یاد ندارم که هیچ وقت ساعت این دورا با هم عوض کرده باشم.^۲ اطرافیان امام خمینی درباره قرآن خواندن ایشان می‌گفتند: امام خمینی هر روز چند مرتبه قرآن می‌خواندند. معمولاً بعد از نماز صبح و قبل و بعد از نمازهای روزانه قرآن می‌خواندند. ایشان در هر فرصتی که بین کارهای روزانه‌اش پیش می‌آمد، نیز قرآن قرائت می‌کردند.^۳

تزدیک به سیصد الی چهارصد خبرنگار اطراف منزل امام جمع شده بودند. تختی گذاشتند و امام روی آن نشستند. تمام دوربین‌ها کار می‌کرد. قرار بود هر چند نفر خبرنگار یک سؤال بکنند. دو سه سؤال از امام شد که صدای اذان ظهر شنیده شد. امام بلند شدند و محل را ترک کردند و فرمودند: وقت نماز ظهر می‌گذرد. تمام حاضران متعجب شدند. کسی از امام خواش کرد چند دقیقه‌ای صبر کنید تا حداقل چهار پنج سؤال دیگر بشود. امام با قاطعیت فرمودند: «به هیچ وجه نمی‌شود» و رفتند.^۴

امام ورزش را دوست داشت؛ ولی رشته ورزشی خاصی را ترجیح نمی‌داد؛ در پرش طول و ارتفاع، خودش در کودکی تمرین می‌کرد. امام تا اواخر عمر خود روزی یک ساعت و نیم پیاده‌روی می‌کرد و حرکت‌های ورزشی را به راحتی انجام می‌داد و مرتب حرکاتی را که پزشکان تجویز کرده بودند، انجام می‌داد.^۵

۱- صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۱۵

۲- عاطفه اشراقی (نوه امام). ج ۲. ص ۳۱

۳- کتاب برداشت‌هایی از سیره امام خمینی

۴- سید احمد خمینی؛ فرزند امام

۵- پا به پای آفتاب. ج ۱. ص ۸۱

درس ۱۵

بهمن همیشه بهار

توضیحات درس

دهه فجر، شیرین ترین و ماندگارترین حادثه در تاریخ ایران برای رهایی از وابستگی و رسیدن به استقلال و آزادی است. دهه فجر به عنوان دهه بازایی خاطرات انقلاب اسلامی و یادبود حیات دوباره ملت ایران یکی از حساس ترین مقاطع تاریخی برای نظام و انقلاب محسوب می شود.

از طرفی انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران به عنوان میراث ماندگار و جاودان امام خمینی علیه السلام نیازمند حفظ و نگهداری است و از طرف دیگر دهه فجر باید پویایی لازم را برای زنده نگه داشتن آرمان های انقلاب اسلامی برای نسل حاضر و آینده در پی داشته باشد. درس بهمن همیشه بهار به همین منظور تدوین شده است.

نکته: پیشنهاد می شود با توجه به پیمانه ای بودن آموزش هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس در بهمن ماه و دهه فجر، تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی
- ۲ سالگرد انقلاب، یادآور تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و با رهبری آن است
- ۳ ظلم ستیزی مردم ایران؛ همبستگی مردم در پیروزی
- ۴ اطاعت از رهبری
- ۵ بزرگداشت قهرمانان انقلاب اسلامی
- ۶ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

انقلاب اسلامی
ظلم ستیزی
اطاعت از رهبری

همبستگی

پیروزی

قهرمانان انقلاب

پیشنهادهایی برای تدریس

- پیشنهاد می‌شود این درس در ایام ۱۲ تا ۲۲ بهمن تدریس شود که حال و هوای جامعه و برنامه‌های رسانه‌های جمعی نیز می‌تواند به شما در تدریس کمک کند.
- در این ایام از افرادی که در آن روز حضور داشتند و می‌توانند از خاطرات خود برای بچه‌ها صحبت کنند دعوت کنید. حتی می‌توانید از اولیای دانش‌آموزان یا خانواده‌های آنها و یا از اولیای مدرسه دعوت کنید.
- از دانش‌آموزان بخواهید فیلم یا گزارشی از مراسم راه‌پیمایی یا خاطرات خانواده خود تهیه کنند و به کلاس بیاورند. تهیه عکس از تمام جشن‌ها و برگزاری نمایشگاهی از عکس‌های مربوط به ایام ورود امام علیه السلام و پیروزی انقلاب اسلامی ایران می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس باشد.
- برای شروع تدریس می‌توانید قسمتی از فیلم ورود امام علیه السلام به میهن اسلامی و سخنرانی ایشان در بهشت‌زهرا را پخش کنید.
- برای شروع تدریس می‌توانید از شعارهای آن دوران و نصب یا پخش صدای آنها در کلاس جهت ایجاد انگیزه و پرسش و پاسخ استفاده کنید.
- برای شروع تدریس می‌توانید از فعالیت همخوانی کنیم آغاز کنید دانش‌آموزان را آماده کنید که شعر را با آهنگ و لحن خاصی آماده و برای گروه‌های دیگر اجرا کنند. به دنبال آن از بچه‌ها بخواهید که تا می‌توانند معنی شعر را بیان کنند. جمع‌بندی معنی شعر و آنچه که برداشت کرده‌اند می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.
- می‌توانید از فعالیت تحقیق کنید برای شروع تدریس خود استفاده کنید این کار را می‌توانید یک هفته قبل از تدریس از گروه‌ها بخواهید. در صورت امکان از آنها بخواهید گزارش خود را به صورت تصویری، صوتی و... به هم گروه‌های خود ارائه دهند. شما نیز می‌توانید منابع مورد نیاز را برای تحقیق در اختیار آنها قرار دهید.
- در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان برای پاسخ به سؤال مطرح شده می‌توانند به موضوع رهبری انقلاب، همبستگی مردم، رفتن شاه، آمدن امام، پرچم جمهوری اسلامی ایران و... اشاره کنند.
- در فعالیت تدبیر کنیم انتظار می‌رود معلمان گرامی دانش‌آموزان را برای تدبیر در آیه دعوت نمایند. در

مرحله بعدی حس کنجکاو دانش‌آموزان را تحریک نموده تا دانش‌آموزان با دقت در الفاظ و مفاهیم آیه به ارتباط آیه با موضوع همبستگی و وحدت مردم اشاره کنند.

● در فعالیت بررسی کنید انتظار می‌رود معلمان گرامی دانش‌آموزان را هدایت نمایند تا به شهدا، جانبازان، خانواده شهدا، افرادی که در درس با عنوان قهرمانان انقلاب معرفی شده‌اند و... اشاره کنند.

● در فعالیت تحقیق کنید معلمان گرامی دانش‌آموزان را هدایت نمایند تا به این نتیجه نائل شوند که بزرگداشت دهه فجر، بزرگداشت ارزش‌ها، آرمان‌ها و پاسداشت مجاهدت و ایثار شهیدان راه انقلاب اسلامی و قهرمانانی مانند شهید بهشتی و... است.

● در فعالیت گفت‌وگو کنید معلمان گرامی دانش‌آموزان را هدایت نمایند تا به این نتیجه نائل شوند که انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران به عنوان میراث ماندگار و جاودان امام خمینی (علیه السلام) نیازمند حفظ و نگهداری است و دهه فجر باید پویایی لازم را برای زنده نگهداشتن آرمان‌های انقلاب اسلامی برای نسل حاضر و آینده در پی داشته باشد.

● در فعالیت ایستگاه خلاقیت نه تنها اهداف درس در حیطه شناختی برای دانش‌آموزان تثبیت و تقویت می‌شود؛ بلکه اهداف درس در حیطه عاطفی (نگرشی) نیز تقویت و تثبیت می‌گردد.

● فعالیت با خانواده با هدف بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی برای بروز رفتار دینی از طریق جست‌وجوی مصادیق تازه از مفاهیم با کمک و همفکری اعضای خانواده است.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایند.

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
مراسم اسلامی، قرآن کریم	- آشنایی با مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی - سالگرد انقلاب، یادآوری تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و راهبری آن - ظلم ستیزی مردم ایران - بزرگداشت قهرمانان انقلاب اسلامی - اشتیاق به شرکت در مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی - مشارکت در برگزاری مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۱۵	- بیان ظلم ستیزی مردم ایران و تلاش قهرمانان انقلاب برای پیروزی انقلاب اسلامی - معرفی سالگرد انقلاب به عنوان یادآوری تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و راهبری آن - اشتیاق به شرکت در مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی - مشارکت در برگزاری مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی - درک مفهوم پیام قرآنی	- در مورد نقش مردم ظلم ستیز ایران و تلاش قهرمانان انقلاب در پیروزی انقلاب اسلامی به طور کامل توضیح می‌دهد. - سالگرد انقلاب را به عنوان یادآوری تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و راهبری آن با بیان مثال‌هایی معرفی می‌کند. - ضمن اظهار علاقه در مراسم بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی مشارکت می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با مثال توضیح می‌دهد.
				- در مورد نقش مردم ظلم ستیز ایران و تلاش قهرمانان انقلاب در پیروزی انقلاب اسلامی توضیح می‌دهد. - سالگرد انقلاب را به عنوان یادآوری تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و راهبری آن با بیان مثال‌هایی معرفی می‌کند. - ضمن اظهار علاقه در مراسم بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی شرکت می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
				- نقش مردم ظلم ستیز ایران و تلاش قهرمانان انقلاب را در پیروزی انقلاب اسلامی بیان می‌کند. - سالگرد انقلاب را به عنوان یادآوری تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و راهبری آن معرفی می‌کند. - برای شرکت در مراسم بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی اظهار علاقه می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				- با کمک آموزگار نقش مردم ظلم ستیز ایران و تلاش قهرمانان انقلاب را در پیروزی انقلاب اسلامی بیان می‌کند. - با کمک آموزگار سالگرد انقلاب را به عنوان یادآوری تلاش موفق مردم برای همراهی با یکدیگر و راهبری آن معرفی می‌کند. - با کمک آموزگار برای شرکت در مراسم بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی اظهار علاقه می‌کند. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				- نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

درس ۱۶

روزنامه‌های دیواری

توضیحات درس

خداوند انسان را در دنیا خلق کرده تا با کمک گرفتن از استعدادهای ذاتی خود مسیری را طی کند و خود را برای قیامتی جاودان آماده سازد. اما جایگاه افراد در قیامت با یکدیگر بسیار متفاوت است چرا که خداوند عادل بوده و هر فردی را بر اساس اعمالی که انجام داده مورد حسابرسی دقیق قرار خواهد داد و او را به پاداش یا کیفر عملی که انجام داده خواهد رساند.

این درس درصدد است از بین نام‌های مختلف و متعدد قیامت تنها یکی از آنها را که به حسابرسی اعمال اختصاص داشته و به «یوم الحساب» نامیده شده معرفی کند؛ و به صورت مختصر ویژگی‌های «یوم الحساب» را بر اساس آیات و روایات بیان نماید.

اهداف درس

۱. آشنایی با نام قیامت به عنوان روز حساب
۲. آشنایی با احادیث در مورد محاسبه اعمال
۳. تمایل به انجام وظایف خود برای داشتن حسابرسی سریع و آسان
۴. تلاش برای محاسبه اعمال
۵. توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

قیامت
روز حساب
حسابرسی
محاسبه

پیشنهادهایی برای تدریس

● با توجه به اینکه این درس در درس‌های پایانی آمده است شما می‌توانید در یکی از ماه‌ها که می‌خواهید کارنامه دانش‌آموزان را بدهید از آنها بخواهید بعد از گرفتن کارنامه آخر سال، در مورد عملکرد خودشان بنویسند.

● نکته مهم : سعی کنید که هر کدام از دانش‌آموزان با شما به طور حضوری درباره عملکردشان صحبت کنند.

● از بین دانش‌آموزان می‌توانید به طوری که دانش‌آموزی مورد توجه خاص قرار نگیرد، بخواهید تا در مورد عملکرد خود صحبت کند و نتیجه موفقیت خود را بگوید. از این موقعیت استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید. با پرسش و پاسخ دانش‌آموزان را هدایت کنید تا این کارنامه را با کارنامه اعمال خود در روز قیامت مقایسه کنند و بگویند که آیا می‌شود در روز قیامت جبران کرد؟ تفاوت آن کارنامه با کارنامه‌ای که اینجا تحویل گرفته‌اند چیست؟ قطعاً خواهند گفت اینجا جای جبران هست ولی در آن دنیا امکان جبران وجود ندارد. با پرسش‌هایی از این قبیل وارد بحث درس شوید.

● از فعالیت کامل کنید استفاده کنید و با برگه‌ای که در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهید از آنها بخواهید تا در آن به خود امتیاز بدهند و خودشان را مورد ارزیابی قرار دهند. سپس موارد دیگری به آن اضافه کنند و تا یک هفته خود را ارزیابی کنند. دانش‌آموزان در این فعالیت با امتیاز دادن به اعمال خود در کارنامه زندگی به طور ضمنی به محاسبه اعمال پرداخته و به نقاط قوت و ضعف خود، پی می‌برند. پس از جمع‌بندی با استفاده از این فعالیت وارد درس شوید. با انجام این فعالیت می‌توانید پاسخی درست به فعالیت (پرسی کنید) بدهید.

● با استفاده از فعالیت ایستگاه فکر حدیث را روی تابلو نوشته و با طرح پرسش‌هایی در رابطه با متن حدیث، آنها را هدایت کنید تا به هدف مورد نظر برسند. در این فعالیت انتظار می‌رود معلمان گرامی، دانش‌آموزان را راهنمایی کنند تا با تأمل در حدیث به این نتیجه برسند که دنیا سرای عمل و اختیار است و انسان می‌تواند با اختیار خود کارهایی را که اراده می‌کند، انجام دهد؛ اما در قیامت دیگر بساط تکلیف و اختیار برچیده می‌شود؛ به همین دلیل بسیاری از انسان‌ها با دیدن حقایق درصدد جبران بر می‌آیند ولی چون آنجا سرای حساب است، امکان جبران وجود ندارد.

● معلمان گرامی، برای پاسخ به سؤال مطرح شده دانش‌آموزان را راهنمایی کنند که حساب به معنای شمردن است و روز قیامت یوم الحساب نامیده شده زیرا خداوند به حساب یکایک اعمال انسان‌ها رسیدگی خواهد کرد. برای آشنایی بیشتر با دلیل نام‌گذاری قیامت به یوم الحساب به مطلبی که در دانستنی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

● در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری درس می‌پردازند.

- در فعالیت گفت‌وگو کنید برای پاسخ به سؤال مطرح شده معلمان عزیز می‌توانند دانش‌آموزان را هدایت کنند تا پیرامون شباهت‌های درس و یوم الحساب گفت‌وگو کنند و به مواردی از قبیل وجود دو گروه، محاسبه و امتیاز دهی، خوشحالی نیکوکاران و ناراحتی و شرمساری گروه دیگر و... اشاره کنند.
- هدف فعالیت بررسی کنید تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم بر اساس مرور اطلاعات است. دانش‌آموزان با توجه به فعالیت قبل و این فعالیت با معنی محاسبه نفس آشنا می‌شوند و با الگوگیری از جدول ارائه شده به محاسبه بقیه اعمال تمایل پیدا می‌کنند و به این نتیجه می‌رسند که اگر قبل از محاسبه قیامت، انسان خودش را محاسبه کند، چون در دنیا فرصت اصلاح وجود دارد می‌تواند با جبران خطاها، حسابرسی آسانی در قیامت داشته باشد. برای آشنایی بیشتر با ضرورت محاسبه و انواع و آثار آن به مطلبی که در دانستنی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.
- در فعالیت دعا کنیم مطالب آموزش داده شده از طریق راز و نیاز یا بیان درخواست و احساسات در دانش‌آموزان تثبیت و تعمیق می‌شود.

ارزشیابی

نکته مهم: معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

سطوح عملکرد

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	جدول ارزشیابی
جهان آخرت، قرآن مجید	آشنایی با نام قیامت به عنوان روز حساب	۱۶	- معرفی قیامت به عنوان روز حساب - بیان احادیث در مورد محاسبه اعمال - تمایل به انجام وظایف - تلاش برای محاسبه اعمال - درک مفهوم پیام قرآنی	- دلیل نام گذاری قیامت به روز حساب را به طور کامل توضیح می دهد. - احادیثی در مورد محاسبه اعمال بیان کرده و در مورد آنها توضیح می دهد. - ضمن تمایل به انجام وظایف، برای محاسبه اعمال هواره تلاش می کند. - پیام قرآنی را می خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با مثال توضیح می دهد.
	آشنایی با احادیث در مورد محاسبه اعمال			- دلیل نام گذاری قیامت به روز حساب را توضیح می دهد. - حدیثی در مورد محاسبه اعمال بیان کرده و در مورد آن توضیح می دهد. - ضمن تمایل به انجام وظایف، برای محاسبه اعمال غالباً تلاش می کند. - پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.
	تمایل به انجام وظایف خود برای داشتن حساسیتری سریع و آسان			- دلیل نام گذاری قیامت به روز حساب را بیان می کند. - حدیثی در مورد محاسبه اعمال بیان می کند. - ضمن تمایل به انجام وظایف، برای محاسبه اعمال گاهی اوقات تلاش می کند. - پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.
	تلاش برای محاسبه اعمال			- دلیل نام گذاری قیامت به روز حساب را بیان می کند. - حدیثی در مورد محاسبه اعمال بیان می کند. - ضمن تمایل به انجام وظایف، برای محاسبه اعمال تلاش می کند. - پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.
	توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس			- با کمک آموزگار دلیل نام گذاری قیامت به روز حساب را بیان می کند. - با راهنمایی معلم حدیثی در مورد محاسبه اعمال بیان می کند. - با یاری معلم ضمن تمایل به انجام وظایف، برای محاسبه اعمال گاهی اوقات تلاش می کند. - به کمک آموزگار پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.

۱ یکی از ویژگی های منحصر به فرد انسان، متفکر بودن اوست. برخلاف حیوانات که تمام هم و غم آنها خور و خواب و خشم و شهوت است، انسان موجودی است که می تواند دایره تفکرات خود را از عالم ماده فراتر ببرد و به اموری بیندیشد که بر اساس مبانی مادی به هیچ عنوان قابل درک نیست. مهم ترین سؤالاتی که به صورت آگاهانه و یا حتی ناخودآگاه در ذهن هر انسانی به وجود می آید این است که از کجا آمده؟ برای چه آمده؟ و به کجا خواهد رفت؟ آیا زندگی او نیز شبیه حیوانات بوده و کمال او در خوب خوردن و خوب خوابیدن و... است یا هدف او مطلبی فراتر از آن است؟ اگر فردی زندگی خود را محدود به همین حیات مادی دنیایی بداند روشی را برای زندگی برمی گزیند و اگر قائل شود که بعد از این جهان نیز حساب و کتابی در میان است و هر کس نتیجه اعمال خود را به عدالت مشاهده خواهد کرد روش دیگری را برای زندگی برمی گزیند.

خداوند در دنیا امکانات و قوا و استعدادهایی در اختیار انسان قرار داده است که با به کارگیری آنها می تواند سرنوشت خود را رقم بزند. دنیا سرای اختیار و عمل است لذا هر کس می تواند قوای خود را به کار گرفته و تا اوج قله بندگی حضرت حق بالا رود و یا می تواند از همان قوای الهی سوء استفاده کند و در اسفل سافلین و در دره عمیق بندگی شیطان سقوط نماید. آنچه مسلم است این است که باید در قیامت در محضر دادگاه خداوندی حاضر شده و حساب اعمال خود را یک به یک رسیدگی نماید. در بیان ضرورت آشنایی با «یوم الحساب» همین بس که تمام گناهانی که بندگان مرتکب می شوند بر اساس فراموشی همین مرحله قیامت است که خداوند فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ يَصِلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ». «کسانی که از راه خدا گمراه شوند، عذاب شدیدی به خاطر فراموش کردن روز حساب دارند!» در درس «روزنامه های دیواری» تلاش شده تا حسابرسی اعمال با یک مصداق ملموس ارائه شود.

۲ محاسبه یعنی انسان در پایان روز، رفتار یک روزه خود را بررسی کند و ببیند به وظایف الهی و واجباتی که بر عهده او بوده است عمل کرده یا نه. اگر پس از بررسی بی برد که به وظایف الهی عمل کرده است و رفتار روزانه او بر طبق موازین شرع بوده، خداوند را سپاس گوید که توفیق انجام وظایف را به او عنایت کرد؛ چون انجام وظایف به توفیق الهی است و به پاس آن توفیق باید شکر به جا آورد. همچنین سعی کند در دیگر روزها، همان مسیر سالم و صحیح را ادامه دهد.

۳ در مورد آثار و فایده محاسبه نفس در احادیثی از امیر مؤمنان علی (علیه السلام) چنین آمده است: «من حاسب نفسه وقف علی عیوبه و احاط بذنوبه، و استقال الذنوب و اصلح العیوب؛ کسی که محاسبه نفس خویش کند، بر عیوب خویش واقف می شود، و از گناهانش با خبر می گردد (و به دنبال آن) از گناه توبه می کند، و عیوب را اصلاح می نماید.^۲ و نیز می فرماید: «من حاسب نفسه سعد؛ کسی که به محاسبه خویش پرداختد، سعادت مند می شود.^۳ و باز فرمودند: «ثمره المحاسبه صلاح النفس؛ میوه درخت محاسبه اصلاح نفس است.^۴

۱- سوره ص، آیه ۲۶ ۲- غرر الحکم

۳- مستدرک، جلد ۱۲، صفحه ۱۵۴ ۴- غرر الحکم

درس ۱۷

اینها و آنها

توضیحات درس

«فصل» به معنای بریدن و جدا کردن است جدا کردن دو چیز از همدیگر به طوری که میان آن دو فاصله باشد. یَوْمُ الْفَصْلِ یکی از اسامی روز قیامت است، زیرا صفوف مؤمنان صالح از مجرمان بدکار جدا می شود. در درس اینها و آنها تلاش بر آن است که دانش آموزان ضمن آشنایی با این نام قیامت، با دلیل جدایی این دو گروه و ویژگی ها و نتایج عملکرد آنها آشنا شوند.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با نام قیامت به عنوان روز جدایی
- ۲ آشنایی با ویژگی های بهشتیان و جهنمیان
- ۳ تمایل به انجام وظایف خود برای قرار گرفتن در گروه خوبان
- ۴ تلاش برای بهتر عمل کردن
- ۵ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

قیامت
فصل
روز جدایی
بهشتیان
جهنمیان

پیشنهادهایی برای تدریس

● می‌توانید عنوان درس را روی تابلو نوشته و با استفاده از بارش فکری از دانش‌آموزان بخواهید تا در رابطه با این دو کلمه صحبت کنند و با پرسش‌های مناسب آنها را به هدف درس نزدیک کنید.

● می‌توانید نمایشنامه‌ای از متن درس تهیه کنید تا دانش‌آموزان آن را اجرا کنند یا از دو دانش‌آموز بخواهید که هر کدام یک قسمت را اجرا کنند و هم‌زمان با خواندن آنها تصاویر و صداها متناسب مثل صدای جویبار، انواع پرندگان و... را پخش کنید تا با تجسم صحنه‌ها، جذابیت درس بیشتر شود.

● می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید سر خود را روی میز بگذارند و چشم خود را ببندند و بگویند با شنیدن صداها می‌توانند چه تصویری در ذهنشان می‌کنند و با استفاده از تصاویر ذهنی آنها وارد موضوع درس شوید.

● برای شروع می‌توانید دو تصویر فعالیت (تدبر کنیم) را در برابر دانش‌آموزان قرار دهید و از آنها بخواهید تفسیر خود را بگویند. سپس با جمع‌بندی مطالب و پرسیدن پرسش‌هایی از قبیل اینکه این دو تصویر چه ارتباطی با درس روزنامه‌های دیواری دارند؟ آیا می‌توانید بهشت و جهنم را به تصویر بکشید؟ فکر می‌کنید بهشت چه جور جایی است؟ به سمت هدف درس حرکت کنید. در این فعالیت انتظار می‌رود معلمان گرمی دانش‌آموزان را برای تدبر در آیه دعوت نمایند. در مرحله بعدی حس کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک نموده تا دانش‌آموزان با دقت در الفاظ و مفاهیم آیه و تصویر به ارتباط آیه با موضوع جدایی خوبان و بدان در قیامت اشاره کنند.

● برای شروع می‌توانید از نیایش استفاده کنید و با توجه به دعاها دانش‌آموزان برای روز قیامت وارد درس جدید شوید.

● دانش‌آموزان در فعالیت بگرد و پیدا کن ضمن آشنایی با نعمت‌ها و رنج‌های دو گروه خوب و بد به تفاوت‌های آنها پی می‌برند.

● در فعالیت ایستگاه فکر انتظار می‌رود معلمان گرمی، دانش‌آموزان را به این مطلب راهنمایی کنند که در این دنیا خوبان و بدان به دلیل ستار العیوب بودن خدا از هم جدا نیستند؛ ولی در قیامت خوبان و بدان از هم جدا می‌شوند. برای آشنایی بیشتر با دلیل نام‌گذاری قیامت به یوم الفصل به مطلبی که در دانستی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

● در فعالیت بررسی کنید انتظار می‌رود معلمان گرمی، دانش‌آموزان را به مراجعه به آیات زیر راهنمایی کنند تا به چهار عامل جهنمی شدن جهنمیان اشاره کنند.

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ إِلَّا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾

عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ
 الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّى أَتَانَا
 الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾

طبق این آیات نیکوکاران به بدکاران می گویند : شما چرا اهل دوزخ شدید؟ آنها به چهار گناه بزرگ خویش در این رابطه اعتراف می کنند.

۱ نخست اینکه می گویند : ما از نمازگزاران نبودیم.

۲ ما اطعام مسکین نمی کردیم.

۳ ما پیوسته با اهل باطل همنشین و هم صدا می شدیم.

۴ و اینکه ما همواره روز جزا را انکار می کردیم.

برای آشنایی بیشتر با تفسیر این آیات به مطلبی که در دانستنی های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

● در فعالیت کامل کنید دانش آموزان با بیان ویژگی های دو گروه به طور ضمنی به اعمال و ویژگی های

خود نیز دقت نموده و به نقاط قوت و ضعف خود، پی می برند. هدف این فعالیت تکمیل و تثبیت مطالب آموزش داده شده بر اساس دریافت رابطه بین مفاهیم است.

● در فعالیت گفت و گو کنید معلمان عزیز می توانند دانش آموزان را به این مطلب راهنمایی کنند که هرکس

در قیامت مهمان عمل خویش است و در حقیقت ما با اعمال خودمان بهشت یا جهنم خود را می سازیم.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در

درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه های تحقق	سطوح عملکرد	دلیل نام گذاری قیامت به روز جدایی را به طور کامل توضیح می دهد.
آشنایی با ویژگی های بهشتیان و جهنمیان	آشنایی با نام قیامت به عنوان روز جدایی	۱۷	معرفی قیامت به عنوان روز جدایی بیان ویژگی های بهشتیان و جهنمیان	خیلی خوب	– ویژگی های بهشتیان و جهنمیان را بیان کرده و در مورد آنها به طور کامل توضیح می دهد. – دلائل نام گذاری قیامت به روز جدایی را توضیح می دهد.
				خوب	– دلائل نام گذاری قیامت به روز جدایی را توضیح می دهد. – ویژگی بهشتیان و جهنمیان را بیان کرده و در مورد آن توضیح می دهد. – ضمن تمایل به انجام وظایف، برای بهتر عمل کردن غالباً تلاش می کند.
				قابل	– دلائل نام گذاری قیامت به روز جدایی را بیان می کند. – ویژگی بهشتیان و جهنمیان را بیان می کند. – ضمن تمایل به انجام وظایف، برای بهتر عمل کردن گاهی اوقات تلاش می کند.
تلاش برای بهتر عمل کردن	تلاش برای بهتر عمل کردن	۱۷	تمایل به انجام وظایف و برای قرار گرفتن در گروه خوبان	قبول	– دلائل نام گذاری قیامت به روز جدایی را بیان می کند. – ویژگی بهشتیان و جهنمیان را بیان می کند. – ضمن تمایل به انجام وظایف، برای بهتر عمل کردن گاهی اوقات تلاش می کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	– دلائل نام گذاری قیامت به روز جدایی را بیان می کند. – با راهنمایی معلم ویژگی بهشتیان و جهنمیان را بیان می کند. – با یاری معلم ضمن تمایل به انجام وظایف، برای بهتر عمل کردن گاهی اوقات تلاش می کند.
				– به کمک آموزگار پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.	

دانشتنی های معلم

۱ اصل لغت «فصل» به معنی جدا کردن است. یکی از نام های روز قیامت «یوم الفصل» به معنی روز جدایی است. این نام شش بار در قرآن مجید تکرار شده (صافات، ۲۱- دخان، ۴۰- مرسلات، ۱۳ و ۱۴ و ۳۸- نبأ، ۱۷) این تعبیر بیانگر جدایی ها در آن روز عظیم است: جدایی حق از باطل، جدایی صفوف مؤمنان و صالحان از کافران و مجرمان، جدایی برادر از برادر، و پدر و مادر از فرزند. و جدایی سرنوشت خوبان و بدان.

۲ از آیات سوره مدثر به خوبی استفاده می شود که رابطه میان بهشتیان و دوزخیان به کلی قطع نمی گردد، بهشتیان می توانند از عالم خود وضع دوزخیان را مشاهده و با آنها گفت و گو کنند. مجرمان در پاسخ سؤال بهشتیان که شما چرا اهل دوزخ شدید؟ به چهار گناه بزرگ خویش در این مورد اعتراف می کنند:

نخست اینکه می گویند: ما از نمازگزاران نبودیم. اگر نماز می خواندیم نماز ما را به یاد خدا می انداخت، و ما را از فحشا و منکر نهی می کرد، و ما را به صراط مستقیم الهی دعوت می نمود.

دوم اینکه ما اطعام مسکین نمی کردیم. اطعام مسکین گرچه به معنی غذا دادن به بینوایان است، ولی ظاهراً منظور از آن، هر گونه کمک به نیازمندی های ضروری نیازمندان اعم از خوراک و پوشاک و مسکن و غیر اینها است.

سوم اینکه ما پیوسته با اهل باطل همنشین و هم صدا می شدیم. هر صدایی از هر گوشه ای بر ضد حق بلند می شد، و هر مجلسی برای ترویج باطل تشکیل می گردید و ما با خبر می شدیم، با آنها همراهی می کردیم و همرنگ جماعت می شدیم، سخنان آنها را تصدیق می کردیم، و بر تکذیب و انکار آنها صحنه می گذاردیم، و از استهزا و سخریه آنها نسبت به حق لذت می بردیم.

چهارم اینکه ما همواره روز جزا را انکار می کردیم تا زمانی که مرگ ما فرا رسید. روشن است انکار معاد و روز حساب و جزا، تمام ارزش های الهی و اخلاقی را متزلزل می سازد، و انسان را برای ارتکاب گناه ترغیب می کند، و موانع را از این راه بر می دارد، مخصوصاً اگر این مسئله به صورت یک امر مداوم تا پایان عمر درآید.

